

**T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM ANABİLİM DALI**

**GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ'NDE YABANCI DÜŞMANLIĞI VE
BÖLGESEL ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Evanilde Rofina ALFIADO

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ceren GÜRSELER

Nevşehir
Ekim 2023

**T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM ANABİLİM DALI**

**GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ'NDE YABANCI DÜŞMANLIĞI VE
BÖLGESEL ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Evanilde Rofina ALFIADO

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ceren GÜRSELER

Nevşehir
Ekim 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Evanilde Rofina ALFIADO

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Yabancı Düşmanlığı ve Bölgesel Etkileri” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Evanilde Rofina ALFIADO

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ceren GÜRSELER

Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. İlhan ARAS

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Ceren GÜRSELER danışmanlığında Evanilde Rofina ALFIADO tarafından hazırlanan “Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Yabancı Düşmanlığı ve Bölgesel Etkileri” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

İMZA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ceren GÜRSELER

Üye: Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZTÜRK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun..... /..... / tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... / 2023

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Recai ÇETİN
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Öncelikle, bana hep yol gösterici olan Tanrı'ya şükrederim. YTB'ye bana inandığı ve burada yüksek lisans yapma fırsatı verdiği için teşekkür ederim.

Koşulsuz desteği için danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ceren Gürseler'e özel teşekkürlerimi sunarım. Her zaman yardım etmeye istekliydi ve benim için bir öğretmenden daha fazlası (ailemden biri) oldu. Dil öğretmenliğinden yüksek lisansa uzanan bu yolu birlikte kat ettiğim Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'ndeki tüm hocalarıma teşekkür ederim. Özel olarak, Radom Üniversitesi'ndeki Profesör Adam Tokarski'ye bu süreçte bana rehberlik ettiği ve yardımcı olduğu için teşekkür ederim. Annelerim Tininha ve Cristina'ya, babalarım Domingos ve Edson'a, kız kardeşim Aryane'ye, Cacilda teyzeme duaları için teşekkür ederim. Tüm aileme hayallerime her zaman inandıkları ve bana destek oldukları için teşekkür ederim. Arkadaşlarıma, bana her zaman ettikleri dualar ve verdikleri cesaret için teşekkür ederim, daha fazla isim veremeyeceğim çünkü teşekkür etmek istediğim çok fazla kişi bulunmakta olup var ve kimseyi dışarıda bırakmak istemem, hepinize özel teşekkürlerimi sunarım.

GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ'NDE YABANCI DÜŞMANLIĞI VE BÖLGESEL ETKİLERİ

Evanilde Rofina ALFIADO

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ekim 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ceren GÜRSELER

ÖZET

Yabancı düşmanlığına maruz kalan kişinin sadece milliyet temelinde bir ulustan açıkça ayrılabilen kişi olmadığını; yabancı düşmanlığının hedefindeki yabancının ırk, kültür, etnik köken, dil veya diğer özellikler temelinde öteki olarak algılanan tüm kişilerin olduğunu belirtmek önemlidir. En önemli değişken, içinde var olmaya çalıştıkları topluluktan kendilerini ayıran bir özelliğin varlığıdır. Yabancı düşmanı davranışların ortaya çıkmasına yol açabilecek yoksulluk ve işsizlik gibi toplum içinde yoksunluk hissinin artmasına sebebiyet veren ekonomik unsurlardan yabancılara içinde yaşadıkları toplumun kimliğine yönelik bir tehdit oluşturduğu fikrine kadar çeşitli nedenler bulunmaktadır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin seçilmesinin nedeni, bu ülkenin uzun yıllardır Güney Afrika bölgesinde Afrikalı nüfusüne karşı yabancı düşmanlığı yapılmasını, Afrikalıların güvenliğini etkileyen en büyük sorunlardan birine sahne olması ve bu devletlerin yabancı düşmanlığı sorununu çözmelerini engelleyen ne olduğunun anlaşılması gerektiğine inanılmasıdır. Güney Afrika'nın *apartheid* sisteminden bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, yabancı düşmanlığı, ülkede yaşayan göçmenlerin güvenliğine yönelik bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Bu tezde, örnek olarak seçilen Malavi, Mozambik ve Zimbabve'nin, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığına yönelik tutum ve politikalarının araştırılarak ortaya konması amaçlanmıştır. Mozambik, Malavi ve Zimbabve Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı sorunu, bölgeyi etkileyen bir uluslararası güvenlik sorunu olduğunu ve söz konusu soruna bir çözüm arayışı içinde olmuştur. Söz konusu ülkelerin müdahaleleri, yabancı düşmanlığının şiddetinin gerçekleştiği durumlarda, ülkelere geri dönmelerini sağlamak gibi acil önlem almaya yöneliktir. Bu devletler yabancı düşmanlığı sorununu çözmek için yumuşak bir yaklaşımda bulunmayı tercih etmiştir, bu tutum da yabancı düşmanlığı sorununu etkili bir şekilde çözmeyi zorlaştırmıştır. Öte yandan, Güney Afrika Ülkeleri Topluluğu, Afrika Birliği, Uluslararası Göç Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi Afrikalı ve uluslararası örgütler, bu soruna çözüm üretmek ve Güney Afrika Cumhuriyeti vatandaşlarının ve yabancılara barış içinde bir arada yaşamasını teşvik etmek amacıyla yabancı düşmanlığını tartışmak için forumlar oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı düşmanlığı, Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika, uluslararası güvenlik

**XENOPHOBIA IN THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA AND ITS
REGIONAL IMPLICATIONS**

Evanilde Rofina ALFIADO

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

**Department of International Security and Terrorism, Master's Degree, October
2023**

Advisor: Asst. Prof. Dr. Ceren GÜRSELER

ABSTRACT

It is important to note that the person subjected to xenophobia is not only a person who is clearly distinguishable from a nation on the basis of nationality; the target of xenophobia is any person who is perceived as other on the basis of race, culture, ethnicity, language or other characteristics. The most important variable is the presence of a characteristic that distinguishes them from the community in which they seek to exist. There are various reasons that can lead to xenophobic behavior, ranging from economic factors such as poverty and unemployment that lead to an increased sense of deprivation in society to the idea that foreigners pose a threat to the identity of the society in which they live. The Republic of South Africa was chosen because this country has for many years been the scene of xenophobia against the African population in the Southern African region, one of the biggest problems affecting the security of Africans, and it is believed that it is necessary to understand what is preventing these states from solving the problem of xenophobia. Since South Africa gained independence from apartheid, xenophobia has emerged as a threat to the security of migrants living in the country. This thesis aims to investigate the attitudes and policies of Malawi, Mozambique and Zimbabwe towards xenophobia in the Republic of South Africa. Mozambique, Malawi and Zimbabwe have recognized that xenophobia in the Republic of South Africa is an international security issue affecting the region and have sought a solution to the problem. The interventions of these countries have been aimed at taking immediate action, such as repatriation, in cases where xenophobic violence has taken place. These states have opted for a soft approach to solving the problem of xenophobia, which has made it difficult to effectively address the problem of xenophobia. On the other hand, African and international organizations, such as the Commonwealth of Southern African States, the African Union, the International Organization for Migration and the United Nations, have created forums to discuss xenophobia in order to address the problem and promote the peaceful coexistence of citizens of the Republic of South Africa and foreigners.

Keywords: Xenophobia, Republic of South Africa, Africa, international security

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEMİN TEORİK TEMELLERİ

1.1. Yabancı düşmanlığı kavramı.....	9
1.2. Yabancı düşmanlığının nedenleri ve aktörleri.....	11
1.3. Göreceli Yoksunluk Teorisi	15
1.4. Hüsrân-Saldırganlık-Teorisi.....	18
1.5. Tarihsel olarak yabancı düşmanlığı.....	22
1.5.1. Avusturya'da yabancı düşmanlığı	23
1.5.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı düşmanlığı	25
1.6. Günümüzde yabancı düşmanlığı.....	27
1.5.3. Avrupa'da yabancı düşmanlığı	29
1.5.4. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı düşmanlığı	33

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ'NDE YABANCI DÜŞMANLIĞI

2.1. Afrika'daki yabancı düşmanlığının tezahürüne kısa bir bakış	41
2.2. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde göçmenlerin varlığı: Göçmen işçi sistemi ve <i>apartheid</i>	46
2.3. Güney Afrika, Mozambik, Zimbabve ve Malavi arasındaki tarihi ilişki	52
2.4. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yabancı düşmanı saldırıların patlak vermesi: 1994'ten 2012'ye kadar yabancı düşmanlığı.....	56
2.5. 2012'den günümüze dek yabancı düşmanlığı saldırılarının analizi	62
2.6. Yabancı Düşmanlığına Yönelik Güney Afrika Cumhuriyeti içinden Tepkiler	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ'NDEKİ YABANCI DÜŞMANLIĞINA
BÖLGESEL TEPKİLER

3.1. Mozambik'in Tepkileri	74
3.2. Zimbabve'nin Etkileri.....	81
3.5. Afrika kuruluşlarının yabancı düşmanlığına ilişkin çalışmaları	89
3.6. Uluslararası kuruluşlar ile Afrika arasında yabancı düşmanlığına karşı işbirliği.....	95
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA	109
ÖZGEÇMİŞ.....	128

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACQF	: African Continental Qualifications Framework
ADF	: African Diaspora Forum
ANC	: African National Congress
AU	: African Union
BM	: Birleşmiş Milletler
CAMA	: Consumers Association of Malawi
COSAFA	: Council of Southern Africa Football Associations
DAC	: Department of Arts and Culture
DHA	: Department of Home Affairs
DFID	: Department for International Development
DZP	: Dispensation for Zimbabwe Permit
ECOSOCC	: Economic, Social and Cultural Council of the African Union
ECOWAS	: Economic Community of West African States
EFF	: Economic Freedom Fighters
FMSP	: Forced Migration Studies Programme
FPÖ	: Freedom Party
FRELIMO	: Frente de Libertação de Moçambique
GBP	: Ghanaian Business Promotion
GEDA	: Ghana Electrical Dealers Association
GUTA	: Ghana Union of Traders Association
IMD	: Instituto para Democracia Multipartidária
INGC	: Instituto Nacional de Gestão de Calamidades
JMPD	: Johannesburg Metropolitan Police Department
KACITA	: Kampala City Traders Association
MDM	: Movimento Democrático de Moçambique
MRCS	: Malawi Red Cross Society
NAP	: National Action Plan to Combat Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
NRC	: Native Recruiting Corporation
PiS	: Prawo i Sprawiedliwość

PRM	: Bureau of Population Refugees and Migration
RBX	: Roll Back Xenophobia
RENAMO	: Resistência Nacional de Moçambique
RSS	: Refugee Social Services
SABC	: South African Broadcasting Corporation
SADC	: Southern African Development Community
SADCC	: Southern African Development Co-ordination Conference
SALC	: Southern African Litigation Center
SAPS	: South African Police Services
UJC	: Universidade Joaquim Chissano
v.d	: Ve diğerleri
WNLA	: Witwatersrand Labour Organisation
y.y	: Yıl yok
ZANU PF	: Zimbabwe African National Union Patriotic Front
ZEP	: Zimbabwean Exemption Permit
ZIFA	: Zimbabwe Football Association
ZSP	: Zimbabwean Special Permit

GİRİŞ

“Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Yabancı Düşmanlığı ve Bölgesel Etkileri” başlıklı bu tez, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığını bölgesel bir güvenlik sorunu olarak ele almıştır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde altın madenlerinin keşfedilmesi, daha önce siyasi açıdan çekici olmayan bu ülkeyi, dünyanın farklı yerlerinden gelen insanlar için ana varış noktası haline getirmiştir. İngilizler, altın madenlerinin keşfinden sonra dikkatlerini bu ülkeye çevirmişlerdir. Güney Afrika'da maden sektöründe işgücü talebine cevap verebilecek daha fazla işçiye ihtiyaç duyulması nedeniyle yabancı işgücü ithal edilmiştir. Söz konusu süreç, yabancılarla birlikte yaşamayı beraberinde getirmiştir (South African History Online, y.y).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin 1994 yılına kadar *apartheid* ayrımcı rejiminin egemenliği altında olduğunu belirtmek önemlidir. *Apartheid*, ayrımcı ve ırksal bir rejimdir. *Apartheid* döneminde Güney Afrikalıların sahip olacağı haklar ve faydalar, ırklarına veya başka bir deyişle tenlerinin rengine göre tanımlanmıştır. Bu tabloda beyaz olmayan insanlar olarak kabul edilen Siyah Güney Afrika nüfusu aleyhine beyaz nüfusa daha fazla haklar sağlanmıştır. Eğitim kurumlarına erişim, belirli iş türlerine erişim ve daha fazla hakkın verilmesi cilt rengiyle tanımlanmıştır. Böylece, hem Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Siyahi nüfusu hem de Afrika'nın diğer bölgelerinden gelen Siyahi nüfus, ev hizmetleri gibi sektörlerin yanı sıra çoğunlukla madencilik sektöründe istihdam edilmiştir.

Güney Afrika Cumhuriyeti, bir madencilik için işgücü ithal etmesiyle genel olarak Afrikalılar, özel olarak Güney Afrika bölgesi ülkeleri vatandaşları tarafından da fırsatlarla dolu bir ülke olarak görülmeye başlanmıştır. Böylece Mozambıklılar, Zimbabweliler ve Malavililer madenlerde çalışmak için topluca Güney Afrika

Cumhuriyeti'ne göç etmeye başlamıştır. Ülkede çalışmayı maddi sorunlarının çözümü olarak gören bu kişiler, madenlerde çalışmayı aynı zamanda prestij, aile için bir geçim kaynağı, daha fazla para kazanma fırsatı olarak görmüştür.

Apartheid rejiminin sona ermesi ve Nelson Mandela'nın 1994'te Güney Afrika Cumhuriyeti Devlet Başkanı seçilmesiyle, daha önce ezilen, *apartheid* rejimi tarafından haklarının kısıtlandığını gören Güney Afrikalılar, artık daha iyi yaşam koşullarına sahip olabileceklerine dair umuda kapılmıştır. Fakat, *apartheid*'in sonu doğrudan bu beklentilerin gerçekleşmesine yol açmamıştır (South African History Online, y.y).

Bazı araştırmacılar (Baruti Amise 2011, Camalita Naicker 2016, Bronwyn Harris 2002) Güney Afrikalıların yaşam koşullarının düzelmemesinden, işsizliğin de içinde bulunduğu ekonomik sorunlardan, devlet hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşanması gibi toplumsal sorunlardan, yabancıları sorumlu tuttuğunu düşünmektedir. Tüm bu sorunların nedeni olarak göçmenlerin görülmesi, ilk yabancı düşmanlığı saldırılarının 1994-1995 yıllarında tezahür etmesine ve sonraki yıllarda yabancı düşmanlığının artmasına neden olmuştur.

Yabancı düşmanlığı saldırılarında şiddeti gerçekleştiren kişilerin yanında farklı aktörler de yer almaktadır, diğer bir ifadeyle yabancılara şiddet uygulayan kişilerin yanı sıra başka aktörlerin de sürece dahil olabileceği düşünülmektedir. Güney Afrika Cumhuriyeti örneğinde siyasi liderler, topluluk liderleri, kamu yetkilileri çeşitli zamanlarda doğrudan veya dolaylı olarak yabancılara yönelik saldırıları kışkırtmak veya teşvik etmekle suçlanmıştır.

1990'lı yıllardan itibaren, yabancı düşmanlığı saldırılarının başlamasından günümüze kadar bölge devletleri soruna çözüm bulmak için çaba göstermişlerdir. Ancak bu çabalar sorunun çözümüne katkıda bulunamamıştır. Başta Mozambik, Malavi ve Zimbabve olmak üzere SADC üyesi devletlerin Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığına yönelik politikalarında yumuşak bir yaklaşım benimsedikleri sonucuna varmak mümkündür. Joseph Nye'in "yumuşak ve sert gücü" dünyaya tanıttığı gibi yumuşak güç, cazibe ve çekicilik yoluyla başkalarının tercihlerini

şekillendirme yeteneği; sert güç ise zorlama, güç veya ekonomik baskı yoluyla hedeflerine ulaşma yeteneği olarak tanımlanabilir (Aktaran Matteucci, 2005).

Bu tezin amacı, devletlerin, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığına yönelik tutum ve politikalarının araştırılarak ortaya konmasıdır. Bu tezin tezi, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı ile mücadeleye yönelik politikalar izlendiğini, kıtasal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapıldığını fakat bu tip faaliyet ve eylemlerin Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı sorunun ortadan kalkması için yeterli olmadığıdır.

Bu tezin Afrika'daki uluslararası güvenlik meselelerine ilişkin mevcut bibliyografik koleksiyona katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Öte yandan Türkiye'deki mevcut literatür incelendiğinde, Afrika kıtasına dair özellikle Güney Afrika bölgesindeki güvenlik sorunlarına yönelik çok az materyal bulunduğu tespit edilmiş ve bu çalışmayla çözüme alan çalışmalarına yönelik katkı sağlanması amaçlanmıştır. Aynı zamanda, bu çalışmanın daha fazla araştırmacıya Güney Afrika bölgesine ve/veya Afrika'nın diğer bölgelerine odaklanan ve bölgeyi etkileyen güvenlik konularını kapsayan araştırmalar yürütme konusunda ilham vermesi beklenmektedir.

Bu çalışma ile toplumun/nüfusların günlük yaşamlarıyla bağlantılı olan yabancı düşmanlığı ve yabancı düşmanlığı şiddeti hakkında toplumsal düzeyde bilinçliliğin yaratılacağına inanılmaktadır. Çünkü dünyanın neredeyse her bölgesinde yabancılar veya yabancı olarak algılanan insanlar bulunmaktadır. Başta küreselleşme olmak üzere birçok faktörün de etkisiyle yabancı düşmanlığı dünyanın farklı bölgelerinde kendini göstermektedir. Ayrıca özellikle yabancıların yoğun olduğu bölgelerde toplum içinde oluşan gerginliğin kolayca şiddetle sonuçlanması, yabancı düşmanlığına ve yabancı düşmanlığı şiddetine dair farkındalığın oluşturulması gerektiğini göstermektedir.

Karmaşık sosyal fenomenleri içeren yabancı düşmanlığı konusunun doğası gereği araştırmanın veri analizinde nitel yaklaşım kullanılmıştır. Nitel araştırma, özellikle belirli popülasyonların değerleri, görüşleri, davranışları ve sosyal bağamları hakkında belirli bilgiler elde etmede etkilidir (Mack, 2005: 1). Ayrıca,

Tewksbury'nin (2009: 38-39) işaret ettiği gibi, nitel yöntemlerin önemi olayların, insanların, etkileşimlerin, kültürlerin ve deyimlerin anlamlarına, özelliklerine ve tanımlayıcı özelliklerine odaklanmalarında yatmaktadır. Bu nedenle, yabancı düşmanlığının meydana geldiği bir ortam-sosyokültürel anlayışa olanak sağladığı için, araştırmanın geliştirilmesinde nitel bir yaklaşımın kullanılması önemli olarak görülmektedir. Nitel yaklaşım, araştırmanın geliştirilmesi için en uygun yöntem kabul edilir. Mevcut araştırmada bu yaklaşım, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanı şiddet olgusuna ilişkin başta karar vericilerin olmak üzere popüler söylemleri, algıları yorumlamaya hizmet edecektir.

Araştırma sürecindeki prosedürler açısından, araştırmada, nitel yaklaşım yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Böylece çalışma, belge ve söylem incelenmesi ile tarihsel ve karşılaştırmalı yöntemlerle desteklenmiştir. Tarihsel yöntem: kurumlar, her dönemin özel bağlamından etkilenerek, zaman içinde bileşenlerindeki değişiklikler yoluyla mevcut biçimlerine ulaştıklarından, günümüz toplumu üzerindeki etkilerini doğrulamak için geçmiş olayları, süreçleri ve kurumları araştırmaktan ibarettir. Tarihsel yöntem ise daha önce Güney Afrika Cumhuriyeti'nde kaydedilen göçmen karşıtı olayları anlamak için kullanılmıştır (Marconi ve Lakatos aktaran Congolo, 2018: 10).

Karşılaştırmalı yöntem ise aralarındaki farklılıkları ve benzerlikleri vurgulamak amacıyla bireylerin, sınıfların, fenomenlerin veya gerçeklerin araştırılmasıyla yapılmaktadır. Bu yöntemin sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılması, mekan ve zaman bakımından birbirinden ayrılmış geniş toplumsal gruplaşmaların karşılaştırmalı olarak incelenmesine olanak sağlamasından kaynaklanmaktadır. Bu yöntem, farklı ülkelerin hükümetlerinin duruma ilişkin tepkilerini karşılaştırmaya uygun olmuş ve yıllar içinde yabancı düşmanlığına karşı mücadeleye yönelik politikaları karşılaştırmaya olanak tanımıştır. Belgeleme tekniği, belgeleme ve bibliyografik araştırmayı kapsamaktadır. Bu teknik, resmi belgelerin kitap, dergi/yayınlar şeklinde halihazırda yayınlanmış olan ve çalışmanın konusuna değinen veya özünde onunla ilgili bibliyografyaların araştırılmasına dayanmıştır (Marconi ve Lakatos aktaran Congolo, 2018: 10).

Tezin kuramsal çerçevesi; ilgili teorileri, yabancı düşmanı şiddetinin ortaya çıkmasına neden olabilecek işsizlik ve yoksulluk gibi sosyal fenomenleri açıklamak, yorumlamak ve tahmin etmek için kullanılan örneklerin sistematik bir yansımasıdır. Analiz edilen çalışma Göreceli Yoksunluk Teorisi ile Hayal Kırıklığı ve Saldırganlık Teorisini birleştirmiştir. Bu teoriler bir araya geldiğinde, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde meydana gelen yabancı düşmanı şiddeti açıklamaktadır.

“Göreceli yoksunluk” kavramı ilk olarak, 1949'da “*The American Soldier*” başlığı altında yayınlanan ABD ordusunun bir dizi sosyo-psikolojik çalışmasında kullanılmıştır. 1945'te bu çalışma, ABD Ordusu birliklerinin motivasyonunu ve moralini hangi faktörlerin etkilediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma, askeri polis (military police), hava sağlık görevlilerinin sürekli terfi etmesine rağmen, yavaş terfilerinden daha memnun olduğunu göstermiştir. Sağlık görevlilerinin sık terfi almaları nedeniyle askeri polislerin daha memnuniyetsiz olmaları beklenmiştir. Araştırmacılar Stouffer ve meslektaşları tatminin insanların yaptıkları karşılaştırmalara göre ortaya çıktığı sonucuna varmışlardır (Fahey, 2010: 6-7).

Bir kişi X'e sahip olmadığını ve başka bir kişi(leri)in X'e sahip olduğunu gördüğü zaman X'ten yoksun olduğunu söyleyebilmektir. Göreceli yoksunluğun büyüklüğü, istenen durum ile onu isteyen kişinin durumu arasındaki farkla ölçülmektedir. Burada insanlar kişisel olarak yoksun bırakıldıklarına inandıklarında egoist (bireysel) göreceli yoksunluk, ait oldukları sosyal grubun yoksun bırakıldıklarına inandıklarında ise kardeşçe (grup) yoksunluk söz konusudur. Kardeş yoksunluğu, yabancı düşmanlığı seferberliği ve şiddeti açıklayarak Güney Afrika toplumunun yabancılara karşı tutumunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuştur (Fahey, 2010: 6-7).

Hayal Kırıklığı ve Saldırganlık Teorisi McDougall, Freud, Lorenz ve bazı isimler tarafından, insanları saldırganlığa neyin ittiğini anlamaya ve açıklamaya çalıştıkları bir insan psikolojisi çalışmasında geliştirilmiştir. Bu nedenle, bu tür çalışmalar hayal kırıklığı ve saldırganlık arasındaki neden ve sonuç ilişkisine odaklanmıştır. Bu isimler, “insan içgüdüsel olduğu için söz konusu ilişkinin bir uyarıcı (hayal kırıklığı) ve tepki (saldırganlık) ilişkisi olduğu” sonucuna varmıştır (Dougherty ve Pfaltzgraff aktaran Congolo, 2018: 15).

Başlangıçta teoride, hayal kırıklığı saldırganlığın olmadığı bir durum olarak görülmüştür. Bununla birlikte, daha sonra başka araştırmalar, birey için önemsiz olan geçici bir hayal kırıklığının saldırganlığa yol açmadığı, saldırganlık eylemlerinin cezalandırılması beklendiği zaman engellenebileceği sonucuna varmıştır (Dougherty ve Pfaltzgraff aktaran Congolo 2018: 15). Buradan Güney Afrikalıların karşı karşıya kaldıkları başlıca ekonomik sorunlardan dolayı hüsrana uğradıklarını ve yabancı düşmanlığı vakalarında ceza beklentisinin azalmasının bu kişilerin yabancılara yönelik saldırgan tutumlarına katkıda bulunduğu anlaşılmıştır. Bu tez, yabancı düşmanlığı şiddetinin motivasyonlarını ve çalışmada odaklanılan devletlerin bu duruma tepkilerini anlamayı amaçlamıştır. Araştırma sırasında, bu sürece dahil olan tüm dinamiklerin anlaşılmasını sağlayacak bir teori bulmanın zor olacağına dikkat çekilmiştir.

Yabancı düşmanlığı çeşitli kavramlarla ilişkilidir. İngilizcesi olan “*xenophobia*” etimolojik olarak, Yunanca *xenos*-yabancılar anlamına gelen kelimedenden türetilmiştir. *Phobos*'dan hareketle korku anlamını da içererek, yabancidan korkmak veya yabancidan nefret etmek olarak yorumlanabilir. Yabancı düşmanlığının tezahürleri genellikle, varsayılan veya gerçek kökenlerine (ırksal veya etnik köken, ırk vb.) dayalı olarak bir gruba, topluluğa veya ulusa yabancı olarak kabul edilen bireylere yönelik yoğun bir nefretle tetiklenmektedir. Yabancı düşmanlığının tezahürleri arasında doğrudan ayrımcılık, düşmanlık veya şiddet eylemleri ve nefrete teşvik yer almaktadır. Amaç ilgili kişileri küçük düşürmek ve/veya onlara zarar vermek olduğundan, gerçekleştirilen yabancı düşmanlığı eylemleri kasıtlıdır (UNHCR 2013: 1).

Tarih boyunca yabancı düşmanlığına dair rastlamak mümkündür. Almanya'da Nazi döneminin lideri Adolf Hitler'in ülkedeki Yahudilere yönelik eylemi ‘ırk temelli yabancı düşmanlığı’ olarak görülebilir. Yabancı düşmanlığı vakalarının hepsi şiddet içermez çünkü tüm toplumlarda yabancılar vardır ve ilgili ülkenin vatandaşları yabancılara karşı sadece tikslenme duygusuna sahip olabilir. Dolayısıyla yabancı düşmanlığı aslında Güney Afrika Cumhuriyeti'ne özel bir eylem değildir. Bununla birlikte, Güney Afrika'daki yabancı düşmanlığı eylemleri ülkede yaşayan ve çalışan

siyah Afrikalı yabancılara karşı olduğu için bazen ‘Afrofobi’ olarak adlandırılmıştır. Bu araştırmadaki yabancı düşmanlığı, bir kısım Güney Afrikalılar tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti’nde çoğunlukla yoksul olan yabancılara karşı uygulanan fiziksel ve sözlü şiddet şeklinde tezahür eden bir nefret olarak anlaşılmalıdır.

Birinci bölümde, problemin daha iyi anlaşılması için gerekli temelleri sağlamak amacıyla araştırma etrafında teorik bir yaklaşım sergilenmiştir. Okuyucunun bu kavrama daha aşına olabilmesi için, yabancı düşmanlığının kökeni, özellikleri, nedenleri, aktörleri ve diğer ilgili konuların üzerinde bilgiler sağlanarak başlanmıştır. Daha sonra tez, genel olarak dünyadaki yabancı düşmanlığı vakalarını ele almış, bu olgunun dünyadaki tezahürlerine tarihsel ve çağdaş bir yaklaşım getirerek, sadece Güney Afrika bölgesini değil, tüm dünyayı etkileyen bu olguya daha geniş bir zemin sağlamak için araştırma yapılmıştır. Son olarak, bu fenomeni açıklamada yararlı olduğuna inanılan teoriler ele alınmış, Göreli Yoksunluk Teorisi’nin yanı sıra Hüsransaldırğanlık Teorisi incelenmiştir. Söz konusu teorilerin grup davranışlarını ve yabancı düşmanı şiddet için seferberliği açıkladığı görülmüştür.

Afrika kıtasında yabancı düşmanlığı sadece Güney Afrika’da var olan bir olgu değildir. İkinci bölümün başında Afrika kıtası genel olarak değerlendirilmiş ve en çok öne çıkan çeşitli vakalar incelenmiştir. Kıtadaki yabancı düşmanlığına dair bir bakış açısı getirilmiştir. Bunun yanında Güney Afrika’nın yabancı düşmanlığının kökenine ve varlığını anlamak için tarihsel bir bakış gerekli olmuştur. Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki yabancılara varlığının sebebi olmasının yanı sıra ülkeye yönelik bu tür yabancı hareketlerine yol açan nedenlerin başında göçmen çalışma sistemi gelmektedir.

Ardından ülkede 1994 yılına kadar hüküm süren ırk ayrımcılığı rejimi olarak bilinen *apartheid* rejimi ele alınmıştır. Aynı zamanda tezde örnek olarak seçilen devletler arasındaki ilişkinin de ele alınmasına ihtiyaç duyulmuştur. Güney Afrika, Malavi, Mozambik ve Zimbabve arasındaki ilişkilerden bahsetmektedir. Daha sonra 1994 yılından günümüze Güney Afrika’ Cumhuriyeti’ndeki yabancı düşmanı davranışın tezahürü ele alınmıştır. Bölümün bu son bölümünde, yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasına sebebiyet veren unsurların neler olduğu, süreçte yer alan aktörlerin kimler

olduğu, asıl mağdurların kimler olduğu gibi araştırmayla ilgili olan diğer hususlara değinilmiştir.

Üçüncü bölüm, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı olgusuna ilgili devletlerin tepkilerini ele alarak, bu devletlerin yabancı düşmanlığı sorunu karşısındaki çözüm arayışlarında ne tür politikalar geliştirdiklerini analiz etmeye odaklanmıştır. Tepkilerin analizi münferit ve toplu olarak yapılmıştır. Yani devletlerin tepkileri münferiden analiz edilmekle beraber daha sonra, bu devletler Güney Afrika bölgesinde yer aldıkları için, bölgesel bir yapı olarak tepkilerinin bir analizi de yapılmıştır. Mozambik'ten Güney Afrika Cumhuriyeti'ne kadar her bir devletin tepkilerinin analizine özel olarak yaklaşılmıştır. Sadece hükümetin tepkisi incelenmemiştir; bireylerin ve sivil toplum örgütlerinin de tepkileri değerlendirme altına alınmıştır.

Son olarak, yabancı düşmanlığı sorununu çözmek için bölgesel ve uluslararası ortamda nasıl bir yaklaşımın benimsendiğini ve hangi politikaların üretildiğini anlamak için tezde incelenen örnek devletlerin üye oldukları bölgesel örgütlerin kapsamında analiz yapılmıştır. Güney Afrika'da yaşanan yabancı düşmanı şiddet olgusuna ilişkin olarak Afrikalı ve uluslararası örgütlerin konumlanışları ve tepkileri üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu bölümde, yabancı düşmanlığı sorununun çözümüne yardımcı olacak bölgesel ve uluslararası düzeyde oluşturulan araçlar etrafında kapsamlı bir yaklaşım aranmıştır.

Kıtasal düzeyde, Afrika kıtası çevresinde Afrika Birliği incelenmiştir. Afrika bölgesel örgütü olarak kıtayı etkileyen ve aynı kıtanın vatandaşlarını mağdur eden yabancı düşmanlığı sorununu çözmek için neler yaptığına ilişkin bir analiz gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, yabancı düşmanlığı sorununun sadece Afrikalı kuruluşları ilgilendiren bir sorun olarak ele alınmadığı, uluslararası kuruluşların da bu soruna dahil olduğu kabul edilmektedir. Güney Afrika'daki yabancı düşmanlığı sorununa çözüm arayışında uluslararası kuruluşların Afrika kuruluşlarıyla ortaklaşa yürüttüğu eylemlerin, ayrıca yabancı düşmanlığı sorununa çözüm bulma sürecine de yardımcı olmaya çalıştığı kaydetmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEMİN TEORİK TEMELLERİ

Bu bölümde, araştırmanın daha iyi anlaşılması amacıyla çalışmanın teorik temeli sunulmuştur. İlk başta yabancı düşmanlığı kavramı üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Sonrasında bu kavramın tarihsel boyutuna yönelik bir analiz yapılmıştır. Bunun yanı sıra Göreceli Toksunluk, Hüsrân ve Saldırganlık Teorileri'ne yakından bakılmıştır. Söz konusu iki teori, toplumların içinde şiddete karşı toplumsal bir seferberliğin nasıl elde edilebileceğini anlamak açısından önemlidir.

Bölümün diğer kısımlarında, dünyadaki geçmiş yabancı düşmanlığı vakalarının yanı sıra mevcut yabancı düşmanlığı olaylarının analizine odaklanılmıştır. Bu bölümün sonunda okuyucunun, yabancı düşmanlığını benzer diğer kavramlardan ayırt etmek için daha iyi anlaması ve bununla beraber yabancı düşmanlığı ile toplumsal şiddet arasındaki ilişkiyi kuran sorunsalın teorik bir analizini yapabilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra yabancı düşmanlığı şiddeti, uluslararası bir güvenlik sorunu olarak hem geçmişteki hem de günümüzdeki somut örnekleriyle ele alınmıştır.

1.1. Yabancı düşmanlığı kavramı

Merriam Webster'a göre (y.y.) “yabancı düşmanlığı, eski Yunanca'da bulunan *xenos*¹ ve *phobos*²” kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Bu alıntıdan yabancı düşmanlığının yabancından veya tanıdık olmayan herhangi bir şeyden korkmak veya nefret etmek anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

¹ Yabancı anlamına gelebilmektedir.

² Kaçmak ya da korku anlamına gelebilmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (*United Nations High Commissioner for Refugees- UNHCR*, 2020: 15), yabancı düşmanlığına dair uluslararası kabul görmüş herhangi bir tanımın olmadığını vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, dünyada yabancı düşmanlığına yönelik evrensel ve ortak bir tanım bulmak imkansızdır. UNHCR'ye göre yabancı düşmanlığı, öznenin yabancı olduğu veya belirli bir topluluk veya ulusun dışından geldiği varsayımından kaynaklanan bir ayrımcılığı ifade etmektedir.

Inter-Agency (2001:2) yabancı düşmanlığını “yabancılara veya başka ülkelerden gelen insanlara karşı duyulan yoğun hoşnutsuzluk veya korku” olarak tanımlamaktadır. Yabancı düşmanlığı, belirli bir nüfusta yerli olmayanlara karşı düşmanlık yönelimini ifade eder. Öte yandan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'ne göre (*United Nations Human Rights Council – UNHRC*, 2016: 9) yabancı düşmanlığı kişinin diğerini yabancı olarak algılamasından veya kökeninin kendisinden farklı bir ulustan/topluluktan geldiği algısından kaynaklanmaktadır. Inter-Agency (2001: 2) “yabancı düşmanlığını, yabancı kişi veya topluluğa, topluma veya ulusal kimliğe farklı kökenden gelen kişilere ve yabancı düşmanlığının, benzer fiziksel özelliklere sahip veya aynı soydan gelen insanlara, kendilerini yabancı olarak gören milletlere /topluluklara geldiklerinde, döndüklerinde veya göç ettiklerinde de işlenebileceğini eklemektedir. Bu nokta, yabancı düşmanlığının yalnızca topluluk veya ulusal kimlik açısından açıkça yabancı olan farklı etnik kökenlerden insanları hedef alan bir olgu olmadığını göstermektedir (örneğin, Avrupa'da İslam kökenli insanlara karşı yabancı düşmanlığı). Yabancı düşmanlığı, yabancı olarak kabul edildikleri başka bir topluluğun parçası oldukları sürece aynı ataları, aynı fiziksel özellikleri vb. paylaşan insanları da hedef alan bir olgudur.

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık arasında bir ayrım yapmak önemlidir. ırkçılık, bir ırkın kendisini diğer ırklardan üstün görmesi üzerine kuruluyken yabancı düşmanlığı, diğerinin belli bir topluluk ya da milletin yabancısı olduğu inancını/ korkusunu temel alan yabancı nefretine dayanmaktadır. ırkçılık ve yabancı düşmanlığı bazen birbirine bağlanabilir, ancak yabancı düşmanlığının ırkçılık içerdiği anlamına gelmediğinin altını çizmek önemlidir, bunun ırkçılık sayılabilmesi için ayrımcılığın saç tipi, ten rengi ve yüz hatları gibi fiziksel özelliklere dayanması gerekmektedir. Öte yandan,

aynı ırktan insanların biri yabancı olarak kabul edilirse birbirlerine yabancı düşmanlığı beslemesi de mümkündür. Artan göç dalgalarıyla birleşen küreselleşme, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Güney Afrika'da görüldüğü üzere dünya çapında yabancı düşmanlığının artması üzerinde etkili olmuştur (Bordeau, 2010:4).

Yapılan tanımlardan hareketle coğrafi farklılığı, dil farklılığını ya da etnik farklılığı temel alan her şiddetin yabancı düşmanlığı şiddeti olduğu sonucuna varmak mümkündür. Yabancı düşmanlığı genel olarak yabancıya karşı duyulan korku veya nefreti ifade etmektedir. Bu duygu yabancıya karşı hem sözlü hem de fiziksel şiddet içeren veya diğer nefret ifadeleriyle kendini gösteren ayrımcı bir davranışa yol açabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, yabancı düşmanı davranışlar aynı ülkeden ancak farklı etnik kökene sahip insanlara karşı gerçekleşebilir, bu durum söz konusu kesimin diğer veya ana etnik gruplar içinde yabancı olarak görülmelerine neden olur. Bu tip örneklerde yabancı düşmanı davranışın temelinde, aralarındaki gelenek ve kültür farklılığı yatmaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (*United Nations Human Rights Council*, 2016 : 10) yabancı düşmanlığının fiziksel şiddet, nefret barındıran konuşmalar ve kasıtlı, örtülü ve yapısal ayrımcılık gibi farklı biçimlerde ortaya çıkabileceğinin altını çizmektedir. Yabancı düşmanlığının temel amacı olarak ulusal bir toprak parçasından, belirli alanlardan, şehirlerden veya mahallelerden dışlanma belirtilebilir ve bunu çeşitli türlerde ayrımcı davranış, politika veya yapılarda görmek mümkündür. Yabancı düşmanlığı mağdurları bazı kamusal ve özel hizmetlere, kurumlara veya kaynaklara erişimden mahrum kalabilirler. Söz konusu mahrumiyet, uluslararası insan hakları hukukunun özünde yer alan temel eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerinin ihlali olarak kabul edilmektedir.

1.2.Yabancı düşmanlığının nedenleri ve aktörleri

Enriconi ve Morais (2018) yabancı düşmanlığının ardındaki nefret duygusunun aşağıda belirtilen unsurlardan kaynaklanabileceğini kaydetmektedirler:

- Sosyal statü ve kimliği kaybetme korkusu,

- Göçmenlerin iş bulacağı fikrinde olduğu gibi, bir vatandaşın ekonomik başarısı için tehdit oluşturdukları fikri,
- Kriz zamanlarında ulusal kimliği ve ülke sınırlarını güvence altına almanın bir yolu,
- Üstünlük duygusu,
- Kültürlerarası çok az bilgi, yabancı hakkında bilgi eksikliği ve onun farklı görünümü, kültürü ve gelenekleri bireyin yabancıyı bir tehdit olarak algılamasına neden olmaktadır.

Başka bir deyişle yabancı düşmanlığının, vatandaş olmayanların veya yabancıların bunu hisseden kişinin kimliğine veya bireysel haklarına yönelik bir tehdit oluşturduğu düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla milliyetçilik kavramıyla bağlantılı olduğunu ifade etmek mümkündür. Bordeau (2010: 6) yabancı düşmanlığının ekonomiden siyasete kadar pek çok farklı sebebi olduğunu öne sürmektedir: Bu bağlamda nedenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Ekonomik çekişme: Ekonomik kriz zamanlarında, belirli bir ulusun vatandaşları veya halkın insanları, mevcut mali kriz için sık sık suçlayacak birini aramaktadır. Böyle zamanlarda işsizlik oranı genellikle büyük bir artış kaydetme eğilimindedir ve aynı zamanda yabancı düşmanlığında da artış yaşanması daha olasıdır. Göçmenler ve ilgili ülkenin vatandaşları genellikle iş bulmak için çabalamakta ve bu durum göçmenlerin vatandaşların iş güvenliğine yönelik bir tehdit olarak görülmeleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu süreçte vatandaşların ekonomik durumu kendilerinden daha iyi olan yabancılara karşı nefret duygusu geliştirmesi normal karşılanmakta ve ekonomik kriz kapsamında korku yabancı düşmanlığına dönüşmektedir.
- Milliyetçilik ve yerellik: Yazar tarafından bakıldığında yabancı düşmanlığının bir başka nedeni daha vardır. Milliyetçiler, ülkelerine ve geleneklerine karşı güçlü bir sadakat duygusu besleyen kişiler olarak tanımlanabilir. Göçmen karşıtı inançlar yerel/yerli grupların yanı sıra milliyetçi siyasi partilerin yükselişine yol açabileceğinden, bazen milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı bağlantılı olabilir. Pek çok milliyetçi, göçmenleri bir yandan anavatanlarının kültürel kimlikleri için bir tehdit olarak algılamak,

diğer yandan yerel halk, kendilerinin aynı ülkenin yerlisi olmayanlardan daha fazla hakka sahip olması gerektiği inancını taşıyabilirler. Milliyetçilik ve yerelcilik, yabancı düşmanı düşüncenin dinamizmi olarak kabul edilebilir.

Bazı sosyo-ekonomik bağlamlar yabancı düşmanlığını pekiştirebilir. Yüksek işsizlik oranlarıyla birlikte ekonomik kriz ve/veya durgunluk dönemleri yabancı düşmanlığının arttığı süreçler olarak tanımlanabilir. Sınırlı kaynaklar (istihdamda sınırlı olanaklar, devlet okullarındaki sınırlı kontenjan, hastane imkanlarının sınırlı olması ve diğerleri) için daha büyük rekabet, yerel halkı muhalefet olmaya, yabancı düşmanı davranışlarda bulunmaya yönlendirerek yabancıların ülkeye girişlerini kısıtlamaya veya bazı durumlarda ülkeden sınır dışı edilmelerine neden olmaktadır. Bu tutumların altında yatan fikir, özellikle devletin mali kaynaklarının sınırlı olduğu kriz durumlarında, kamu hizmetlerinin sağlamlasında yerli halka öncelik verilmesi gerektiğidir (United Nations Human Rights Council, 2016: 19; Enriconi ve Morais, 2018).

Zaman geçtikçe dünyanın farklı bölgeleri arasındaki göç akışlarında büyük bir artış kaydedilmiştir ve bu durum yabancı düşmanlığının var olmasını sağlayan faktörlerden biri olarak kabul edilebilir. İnsanların göç etmeleri, şiddet veya savaştan kaçmak, daha iyi yaşam fırsatları aramak vb. gibi birden çok faktöre bağlı olarak gerçekleşir. Göçün yabancı düşmanlığının tezahürünü nasıl etkilediği; Müslümanların ve genel olarak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Meksikalıların ve Latinlerin, özellikle Arapların büyük bir önyargının hedefi olduğu Avrupa örnekleriyle açıklanabilir. Brezilya örneğinde de bu sorun özellikle Venezüela ve Haitili göçmenlere karşı yaşanmaktadır. Hızlı değişim ve geleceğe yönelik belirsizlik zamanlarında, belirli bir ülkeden birçok vatandaşın korkularını yabancı düşmanlığına dönüştürme olasılığı daha yüksektir (Silva, y.y.).

Gellner (1995: 3), yabancı düşmanlığının çoğunlukla devletin dış politikasından ve toplumun ötekine veya yabancıya karşı tutumundan etkilenebilen psikolojik bir olgu olduğunu düşünmektedir. Başka bir deyişle, toplumun tutumu ve hükümetin dış politikası, yabancı düşmanlığına psikolojik bir koşullayıcı olarak görülebilir.

Enriconi ve Morais (2018), Avrupa devletleri, ABD gibi göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu noktaların yabancılara karşı giderek daha fazla hoşgörüsüz hale geldiğine veya giderek yabancı düşmanı olduğuna dikkat çekmektedir. Yazarlar, ayrıca, farklı ülkelerde yapılan araştırmaların hoşgörüsüzlüğün, yabancı düşmanlığının, etnik dışlanmanın, göçmenlik ve çeşitliliğe karşıtlığın arttığını gösterdiğini belirtmektedir. Büyük bir göç dalgasına neden olabilecek insani krizler, giderek daha fazla dünya liderinin ve devlet başkanının yabancı düşmanı politikalar ve söylemler benimsemesine neden olmaktadır (CNN, 2018).

Yabancı düşmanı konuşmaları ve eylemleri kötü şöhrete sahip olan ABD eski Başkanı Donald Trump, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok ülkede süregelen bir milliyetçi dalganın örneği olarak gözlemlenebilir. Hatta örneğin ABD eski başkanı, 2018'de Amerikan Kongresi üyeleri ile yaptığı bir toplantıda El Salvador, Haiti ve birçok Afrika ülkesinin “dışkı çukuru ülkeler” (“*shithole countries*”) olduklarını iddia etmiş ve söz konusu ülkelere ziyade ABD'nin Norveç gibi ülkelere gelen göçmenlere kapıları açmayı tercih edeceğini bile ilan etmiştir (CNN, 2018).

Tek başına hareket eden bireyler, gayri resmi gruplar aracılığıyla birlikte hareket eden bireyler veya dini, siyasi ve ekonomik örgütleri içerebilen resmi kolektifler dahil olmak üzere bir dizi farklı aktör yabancı düşmanı ayrımcılığa katkıda bulunabilir. Bu aktörler arasında politikacılar, kolluk kuvvetleri ve özel güvenlik güçlerinin yanı sıra sınır kontrol görevlileri ve hatta belirli grupların damgalanmasına katkıda bulunabilecek medya mensupları yer almaktadır. Yabancı düşmanlığı, “dışlanmış” veya yabancı olarak kabul edilenlere karşı ayrımcılık yapma amacı güden veya bunda etkisi olan ve böylece söz konusu kesimin temel hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını engelleyen yasal ve politik çerçevelere ve kurumlara da nüfuz edebilir (United Nations Human Rights Council, 2016: 10).

Yukarıdaki alıntıdan, hem siyasi liderlerin hem de diğer alanlardaki liderlerin ve genel olarak nüfusun yabancı düşmanı konuşmalar yapılabilceği sonucuna varılabilir. Bu şekilde, eylemi gerçekleştiren veya yabancı düşmanlığı şiddetine başvuran kişinin bunu her zaman kendi başına yapmadığı anlamı da çıkarabilir. Yabancı düşmanlığının gerçek aktörünün kim olduğunu anlamak için işin içinde olan her bir aktörü detaylı bir şekilde incelemek gerekir. Trump örneğinde belirtildiği gibi, topluluğun veya ulusun liderleri tarafından teşvik edilen yabancı düşmanlığı vakalarına rastlamak mümkündür. Bu yönüyle, dünyadaki yabancı düşmanlığının önemli ve öne çıkan örnekleri konusunda aşağıdaki bölümlerde daha detaylı bir çalışma yapılacaktır.

1.3.Göreceli Yoksunluk Teorisi

Siyaset bilimcilerin yanı sıra sosyal teorisyenlere göre Göreceli Yoksunluk Teorisi gerekli olduğunu düşündükleri bir şeyden (örneğin haklar, siyasi düşünce özgürlükleri³, para) mahrum bırakıldıklarını hisseden toplumların veya buna inanan insanların örgütlenmelerini konu almaktadır. Mahrum bırakıldıkları şeyleri elde etmek için sosyal hareketlere katılmasını savunur. Bazı durumlarda göreceli yoksunluk; toplumsal devrimler, terörizm ve iç savaşlar gibi olaylar için itici faktör olarak kabul edilmektedir (Longley, 2021).

“Göreceli Yoksunluk” kavramı ilk olarak 1949'da Amerikan Askeri⁴ başlığı altında yayımlanan ABD ordusuna ilişkin bir dizi sosyo-psikolojik çalışmada kullanılmıştır. 1945 tarihli bu çalışma, Amerikan askerî birliklerinin motivasyonunu ve moralini hangi faktörlerin etkilediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Bahse konu çalışma, askeri polislerin, hava sağlık görevlilerinin sürekli terfi etmelerine rağmen, yavaş terfilerinden daha memnun olduğunu göstermiştir. Sağlık görevlilerinin sık sık terfi etmeleri nedeniyle daha fazla tatminsiz olmaları beklenmiştir. Araştırmada, Stouffer ve meslektaşları, terfilerin sorun teşkil etmediğini, asıl sorunun bu askeri polislerin terfilerini diğer askeri polislerle karşılaştırmalarından doğduğunu söylemişlerdir. Bu şekilde, memnuniyetin insanların sahip olduğu mevcut karşılaştırmalara dayandığı sonucuna varmışlardır (Fahey, 2010: 6-7).

Göreceli Yoksunluk Teorisi'nin toplumsal eylemi ve özellikle kolektif eylemi anlamaya ve açıklamaya çalıştığı ölçüde, diğer (sosyo)psikolojik teorilerle, diğer ifadeyle psikanalitik, sosyolojik ve politik teorilerle rekabet ettiği öne sürülmektedir. Böylece sosyopolitik davranış; özellikle devrimci durumların patlak verip vermemesine ilişkin olarak memnuniyet-tatminsizlik, ilgisizlik-isyan, cesaret-istrap, hayal kırıklığı-saldırganlık olmak üzere ölçülebilir değişkenlere dayanacaktır. Bu "zihinsel durumlar", sırasıyla gelir, eğitim, yaşam tarzı, tıbbi ve sosyal bakım gibi belirli katmanlaştırma değişkenlerinde işler hale getirilecektir. Böylece, toplumsal

³ Veya ifade ve düşünce özgürlükleri.

⁴ Samuel Stouffer liderliğindeki ve ABD Dışişleri Bakanlığı sponsorluğundaki araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmasıdır.

sınıflandırma sisteminde buna karşılık gelen duygular ve onun sosyal eylemi arasındaki nedensel ilişkiye varılabilmektedir (Porto Editora, y.y.).

Bir kişi X'e sahip olmadığı ve başka bir kişinin/kişilerin X'e sahip olduğunu gördüğünde "X'ten yoksunum" diyebilmektedir. Göreceli yoksunluğun büyüklüğü, arzulan durum ile onu arayan kişinin durumu arasındaki farkla ölçülebilmektedir. İnsanların, kişisel olarak yoksun bırakıldıklarına inandıklarında egoist (bireysel) göreceli yoksunluk, ait oldukları sosyal grubun yoksun olduğuna inandıklarında ise kardeşçe (grup) yoksunluk söz konusu olmaktadır. Kardeş yoksunluğu, yabancı düşmanlığı seferberliğini ve şiddetini açıklayarak toplumun yabancılara karşı tutumunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilmektedir (Fahey, 2010: 6-7).

Göreceli yoksunluk hissi dönemsel olarak da ortaya çıkabilir. Yani bir birey veya grup, mevcut durumunu geçmiş durumuyla karşılaştırabilir. Bu fenomen, bir grubun yaşam kalitelerinde kademeli olarak bir artış elde ettiği bir dönemden hemen sonra meydana gelen birçok sivil veya askeri isyanın arkasındaki nedeni açıklamaya yardımcı olabilmektedir. 1960'ların Amerikan sivil haklar hareketi, zaman açısından göreceli yoksunluğun klasik bir örneği olarak kabul edilir. Bu dönemde, Afro-Amerikalı vatandaşlara yönelik ayrımcılık oranı, örneğin 20. yüzyılın başlarına göre azalmıştı ve yaşam standartları, beyaz nüfusunkinden hâlâ düşük olsa da, giderek yükselmekteydi. Ancak, o zamana kadar gelinen süreçte, mevcut yoksunluk hissini artıran hafif bir yavaşlama olmuştur (Ribeiro, 2008). Güney Afrika Cumhuriyeti örneğinde ise örneğinde Göreceli Yoksunluk Teorisi, yoksul Güney Afrikalıların hayal kırıklığına uğramış durumunun, ülkedeki yoksulluk sorunlarının arkasında göçmenlerin olduğu ve bu nedenle sınır dışı edilmeleri gerektiği yönündeki yaygın algıyla daha da kötüleştiği şeklinde açıklanabilir.

Davies (1962: 6), göreceli yoksulluğun istikrarsızlığa yol açabileceğini savunan ilk kişidir ve "devrimler büyük olasılıkla, uzun bir nesnel ekonomik ve sosyal gelişme dönemini kısa ve keskin bir tersine çevirme dönemi izlediğinde meydana gelir" ifadesinde bulunmuştur. Bunun nedenleri olarak toplum zihinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli hizmet beklentileri yaratma olasılığının daha yüksek olması ve önceki dönemde yaratılan bu beklentinin artmaya devam etmesi gösterilmiştir.

Ancak sonraki dönemde, zihinsel bir endişe ve beklenen gerçeklikten hayal kırıklığına geçiş söz konusudur. Mevcut sosyo-ekonomik gelişme durumu, şu anda karşılanmayan beklentiler kadar önem teşkil etmemektedir. Fakat bu olumsuz tablonun gelecekte de devam etmesi istenmemektedir ve ilgili beklentinin devam etmesi daha önemlidir.

Saleh (2013: 85-95), ekonomik gelişmişlik açısından ülkeler arasında ve hatta ülkeler içinde bölgesel farklılıkların siyasi şiddete neden olmasına İran'ı örnek olarak vermiştir. Söz konusu farklılıkların İran'da siyasi şiddete yol açtığını belirterek, ülkedeki ekonomik sorunları özellikle daha az ayrıcalıklı nüfus ve çatışma arasındaki ilişkiyi açıklarken göreceli yoksunluk kavramına başvurmuştur. Bununla, İran hükümetinin, ülkedeki daha az ayrıcalıklı kesimindirenişiyle veya çatışmalarla karşı karşıya olduğunu açıklamıştır. Diğer bir deyişle yazar, İran'ın istikrarsızlaştırma örneğinde göreceli yoksunluğun önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Gerekçelendirmek için yazar şu örneği vermektedir:

“Tahran yakın zamanda bir iç şiddet dalgasıyla karşılaştı ve Kuzistan, Belucistan ve Kürt bölgesinin etnik vilayetlerinde birkaç bombalama meydana geldi. Örneğin Kuzistan; petrol, gaz ve su gibi zengin doğal kaynaklarına rağmen İran'ın en fakir ve en az gelişmiş eyaletlerinden biri olarak gösteriliyor” (Saleh, 2013: 85-95).

Daha önce bahsedildiği gibi Göreceli Yoksunluk Teorisi, terörizm ve toplumsal devrimler ve/veya iç savaşlar gibi çatışmalar ile ilgili çalışmalarda da uygulanmaktadır. Göreceli Yoksunluk Teorisi'ne dayalı olarak, örneğin Avrupa ülkelerindeki Müslüman nüfusun terör örgütüne katılma eğiliminin nedenini anlamak için çalışmalar geliştirilmiştir. Batılı ülkelerdeki bu Müslüman nüfusun beklenen ve gerçek deneyimleri arasındaki sistematik farklılıklar, hayal kırıklığı, adaletsizlik duygusunun oluşmasına yol açmakta ve bu da sırasıyla şiddetin patlak vermesini veya artmasını beraberinde getirmektedir.

Az önce ifade edildiği gibi, Göreceli Yoksunluk Teorisi'nin, bir bireyin veya bir grubun, kendilerini diğer bireyler veya gruplarla karşılaştırdıklarında duydukları tatminsizlik duygusuna odaklandığını ifade etmek mümkündür. Bu nedenle, daha ayrıcalıklı olarak algılanan başka bir grupta yapılan karşılaştırma, karşılanmadığında adaletsizlik fikrinin ve yoksunluk duygularının ortaya çıkmasına neden olan yüksek beklentiler üretebilmektedir. Göreceli Yoksunluk Teorisi, ekonomik eşitsizliklerin

bir toplum içinde nasıl çatışmalara yol açabileceğinin anlaşılmasını, ikisi arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak sağlamaktadır.

Bu teoriye yönelik eleştiriler, bazı insanların haklardan veya kaynaklardan mahrum kaldıklarını hissettikleri halde, bahse konu unsurları elde etmeye çalışan toplumsal hareketlerde yer almamaya karar vermelerinin ardındaki nedeni açıklayamayacağını belirtmektedir. Bakış açısını sürdürmek için kullanılan örneklerden biri, Harriet'te tasvir edilen Beecher Stowe'un 1852 tarihli romanı "Tom Amca'nın Kulübesi"dir (*Uncle Tom's Cabin*). Söz konusu eserde aşırı itaatkar köleleştirilmiş kişiye atıfta bulunularakSivil Haklar Hareketi sırasında, harekete katılmayı reddeden Afro-Amerikalılar, diğer Afro-Amerikalılar tarafından "Tom Amcalar" (*Uncle Toms*) olarak adlandırılmışlardır.

Öte yandan, Göreceli Yoksunluk Teorisi'nin savunucuları, harekete katılmayı reddedenlerden büyük bir kısmının, sonuç olarak daha iyi bir yaşam garantisi sunmayan hareketlere katılırlarsa karşılaşılabilecekleri çatışmalardan ve yaşam zorluklarından kaçınmak istediklerini ifade etmektedir. Diğer bir eleştiri ise, bu teorinin kendilerine doğrudan bir kazanç veya fayda sağlamayan hareketlerde yer alan insanları incelememektir. Bu duruma örnek olarak, hayvan hakları hareketlerine katılanlar ve yoksulluğu/gelir eşitsizliğini sürdüren politikalara katılmayan varlıklı insanlar verilebilir. Bunlar, görece yoksunluğun empati ve sempati duygularıyla hareket ettiğine inanılan insanların vakalarıdır (Longley, 2021).

1.4.Hüsran-Saldırganlık-Teorisi

Başlangıçta Hüsran-Saldırganlık Teorisi, Yale Üniversitesi İnsan İlişkileri Enstitüsü'nden Dollard, Doob Miller, Mowrer ve Sears tarafından formüle edilmiştir (1939, aktaran: Breuer ve Elson, 2017: 1). Yazarlar "Hüsran ve Hayal Kırıklığı" adıyla bir monografi yayınlamışlardır. "Saldırganlık ve saldırgan davranışın meydana gelmesi her zaman hüsranı varsayar ve hüsran varlığı her zaman bir tür saldırganlığa yol açar" iddiasında bulunmuşlardır. Bu alıntıdan yola çıkarak, agresif bir durumdan önce her zaman bir hayal kırıklığı aşamasının geldiğini söylemek mümkündür ve bu durumda hüsranın duygusal bir durum olarak değil, bir olay olarak hüsrana işaret ettiğini bilmek önemlidir (Breuer ve Elson, 2017: 2).

A Mente é Maravilhosa (2021), bu teorinin temel unsurlarının şunlar olduğunu belirtmektedir:

- Hüsran: Bu teoride hüsran, davranış sırasına müdahale olarak kabul edilir. Başka bir deyişle, kişi arzularını gerçekleştiremezse hayal kırıklığına uğrar. Bu durum farklı sebeplerden kaynaklanabilir. Teori ayrıca, hayal kırıklığı ne kadar büyük olursa, sonunda ortaya çıkan saldırganlığın da o kadar yoğun olacağını savunur. Hüsran genellikle öyle bir noktaya kadar gelir ki az miktardaki hüsranın biriken yoğun saldırganlığa yol açabilme potansiyeli vardır.
- Saldırganlık: Saldırganlık, hedefine zarar vermeyi amaçlayan davranıştır. Saldırganlık farklı şekillerde ortaya çıkabilir: fiziksel veya sözlü, doğrudan veya dolaylı olabilir. Ancak saldırganlık her zaman onu doğrudan oluşturan kişiye ulaşmaz. Bu nedenle, orijinal hedefe benzer bazı özelliklere sahip bir başka hedefe şiddet uygulanır, yerinden edilmiş saldırganlık kullanılır. Öte yandan, doğrudan şiddet önlenir veya şiddetten kaçınılırsa, dedikodu yaymak veya biriyle dalga geçmek gibi dolaylı şiddet kullanılacaktır.
- Bu teori, saldırganlığı azaltmanın iki yolunu tanımlar. Bunlar: hüsran bastırma ve katarsistir. Hüsran bastırmaya göre tetikleyici unsur ortadan kaldırılırsa, sonuç da doğal olarak ortadan kaldırılacaktır. Katarsise göre ise bu yöntemle göre hüsranı eyleme dönüştürmek bireysel aktivasyonu azaltır ve daha fazla saldırganlığı önler.

Bu teori aynı zamanda McDougall, Freud, Lorenz ve diğerleri tarafından, insanları neyin saldırganlığa ittiğini anlamaya ve açıklamaya çalıştıkları bir insan psikolojisi çalışmaları kapsamında geliştirilmiştir. Bu nedenle bu tür araştırmalar, hayal kırıklığı (hüsran) ve saldırganlık arasındaki sebep ve sonuca odaklanmıştır. Bu ilişkinin uyaran (hayal kırıklığı) ve tepki (saldırganlık) ilişkisi olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü insan içgüdüsel bir varlıktır.

Başlangıçta teori, hayal kırıklığını saldırganlığın olmadığı bir durum olarak görmüştür. Fakat, daha sonra yapılan diğer çalışmalar, birey için önemsiz olan geçici bir hayal kırıklığının saldırganlığa yol açmadığı ve ceza verilmesi beklendiğinde

saldırganlık eylemlerinin önlenebileceği sonucuna varmıştır (Dougherty ve Pfaltzgraff aktaran Congolo ve diğerleri 2018: 15). Tezin geri kalanında da inceleneceği üzere, Güney Afrikalıların karşılaştıkları büyük ekonomik sorunlardan bıktığını ve yabancı düşmanı durumlarda azalan ceza beklentilerinin yabancılara karşı oluşan saldırgan eylemlerine katkıda bulunmuştur.

Sonrasında teorinin zayıflıklarını gidermeye çalışan pek çok çalışma yapılmıştır. Örneğin Ted Gurr, bu teoriyi, insanların umutları ve özlemleri gerçekleşmediğinde toplumsal ayaklanmaların ortaya çıkması sonucuna uygulamıştır. Öte yandan Engebretson, 1989'da öfkesini özgürce ifade edenlerin, onu bastıranlara göre daha az aktifleşeceğini öne sürmüştür (A mente é maravilhosa, 2021).

Nickerson, (2021), hayal kırıklığının nedenleri üzerine bir araştırma yaparak şu sonuca varmıştır:

- Hedefin önemi ve beklentiler: Brown ve Farber (1951), Dollard ve diğerlerinin (1939) standardına göre bir olayın sinir bozucu olması için iki gerekli unsur söz konusudur. Birinci olarak amaca ulaşmanın birey için önemli veya alakalı olması ve ikinci olarak amaca ulaşmanın birey tarafından olası bir sonuç olarak algılanması gerekmektedir.
- Kişilerarası nedenler: insanlar arasındaki karşıtlık da hüsrana yol açabilir. Deutsch (1949), öte yandan Berkowitz (1989), yarışmacıların tartışmalı hedeflere ulaşmak için birbirlerinin çabalarını engelleme ve toplam kayıpla birbirlerini tehdit etme eğiliminde olduklarından, rekabet deneyiminin belirli bir noktada sinir bozucu olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda, beceriksiz veya bencil taraftarlar da hüsrana yol açabilir. Çünkü zarar verici davranışları, bireylerin kişisel başarılarına ulaşmasını veya grupların muzaffer işbirliğinin çok önemli olduğu ortak bir hedefe ulaşmasını engelleyebilir.

Bu teoriye yönelik eleştiriler, teorinin formülasyonunu bir dürtü teorisi olması ve hayal kırıklıklarının tipik olarak sadece genel bir duygusal uyarılma yarattığı şeklindedir. Bandura'nın eleştirisinin bakış açısına göre, sosyal öğrenme kişinin bu uyarılmaya nasıl tepki vereceğini belirler. Çünkü insanlar, hayal kırıklığına uğradıklarını hissettiklerinde, her zaman şiddetle tepki vermezler, bazen hayal

kırıklıklarını şiddet içermeyen bir şekilde serbest bırakabilirler. Öte yandan yazarlar, tüm saldırgan gösterilerin ardındaki sebebin hayal kırıklığı olduğu konusunda da tam olarak hemfikir değillerdir. “Kişisel saldırı veya saldırgan tepkilerin araçsal değeri gibi tamamlayıcı faktörlerin katılımı”, öte yandan, hayal kırıklığının, saldırganlığın en önemli ya da en yaygın öncülü veya belirleyicisi olmadığını ve etkisiz hale getirildiği kadar önemli olmadığını düşünmektedir (Bandura 1973; Zilman 1979; Baron 1977; aktaran (Berkowitz, 1989: 59).

Bazı yazarların saldırganlık ifadesinin bir katarsis gibi davrandığını belirtmesine rağmen, Morlan (1949), saldırgan eylemlerin tek başına pek gerçekleşmediğini savunmaktadır. Berkowitz, hayal kırıklığının saldırganlık yolunda bir eğilim oluşturduğunu, ancak çevresel koşulların saldırgan eylemlere neden olabileceğini öne sürmektedir. Bu fikir, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde insanların silahlarla dolaşmasına izin verildiği için silahların gizlenmesini savunmak için uygulanır ve bu olasılık onları kullanmak için bir rehber görevi görebileceğini ifade etmektedir (Nickerson, 2021).

Yazar, teorinin saldırganlığı bir tehdide veya provokasyon eylemine bir tepki olarak açıklamayı başardığını, ancak saldırganlığın belirli bir amaca ulaşmak için bir araç olarak kullanıldığı proaktif (hesaplanmış, araçsal veya planlı) saldırganlığı açıklamakta başarısız olduğunu eklemektedir. Bazı insanların, daha agresif bir şekilde tepki veren diğer insanlara kıyasla daha yumuşak bir tepki sonucunda ortaya çıkabilecek hayal kırıklığının bireysel tepkilerdeki farklılıkları anlatmada başarısız olduğunu iddia etmektedir (Nickerson, 2021).

Congolo ve diğerleri (2018: 33-37), toplumdaki diğer devrimlerin yanı sıra yabancı düşmanlığı vakalarının incelenmesinde hüsransaldırganlık teorisini uygulamaktadır. Yazar, amaçlara ulaşmayı engelleyen unsurun fiziksel, psikolojik veya sosyal olabileceğini belirtmekle birlikte, yine de bu şiddet içeren tepkinin kanunen cezalandırıldığı veya bu eylemin cezalandırılacağı beklentisinin olduğu durumlarda saldırgan eylemin yeniden cezalandırılma eğilimine girdiğinin gözlemlenmesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Ancak çoğu durumda yabancı düşmanlığında

olduğu gibi, eyleme bir ceza verilmemekte ve bu durum, insanları Şiddete tekrar teşvik etmeye hizmet etmektedir.

1.5.Tarihsel olarak yabancı dŐŐmanlıđı

Yabancı dŐŐmanlıđı vakalarının tarihsel analizine ilişkin olarak, GŐney Afrika Cumhuriyeti vakasına benzerlik gŐsterdiđine inanıldığı işin Amerika Birleşik Devletleri ve Avusturya örnekleri ele alınmıştır. Amerika örneğinde, aşağıda aŐıklanacađı üzere, başta Őinliler olmak üzere yabancıların varlığı, Amerikan inŐaat sektöründe ŐalıŐacak ucuz iŐgŐcŐne ihtiyaÇ duyulduğu bir dönemde yođunlaŐmıŐtır, ancak bu ũlkede ekonomik durgunluk ve artan işsizlik seviyeleri söz konusu olduğunda, Őinliler yerliler işin işsizliğin nedeni olarak gŐrŐlmeye başlanmıştır ve yabancı dŐŐmanlıđı tezahŐr etmeye başlamıştır.

Bu durum GŐney Afrika örneğine benzemektedir, zira ũlkede altın madenciliğinin keşfedilmesi ve başlamasıyla birlikte, aşağıda gŐrŐleceđi üzere, Mozambik, Malavi ve Zimbabve başta olmak üzere diğer Afrika bölgelerinden iŐgŐcŐ ithal etme ihtiyaÇ doğmuştur. Ancak işsizlik ve GŐney Afrikalıların kŐtŐleŐen ekonomik durumuyla birlikte, bir zamanlar iŐgŐcŐ eksikliğine ŐözŐm olan bu gŐŐmenler GŐney Afrika'daki işsizliğin nedeni haline gelmiştir. Öte yandan, Avusturya vakası Alman etkisine sahip olduğuna inanılan bir yabancı dŐŐmanlıđı vakasıdır (Avusturyalılar kendilerini Almanlarla kıyaslamıŐlardır). GŐney Afrika'daki yabancı dŐŐmanlıđının *apartheid*'dan bir Şekilde etkilendiğine inanılmaktadır, bu nedenle her ikisi de yabancı dŐŐmanlıđı vakalarıdır.

Gellner (1995: 6) yabancı dŐŐmanlıđı ile milliyetÇilik arasında bir ayırım yapmaktadır. Gellner, milliyetŐiliđin yabancı dŐŐmanlıđına yol aŐabileceđini kaydederken, her yabancı dŐŐmanının milliyetÇi olmadığının altını Çizmektedir. KŐltŐrel farklılıklar ve sosyal sınırlar her zaman toplumun bir parÇası olmuş ve bu sınırlarda sıklıkla gerilim ve dŐŐmanlık yaşanmıştır. Gellner, bu dŐŐmanlıđın yabancı dŐŐmanlıđı, bir diğer ifadeyle bu bakış aÇısına göre “yabancı dŐŐmanlıđının őkedi dŐŐmanlıđı olduğunu savunmaktadır. (...) bu yabancı dŐŐmanlıđı, elverişli koşullarda yalnızca bir insan zaafı veya yıkıcı bir durumda tehlikeli bir gŐŐ haline gelebilir” ifadelerinde bulunmuştur.

Yukarıdaki paragrafta, yabancı düşmanlığının tüm tezahürlerinin tehlikeli olmadığı, ancak bazen yabancı düşmanlığı olarak kabul edilen bu nefretin, yabancı olan hedef için tehlikeli bir şekilde gerçekleşebileceği sonucuna varmak mümkündür. Milliyetçilik, belirli bir ulusa sadakat ve/veya bağlılık olarak tanımlanabilir. Bir ulusun diğerlerinden üstün olduğu ve milliyetçilerin kendi uluslarını diğer ulusların ve kültürlerin üzerinde görme eğiliminde olduğu bir eylemi temsil edilmektedir (Merriam Webster, y.y.).

1.5.1. Avusturya'da yabancı düşmanlığı

Wakolbinger (1995: 13) Avusturya'da yabancı düşmanlığı hakkında bir araştırma yapmış ve şu sonuca varmıştır:

- Avusturya'nın Yahudilere yönelik yabancı düşmanlığı örneğinde⁵ ekonomik ve siyasi koşullar büyük bir rol oynamıştır. Ancak Avusturya'nın yabancı düşmanlığı vakasında etkili olan iki farklı psikolojik yönü kabul etmek önemlidir. Dikkate alınması gereken ilk unsur, Avusturya'nın Yahudi soykırım sırasındaki rolüdür. İkinci unsur ise yazarın sorunlu olduğunu düşündüğü Avusturya milliyeti veya ulusal kimliği kavramıdır. Avusturyalıların yabancı düşmanlığına karşı tutumu, o dönemde Almanya ile olan ilişkisiyle güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Sık sık Avusturya'da yabancı düşmanlığı vakalarının olduğunu ancak Almanya'daki kadar şiddetli olmadığını Avusturyalılar iddia etmişlerdir. Dolayısıyla, Almanya'nın bir yabancı düşmanlığı örneği olarak görüldüğünün kanıtını vermektedir. Avusturyalılar, yabancı düşmanlığı şiddetinin ne kadar yoğun olabileceği konusunda, Almanya'yı bir referans olarak kullanmışlardır. Kendi ülkelerinde meydana gelen olayların Almanya kadar şiddetli olmadığını savunmuşlardır. Avusturya ulusal kimliği ile ilgili olarak, 1918'de büyük bir

⁵ Avusturya'daki Lackenbach Kampı (1941-1945), Avusturya sınırları içindeki en büyük "Zigeunerlager" (Roman toplama kampı) idi. Polonya'da Łódź (Almanca, Litzmannstadt) ve Chełmno'da (Almanca, Kulmhof) 4.000 mahkumdan yaklaşık 2.000'i öldürülmüştür; Auschwitz-Birkenau'da 1.000 kişi daha. Daha küçük "Zigeunerlager" ("Çingene Kampları") Weyer, Salzburg ve Viyana'da bulunmuştur. 12.000 Avusturya Romanından 9.000 ila 10.000'i Holokost sırasında can vermiştir.

değişim yaşanmıştır⁶. 1918'den sonra Avusturya kimliğinin ne olduğuna dair net bir tanım yoktur. Çünkü bir yandan Avusturya'nın egemenliğinden söz edilirken, diğer yandan Avusturya, Alman halkının ve kültürünün bir parçası olarak görülmüştür. Başka bir deyişle, Avusturya-Macaristan imparatorluğunun varisi ya da doğrudan halefi olarak görülen bir Avusturya yerine, yeni ülkenin kimliği "Kardeş Almanya" varlığıyla sorgulanmıştır.

- Avusturya'da yabancı düşmanlığı üç farklı şekilde gerçekleşmiştir. Birincisi, çoğunluğu yabancı işçi olan ve bu durumun siyasi koşullardan kaynaklandığı görülen yabancılara yönelik yasal ayrımcılıktır. İkincisi ise nüfusun belirli kesimlerinde görülen yabancı düşmanlığıdır. Üçüncü unsur ise aşırı yükselmesidir. Yazar bunun ekonomik nedenlerden kaynaklandığını düşünöncesi savunmaktadır.
- 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu Avrupa ölkelerine sınırların açılmasına sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda Yugoslavya'daki çatışma, Avusturya'ya gelen göçmen sayısının artmasına ve bu yeni göçün geçmiş göç dalgalarından farklı olmasına yol açmıştır. Avusturya, göçmenlerin geçiş ülkesi olmaktan çıkmış, artık kalıcı bir varış noktası olmuştur. Bu durum ölkedeki siyasi iklimin değişmesine neden olmuştur çünkü yabancılarla ilgili kanunu düzenlemek için yeni yasal önlemler alınarak veya kabul edilerek sayıları artan göçmen ve sığınmacılarla karşı karşıya kalınmıştır. Bir noktada yabancı düşmanlığı, çoğunlukla Özgürlük Partisi (*Freedom Party: FPÖ*)⁷

⁶ Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, İmparatorluk'taki azınlık milliyetler, bağımsızlık talepleri için Müttefiklerden destek görmüşlerdir. 15 Ekim 1918'de Hırvatistan ve Slovenya, Avusturya-Macaristan'dan bağımsızlıklarını ilan ederek Slovenler, Hırvatlar ve Sırlar devletini kurmuşlardır. Bosna-Hersek ve Voyvodina, Sırbistan ile birlik olduklarını ilan etmişlerdir. 1 Aralık 1918'de iki grup, başkenti Belgrad olan Sırlar, Hırvatlar ve Sloven Krallığı'nda birleştirmişlerdir. 20 Ekim 1918'de Çek Ulusal Konseyi, Bohemya, Moravya, Slovakya ve Galiçya'nın bir bölümünü kapsayan Çek ve Slovak devletinin bağımsızlığını ilan etmişlerdir. Yanıt olarak, Avusturya Geçici Ulusal Meclisi 21 Ekim'de kuruldu ve 12 Kasım'da İmparatorluğun Avusturya yarısından geriye kalanları içeren Alman-Avusturya Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. 25 Ekim'de Macar politikacılar kendi meclislerini kurdular ve 16 Kasım'da Macaristan Cumhuriyeti'ni ilan etmişlerdir.

⁷ Avusturya'da yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasında siyasi söylemler ve seferberlik kilit bir rol oynamıştır ve bu, daha sonra siyasi söylemin yanı sıra genel olarak toplumun yabancılara karşı tutumundaki değişikliğin bir sonucu olarak özellikle uluslararası işçilere karşı yasal ayrımcılık şeklinde kendini göstermiştir. Bu "hoş karşılama"dan göçmenlik karşıtlığına geçirmiştir. Yabancı düşmanlığı, aşırı sağ parti tarafından göçmen karşıtı politikasında da bir silah olarak kullanılmıştır. FPÖ, göçmen karşıtı bir politikayı savunan bir parti olarak bilinmektedir, Avusturya'da yabancılara varlığına karşı çıkmakta ve ölkede çok sayıda göçmen olması yabancı düşmanı söylemlere başvurarak bu varlığı araçsallaştırmıştır. Siyasi kazanımları güvence altına alacak şekilde. 1989'dan itibaren Haider, sosyal olarak daha kırılğan oldukları için ölkede göçmenlerin varlığına açıkça karşı çıkacak

tarafından siyasi çıkarlar için kullanılmaya başlanmış, tüm coğrafyada bir siyasallaşmaya yol açmıştır. 1989'dan sonra Özgürlük Partisi'nin siyasi stratejisi yabancı karşıtı bir tutuma dayanmıştır. Parti lideri Jörg Haider, Yugoslavya'dan gelen göçmenlerin artışına tepki olarak yabancılara karşı referandum düzenlemiştir⁸.

- Avusturya'daki yabancı düşmanlığı söz konusu olduğunda medyanın ve kamuoyunun da tepkisine değinmek gerekir. Medyanın kamuoyu oluşturmada önemli bir rolü vardır. Fessel & GFK ve Avusturya Uygulamalı Siyaset Bilimi Merkezi tarafından Aralık 1992'de yapılan bir anket, ünlü ve resmi olan dergiler ile tabloid basını okuyanlar arasında büyük bir fark olduğunu kanıtlamıştır. Aşırı yabancı düşmanı söylemiyle tanınan tabloid gazete okuyanlarının %43'ü yabancı korkusu yaşarken kaliteli gazete okuyanların sadece %16'sı yabancılardan korktuğunu itiraf etmiştir. Bu anket, medyanın kamuoyu oluşturmadaki rolünün bir kanıtıdır. Magazin dergileri okuyan düşük eğitimli kişilerin, standart veya kaliteli gazeteler okuyan yüksek eğitimli kişilere göre yabancılardan daha fazla korkma eğiliminde olduklarını kanıtlamıştır.

1.5.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı düşmanlığı

Birleşik Devletler'de yabancı düşmanlığının kanıtı, milliyetçilikle bağlantılı ekonomik sorunların yabancı düşmanlığına yol açtığı 1880'lerde bulunabilir. Başkan Abraham Lincoln, iç savaş nedeniyle Güney eyaletlerinin birlikten ayrıldıktan sonra California'yı kıtalararası bir demiryolu aracılığıyla birliğin geri kalanına bağlama girişimi olarak 1862 Pasifik Demiryolu Yasası'nı kabul etmiştir. O sırada Orta Pasifik demiryolu şirketi, ilk kıtalararası demiryolunun tamamlanmasına destek vermeleri için Çinli göçmenleri işe almıştır. İşin zor olmasına ve ücreti iyi olmamasına rağmen, inşaatta on binden fazla Çinli göçmen çalışmıştır. Amerikalı

olan toplumun en dezavantajlı sınıflarından daha fazla destek almak için göç karşıtlığını partisinin bir stratejisi haline getirmiştir.

⁸ Haider, ülkeye yoğun göçün bir sonucu olarak, Yugoslavya'dan çok sayıda vatandaşın varlığına vurgu yaparak, yabancılara karşı bir referandum başlatmıştır. Bu referandum, yazarın Avrupa aşırı sağının diğer partileri tarafından zaten kullanıldığını iddia ettiği yabancı düşmanı retoriğin varlığıyla karakterize edilmiştir: Ülkedeki göçmenler, toplumda işsizlik, kitlesel mevcudiyetten kaynaklanan suç gibi felaketler için korku yaratmak amacıyla manipüle edilen dil kullanmıştır. Haider, gerçekte aralarındaki bağlantı azalmış olsa da, göçmenleri Avusturya'daki suç ve işsizlikle ilişkilendirmiştir. Başarısız olmasına rağmen, referandum en az 400.000 Avusturyalı tarafından desteklenmiştir.

işçilerin ekonomik sorunlara maruz kaldığı ve Amerikan vatandaşlarının işsizlik oranında artışın yaşandığı 1870'lere gelindiğinde durum değişmiştir (Degler,1998: 4-8).

Daha önce ucuz işgücü kaynağı olarak görülen bu Çinli göçmenler olumsuz tablonun suçlusunu olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum Çinli göçmenlere karşı protesto gösterilerine başlayan milliyetçi grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Öte yandan, Dennis Kearney tarafından yabancı düşmanı bir parti kurulmuştur. 1874'te kurulan California İşçi Partisi'nin, asıl amacı ABD'deki işçilerin istihdam sorunundan sorumlu tutulan Çinli göçmenlere karşı yabancı düşmanı bir gündem oluşturmaktır. Göçmen karşıtı gruplar nedeniyle ABD hükümeti, asıl amacı Çinli göçmenlerin ülkeye girişini yasaklamaya dayanan bir göç karşıtı politika olan 1882 Çin Dışlama Yasasını onaylamıştır. Bu yasa Asya Dışlama Yasası olarak da biliniyordu. Çünkü aynı zamanda Asyalı işçilerin ülkeye girişini de yasaklıyordu ve ülkeye yasadışı yollardan girenler ya sınır dışı ediliyor ya da hapse atılıyordu. O tarihten bugüne gelindiğinde, Amerikan toplumunda Çinlilere yönelik nefretin hâlâ mevcut olduğu görülmektedir. Yasa, ancak 1943'te, sınırlı sayıda göçmenin ülkeye girmesine izin veren Magnuson Yasası aracılığıyla Amerikan Kongresi tarafından yürürlükten kaldırılmıştır (Degler,1998: 4-8).

Yukarıdaki örnekten Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yabancı düşmanlığının önemli bir konu olduğu ve daha önce de belirtildiği gibi yabancı düşmanlığı şiddetinin ortaya çıkmasında ekonomik sorunların yanı sıra siyasi söylem ve ilgili uygulamaların da etkili olduğu sonucuna varmak mümkündür. Çinli göçmenler söz konusu olduğunda, başlangıçta Amerikalı işçiler için bir tehdit olarak algılanması yerine ucuz bir işgücü kaynağı olarak görülmüştür. Fakat Amerikan vatandaşları ciddi bir şekilde işsizlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmaya başlayınca Çinli göçmenler sorumlu olarak algılanmaya başlanmıştır. Var olan durum nedeniyle korku ve nefret duyguları artarak, milliyetçi grupların ortaya çıkmasına ve göçmenlerin ülkeye girişini yasaklayarak göçmen karşıtı tedbirler benimseyen Hükümet üzerinde baskının artmasına neden olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri kendisini bir göçmen ülkesi olarak tanımlarken, Amerikalılar bu konudaki görüşlerini değiştirmektedir. Bu bağlamda ABD'nin yurtdışındaki algısına değinilebilir. Örneğin, Helmut Kohl⁹ ve destekçileri, göçün daha tehdit edici, daha güçlü hale geldiğine ve kimliğin dönüşümüne yol açtığı için Amerikan ulusal kimliğine karşı daha da büyük bir tehdit oluşturduğuna inanıyorlardı. Benzer düşünceye ABD içinde de rastlanılmaktadır. Amerikan Valisi Pete Wilson¹⁰, Amerikan kimliğinin göçmenler tarafından değişime yönlendirmesiyle ilgili aynı düşünceyi paylaşmakla birlikte, göçmenlerin vatandaşlık hakkının kaldırılması için ABD Anayasası'nda değişiklik yapılması çağrısında bulunmuştur (Degler, 1998: 4 - 5).

Koloni günlerinde Amerika; Almanlar, Hollandalılar, Galliler, Fransızlar ve İrlandalıların politik yönden baskın olan İngilizlerle kaynaştığı çok çeşitli bir toplumsal düzen oluşturmuştur. Buna rağmen çok uluslu toplumsal yapı, iç savaştan yirmi yıl önce Amerika Birleşik Devletleri'ne gelen çok sayıda Alman ve Katolik İrlandalıyı “kolları açık bir şekilde” kabul etmemiştir. Söz konusu kesimin ABD'ye gelmesinin sonuçlarından biri, yeni gelenlere karşı büyük çaplı bir düşmanlığın oluşmasıdır. Siyasi alanda bu düşmanlığın yönelik örneklerle rastlanmak mümkündür. Ulusal bir siyasi parti olan Amerika Partisi, vatandaşlığa kabul süresini yirmi bir yıla uzatarak ve liderlerinin yabancı ülkelerde doğması nedeniyle kamu görevinde bulunmalarını engelleyerek göçmenleri diğer Amerikalılardan ayırmaya adanmış bir parti olarak nitelendirilmiştir (Degler, 1998: 4 - 5).

1.6. Günümüzde yabancı düşmanlığı

Bu bölümde, Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül terör saldırıları sonrasında yabancı düşmanlığı dinamiğinde meydana gelen değişikliklerin incelenmesi amaçlanmaktadır. 11 Eylül terör saldırıları, uluslararası nitelikli bir çok gelişmeyi, geçmiş ile yeni dönem arasındaki kırılmayı açıklamak için kullanılmış önemli bir tarihi dönüm noktasıdır. Sadece terör anlayışını ve insanların teröre nasıl baktığını

⁹ Göçün ulusal kimlik için bir tehdit olduğuna inanan bir Alman şansölyesiydir.

¹⁰ Pete Wilson, Ocak 1991'den Ocak 1999'a kadar Kaliforniya Valisi olarak görev yaptı (National Governors Association, y.y.).

değil, aynı zamanda insanların ülkelerindeki yabancıların varlığına nasıl tepki verdiklerini de belirli bir ölçekte etkilemiştir.

11 Eylül 2001'de gerçekleşen terör eylemleri Amerikan tarihinin en büyük terör saldırıları olarak kabul edilmektedir. Oysa Amerika Birleşik Devletleri'nin zaman zaman dünyadaki en gizli ve aşılmaz ülke olduğuna inanılmıştır. Dolayısıyla saldırı, dünyanın terörizm algısını değiştirmesinin yanı sıra terör örgütlerinin ne kadar tehlikeli olabileceğini de göstermiştir. Terör saldırısından sorumlu olan terör örgütü El Kaide, o dönemde Usame Bin Ladin liderliği altında bulunmuştur. El Kaide, Orta Doğu'da yerleşik Afganistan kökenli bir gruptur. Saldırının farklı yerlerde gerçekleşmesi, terörist grubun saldırıyı planlamak için zamanı olduğunu göstermiştir. New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ndeki ikiz kulelere iki uçak sürülmüştür, üçüncü uçak Washington DC'deki ABD Pentagon'u hedef almıştır ve dördüncüsünün Kongre Binası'na doğru uçtuğu ancak Pensilvanya'da boş bir alana düştüğü varsayılmaktadır (Huiskes, y.y.).

11 Eylül, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, dünyada da büyük bir etki bırakan bir olayı temsil etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde hem iç hem de dış politikanın değiştirilmesinde etkili olmuştur. Olayın hemen ardından, saldırının gerçekleştiği tarihteki ABD başkanı George W. Bush, teröre karşı küresel bir savaşın başladığını ilan etmiş ve aradan çok zaman geçmeden hem Afganistan'da hem de Irak'ta savaşlar başlamıştır. Öte yandan ABD Vatanseverlik Yasası (*USA Patriot Act*) oluşturulmuştur. Yasa, federal kolluk kuvvetleri ve istihbarat teşkilatları tarafından gözetimine alınmada arama ve gözetleme yetkilerinin genişletilmesine izin vermiştir (Berger, 2022).

Diğer tarafta İç Güvenlik Bakanlığı (*Department of Homeland Security*) oluşturulmuştur. Bu terörist saldırının, diğer bir etkisi Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün veya kısaca NATO'nun (*North Atlantic Treaty Organization*) 5. Maddesinin¹¹ uygulanmasına yol açmasıdır. NATO üyeleri, 7 Ekim'de ABD ve

¹¹ Bu madde, üye devletlerin birbirlerini korumayı ve İttifak içinde bir dayanışma ruhu oluşturmayı taahhüt eden toplu savunma ilkesini belirlemektedir. Toplu savunma, bir Müttefike yapılan saldırının

müttefikleri ile birlikte Afganistan savaşını başlatmıştır. NATO üyeleri kolektif meşru müdafaa ile karşılık vermiştir. NATO Andlaşması'nın 5. Maddesi'nin çalıştırılması, 11 Eylül terör saldırılarının sadece ABD'nin değil, 11 Eylül saldırılarının diğer ülkeler üzerinde de büyük etkisi olduğunun açık bir kanıtıdır (Berger, 2022).

1.5.3. Avrupa'da yabancı düşmanlığı

Gündüz (2010:4), Amerika Birleşik Devletleri'nin New York şehrindeki 11 Eylül terör saldırılarının bir sonucu olarak Avrupa'da Müslümanlara yönelik ayrımcılığın arttığını belirtmektedir. Müslümanlara yönelik bu nefret duygusunun artmasının nedenlerinden biri, yazarın Avrupa toplumunda yanlış bilgi yaydığını ifade ettiği medya propagandasıdır. İslam dünyasını Avrupa nüfusunun düşmanı olarak gösteren haberler ve filmler yapılmasının yanında medya da Avrupa'daki Müslüman nüfusa karşı klişeler üretmiştir. Öte yandan Avrupa'da, yazarın "İçteki-düşman-olarak-Müslüman" ("*Muslim-as-an-enemy-within*") olarak ifade ettiği söylemin yayılmasından genellikle sorumlu olmakla tanınan Radikal Sağ, bir genişleme yaşamaktadır. Bu siyasi partilerin gündemlerinin bir parçası olarak, "ötekine" (göçmenler, Müslümanlar vb.) karşı korku, nefret ya da saldırganlık olarak tanımlanan yabancı düşmanlığının yayılmasını göstermek mümkündür.

Belirli bir toplumdaki yabancı düşmanlığının yaratılması veya üretilmesi, siyasi söylemler ve bununla birlikte medya söylemleri, yasaya dayanan ve kurumsal olarak uygulanan yabancı dışlama politikasına yol açmaktadır (Nyíri, 2003:7). Fransa, Avrupa'daki Müslüman nüfusun en çok tercih ettiği destinasyonlardan birisidir. 5,7 milyon Müslüman nüfusa sahip olduğu tahmin edilen Fransa'da son dönemde söz konusu kesime yönelik popülist ve sağcı saldırılarda artış yaşanmaktadır. 2022 başkanlık ve milletvekili seçimlerinin, Müslüman nüfusa karşı yabancı düşmanlığının artmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir (Aljazeera, 2022).

"Merkez sağın cumhurbaşkanı adayı Valérie Pécresse, göçmenlere ve Müslümanlara yönelik konuşmasında 'büyük ikame' (*great replacement*) ifadesini kullanmıştır"

tüm Müttefiklere yapılmış sayılması anlamına gelir. NATO, ABD'ye yönelik 11 Eylül terör saldırılarından sonra tarihinde ilk kez 5. Maddeyi devreye sokmuştur (NATO, 2023).

(Norimitsu Onishi, 2022). Büyük İkame Teorisi, beyaz Amerikalıların ve Avrupalıların aktif bir şekilde beyaz olmayan göçmenlerle ikame edildiğine dair ırkçı bir fikir olarak kabul edilmektedir. Aşırı sağcı bir aday olan Éric Zemmour, Fransa'yı büyük ikameye karşı korumayı görev olarak gördüğünü söylerken, göçmen karşıtı söylemini de pekiştiren Marine Le Pen, Büyük İkame Teorisi'ne göndermede yapmıştır. Araştırmalar, Fransız nüfusunun % 67'sinin büyük değiştirme teorisinden korktuğunu beyan ettiğini göstermiştir (Rose, 2022).

Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un en güçlü rakiplerinden biri olarak görülen Valérie Pécresse'nin büyük ikame ifadesini, göçmenlere ve özellikle Müslümanlara yönelik saldırıları kışkırtmak için bir kod olarak kullandığı ve cumhurbaşkanlığı seçimleri sırasındaki başlıca kampanya maddesi olduğu iddia edilmektedir. Bu teori, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer Batı ülkelerinde göçmenlere karşı kitlesel öldürme eylemlerine ilham kaynağı olmuştur. Başkan aday, söylemlerinde “Kalbin Fransız” ve “Kâğıdın Fransız” ifadelerini kullanarak yerliler ve vatandaşlığa alınmış olanlar arasında ayırım yapmasıyla da tanınmaktadır. Ayrıca bir konuşmasında Müslüman tesettürüne çağrıda bulunarak “Marianne örtülü bir kadın değildir” demiştir. “Büyük ikame”yi kullanırken, yandaşlarına “ayağa kalkın” çağrısı yaptığı gibi, Fransa'da göçmenlere karşı yabancı düşmanlığı faaliyetlerini cesaretlendirmiştir (Rose, 2022).

Siyasi liderler tarafından yapılan yabancı düşmanı konuşmalara bir örnek olarak Macaristan örneği verilebilir. 2022'de düzenlenen Macaristan parlamento seçimlerinde, Viktor Orbán yeniden seçilmiştir. Macaristan'ın yeniden seçilen başbakanı, televizyonda yayınlanan bir söyleşide, "büyük Avrupa nüfus mübadelesine (*the great European population exchange*), (...) karşı savaştığını iddia etmiştir. Göç dalgasını Avrupalı, Hıristiyan çocuk nüfusunun az olmasını diğer medeniyetlerden yetişkinlerle telafi etmeyeyönelik bir intihar girişim” olarak tanımlanmıştır (Rose, 2022).

Civil Nation'a¹² göre (y.y.) Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, 2015 yılında Macaristan'da göçmenlere karşı bir radikalleşme başlatmıştır. Halkın karşısına çıktığı zamanlarda sürekli olarak “ekonomik göçmenler” ve “yasadışı göçmenler” ifadelerini kullanarak Macaristan'daki tüm göçmenlerin ekonomik nedenlerle orada olduğunu ve onları gerçekten mülteci olmadan mülteci gibi davranmakla suçlamıştır. Söyleminde savaş nedeniyle göç edenlerle diğer mülteciler arasında bir ayrım yapmamıştır. Bu yıl boyunca, Macar toplumunun büyük bir kesimi ağırlıklı olarak mülteci krizinden etkilenmiş ve bu durum yabancı düşmanı ve göçmen karşıtı tutumlardan yararlanmak için hükümet ve aşırı sağcı parti tarafından kullanılmıştır.

Macaristan'da yaşayan mülteciler, Macar sosyolog Endre Sík'in Macaristan'ın geçmişte işgal edilmiş olmasının bir sonucu olarak değerlendirdiği yabancı düşmanlığının kurbanı olmuş ve bu durum ülkede göçmenlere karşı bir nefret duygusu oluşmasına neden olmuştur. Sosyolog, yabancı düşmanı davranışların ardındaki nedenin, Macarların dünyalarının çökebileceğinden ve muhtemelen ülkede artan göçmen varlığı nedeniyle sahip oldukları her şeyi kaybedebileceklerinden korkmaları olduğunu savunmaktadır. Sosyolog, o zamandan beri Macarların göçmenleri kabul etmesiyle ilgili çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Örneğin, Tarki Sosyal Araştırma Enstitüsü ile işbirliği içinde bir araştırma yürütmektedir. Macarların hangi milletten göçmenleri kabul etme eğiliminde olduklarını, Macaristan'a göç edenlerin milliyetlerinin neler olduğunu ve çoğu göçmenin belirttiği milliyetlerinin neler olduğunu bulmak için bir çalışma yürütmüştür. Sonuç, araştırmaya katılan Macarların tüm göçmenleri reddedeceklerini göstermiştir. Sosyolog, Macaristan'da yabancı düşmanlığının klasik anlamda yaşandığı görüşündedir. "Farklılar, onları tanımıyoruz, bu yüzden hepsinden nefret ediyoruz" algısını sahiptirler (Kakissis, 2018).

¹² Avrupa Demokrasi Geliştirme Merkezi'nin Avrupa ülkelerinde Sivil ulusun yaratılmasına ve güçlendirilmesine adanmış bir İnternet projesidir. Avrupa Demokrasi Geliştirme Merkezi- Letonya'da kayıtlı, Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı ve Radikalizmi incelemeyi amaçlayan uzman kuruluştur.

Başbakan Orban, Paris'teki Charlie Hebdo¹³ saldırısının etkisinden dolayı, Ocak 2015'te hükümetin göçmen karşıtı politikasını başlatmıştır. Başbakan, Macar haber ajansına (MTI) verdiği açıklamada, göçün Avrupa vatandaşları için sorun ve tehlike teşkil ettiği için Avrupa'da iyi bir olgu olarak algılanmadığını ve Avrupa vatandaşları arasında kültürel kimlik açısından Avrupalılardan farklıönemli bir azınlığı görmeyi istemediklerini de vurgulamıştır. Müslüman ve göçmen karşıtı propagandanın bir diğer örneği, o dönemde Fidesz partisinin parlamentodaki hizbinin lideri olan Antal Rohan tarafından hayata geçirilmiştir. Müslümanların Batı Avrupa'daki Hıristiyan ülkelerin iç düzenini değiştirdiğini ve farklı geleneklere sahip ekonomik göçmenleri Macaristan'a kabul etmenin Macar çıkarlarına uygun olmadığını savunan bir liderdir. Fidesz'in rehberliğinde, Macar parlamentosu şubat ayına kadar mülteci krizini tartışmıştır. Fidesz, mültecileri suç işlemekle ve uluslararası hukuku kötüye kullanmakla itham ederken, mültecileri halledilmesi gereken kötü bir sorun olarak göstermek için kaba terimlere başvurmuştur (Civil Nation, y.y.).

Avrupa Komisyonu (*The European Commission*, 2015), ülkedeki yabancı düşmanlığının varlığının ne kadar güçlü olduğunu göstermek için, Nisan 2015'te Macar nüfusunun göçmenlere (özellikle sığınmacılara) kabulüyle ilgili Tarki Sosyal Araştırma Enstitüsü anketine başvurmuştur. 2015 yılı verilerine göre Macar yetişkin nüfusunun % 46'sı yabancı düşmanı olarak kabul edilmiştir. Bu rakamın Enstitü tarafından yapılan çalışmalar kapsamında elde edilen en yüksek sonuç olduğu açıklanmıştır. Macarların ülkede göçmen kabul etmeyen bir durumda olduklarını göstermiştir.

Bir diğer önemli örnek Polonya'dan verilebilir. 2015 yılı boyunca, Polonya önemli siyasi değişimlere sahne olmuştur. 24 Mayıs'ta cumhurbaşkanlığı seçimlerini sağcı bir parti olan *Prawo i Sprawiedliwość* (PiS, "Hak ve Adalet" anlamına gelen) kazanmıştır. Ekim ayında düzenlenen genel seçimlerde de partinin öne çıkması Polonya için bir değişikliği temsil ediyordu çünkü bu parti seçim kampanyasını, özellikle mültecilere karşı yabancı düşmanı klişelere dayandırmıştı. Aynı yıl

¹³ 7 Ocak 2015'te Fransız dergisi Charlie Hebdo'nun ofisleri bir terör saldırısının hedefi olmuştur. Bir dizi terörist saldırı ve kitlesel silahlı saldırı Fransa'yı şok etmekle beraber 17 kişinin hayatına kaybetme nedeni olmuştur, (Britannica, y.y.).

Polonya'da, Avrupa genelinde Macaristan'ı geçerek toplum içindeki yabancı düşmanlığında %75'lik bir artış yaşanmıştır (Civil Nation y.y.). Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda, Kielce Pogromunun¹⁴ 70. yıl dönümü anmaları sırasında yaptığı konuşmada, Polonya'nın "özgürlük, karşılıklı saygı ve herkesin iyi bir şekilde bir arada yaşadığı bir ülke" olduğu için önyargı, ırkçılık, yabancı düşmanlığı veya anti-semitizm davranışlarına yer olmadığını açıklamıştır (President PL, 2016).

Flückiger (2017) son zamanlarda Polonya'da yabancılara karşı nefretin arttığı görüşündedir. "Ülkenin insan hakları sözcüsü" olarak bilinen ve Polonya'da bir insan hakları aktivisti olan Adam Bodnar ülkedeki Müslümanlara yönelik artan nefrete karşı Polonya Hükümeti'ne harekete geçme çağrısı yapmaktadır. Ancak bir Polonya vatandaşının ülkenin kuzeydoğusundaki bir kebab dükkanına saldırması ve kebab dükkanı sahibinin öldürülmesi olayının ardından hükümet sessiz kalmıştır. Bu tabloya rağmen, Polonya İçişleri Bakanı Mariusz Blaszczak Polonya'da yabancı düşmanlığıyla ilgili bir sorun olmadığını açıklamıştır. Bunun yanı sıra, İçişleri Bakanı, Batı Avrupa'daki terör saldırıları nedeniyle Polonyalıların İslam'dan korktuğunu öne sürmüştür. Aynı zamanda araştırmalar, 2010 yılından bu yana ırkçılık veya yabancı düşmanlığı güdüsüyle işlenen suçların sayısında bir artış olduğunu, 2016 yılında 700'den fazla suç işlendiğini göstermektedir.

1.5.4. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı düşmanlığı

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 11 Eylül terör saldırıları, Müslümanlara yönelik nefret suçları, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile karakterize edilen bir dönemin başlangıcını temsil etmektedir (Al Jazeera, 2022). 14 Mayıs 2022' de düzenlenen bir saldırı örnek olarak verilebilir. New York, Buffalo'da meydana gelen saldırıda bir bakkalda 10 Afro-Amerikalı kişi vurularak öldürülmüştür. 18 yaşındaki tetikçi olduğu iddia edilen kişinin, beyaz Amerikalıların ve Avrupalıların beyaz olmayan göçmenler tarafından "değiştirildiği" şeklindeki ırkçı varsayımının "Büyük İkame Teorisi"nden etkilendiği söylenmektedir (Rose, 2022).

¹⁴ "Kielce pogromu terimi, 4 Temmuz 1946'da Polonya'nın güneydoğusundaki Kielce kasabasında kırk iki Yahudi'nin katledildiği ve yaklaşık 50 kişinin daha yaralandığı şiddetli bir Yahudi katliamını ifade eder" (United States Holocaust Memorial Museum, y.y.).

ABD, 1800'lerden beri göçmen karşıtı politikalar izleyebilmektedir. İlk olarak 1870'lerde Çinli göçmenlere, 1910'larda Japon göçmenlere ve 1920'lerde Yahudi göçmenlere karşı uygulanmıştır. 1916'da yayınlanan ve New York'lu bir avukat, etnosantrik olan Madison Grant¹⁵ tarafından yazılan *The Passing of the Great Race* kitabında, "beyazları nesli tükenmekte olan türler olarak düşünebilirsiniz ve beyaz olmayanların Amerika'nın koruma altındaki alanlarına girmesini engelleyerek, Grant'ın tanımladığı bu 'büyük ırk' koruyabilirsiniz" görüşü savunulmaktadır (Rose, 2022).

Bu alıntıdan, yabancılara yönelik nefretin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tüm göçmenlere yönelik olmadığı, ancak ülkede hoş karşılanmayan göçmenlerin kimler olduğu konusunda bir ayırım olduğu anlaşılmaktadır. Ülkede beyazlar veya kuzey Avrupa'da gelen göçmenler beyaz topluluk oldukları için ABD'ye gittiklerinde hoş karşılanırken, bu ırktan olmayanlar hoş karşılanmamaktadır.

Al Jazeera'ye verdiği bir röportajda, Rice Üniversitesi'nin Houston'daki Boniuk Dini Hoşgörü Enstitüsü (*Rice University's Boniuk Institute for Religious Tolerance*) müdür yardımcısı Zahra Jamal, üniversite tarafından yürütülen bir araştırmada, Müslümanların % 62'sinin din temelli düşmanlığın kurbanı olduğunu ve % 65'inin diğerleri tarafından saygı görmediklerini hissettiklerini belirten sonuçların alındığını paylaşmıştır. Ayrıca yabancı düşmanlığının ve özellikle İslamofobinin ABD'de son 20 yılda (11 Eylül 2011'den sonra) arttığını söylemiştir. Örnek vermek gerekirse ABD eski Başkanı Donald Trump, görev süresi boyunca, göçmen karşıtı, özellikle Müslüman karşıtı söylemlerde bulunmuş ve bu yabancı düşmanı tutumların normalleşmesine ve artmasına neden olmuştur (Aljazeera, 2022).

Donald Trump, 2020 Başkanlık seçim kampanyası sırasında bir tweette, Amerika'da göçmenliği geçici olarak askıya alacağını kamuoyu ile paylaşmıştır. Donald Trump'ın en popüler sloganlarından biri "Amerika'yı yeniden büyük yap" olmuştur

¹⁵ Akademisyenler, Madison Grant'i "ulusun en etkili ırkçısı" olarak etiketlediler. Onun mirası, göçmenlere saldıran politikacıların konuşmalarından bugün hala büyük ölçüde mevcuttur (The University of Chicago Press, y.y.).

ve göçmenleri ülke dışına çıkarmak, Amerika'yı ve işçilerini ön plana çıkarmak için önemli bir adım olmuştur. Başkan Trump yaptığı konuşmalarda, Meksika'yı uyuşturucunun, suçun ve tecavüzcülerin merkezi olarak gördüğünü açıklamıştır. Bu bağlamda göçmen karşıtı politikaların bir parçası olarak ABD'nin Meksika sınırına duvar örme amacını kamuoyu ile paylaşmıştır. Trump, Müslümanları ülkeye girişini yasaklamakla tehdit ettiği 2016'daki seçim kampanyasında her zaman açıkça konuşmuştur ve Müslümanlara karşı duygularını açıklamıştır. Seçimleri kazanması, Amerikalıların genel olarak Trump'ın göçmenlere yönelik politikalarını desteklediğini göstermiştir. Özellikle Müslüman göçmenlere karşı bir tutum takınılmaktadır (The Guardian, 2020).

2019'da yayınlanan ve ödüllü *America for Americans: A history of xenophobia of the United States* kitabının yazarı Erika Lee, Tufts Now'a verdiği bir röportajda yabancı düşmanlığının ırkçılığın tezahürlerinden biri olduğunu ve Amerika Birleşik Devletleri'nde mevcut olduğunu iddia etmiştir. Yazar, yabancı düşmanlığının ırkçılığın yüzlerinden biri olduğunu ve son yıllarda göçmenlerin iyi ya da kötü göçmenler olarak sınıflandırılmasının bir kültür sorununa dönüştüğünü sözlerine eklemiştir. Kötü olanlar Amerika Birleşik Devletleri için bir tehdit oluşturmaktadır ve din, ulusal köken, cinsiyet ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılığa maruz kalmaktadır. En önemli ayrımcılığın ırk temelinde gerçekleştiğinin altını çizmiştir (McNeil, 2020). Hükümet politikasındaki yabancı düşmanlığının Benjamin Franklin döneminde olduğundan daha kötü olup olmadığı sorulduğunda, şu yanıtı vermiştir:

“Öyle ama vurgulamaya çalıştığım şeylerden biri, Bill Clinton ve Barack Obama olmadan Donald Trump'ı ve onun politikalarına sahip olamayacağınızdır. George W. Bush'un imzaladığı ve Barack Obama'nın uygulanmasına yardım ettiği 2006 Çit Yasası olmasaydı ya da 1994'te Bill Clinton tarafından yürürlüğe konan Bekçi Operasyonu olmasaydı bu kadar çok Amerikalı "duvarı inşa et" çağrısında bulunmayacaktır”.

Yukarıdaki alıntıda yazarın, Amerika Birleşik Devletleri'nde son zamanlarda artan yabancı düşmanlığının sadece günümüzde değil, geçmiş dönemlerde de meydana gelen olaylardan kaynaklandığına inandığı görülmektedir. ABD'de Donald Trump başkanlığı sırasında yabancı düşmanlığının hükümet politikaları üzerindeki etkisinin geçmiştekenden daha kötü olduğuna inansa da diğer hükümetlerde de emsallerin olduğunu ve bunun da ABD'deki kızgınlığın yükselişinde, yabancı düşmanlığının hükümet politikaları üzerindeki etkisinde payı olduğuna inandığını belirtmiştir.

Rose (2022), 2020 nüfus sayımında Amerikan tarihinde ilk kez beyaz nüfusun azaldığını, ilk defa % 61,6 gibi bir rakama düştüğünü, haliyle bunun 2010'daki % 72 oranından ve 1940'taki % 90 oranından daha düşük olduğunu paylaşmıştır. Beyaz Amerikalıların nüfus oranı, Büyük İkame Teorisi'ni kullanmak için ve ayrıca genel olarak göçmen karşıtı konuşmaları gerekçelendirmek için kullanılmıştır.

Uluslararası Af Örgütü İngiltere'ye (Amnesty International UK, 2020) göre Başkan Trump, çoğunluğu Müslüman olan altı ülkeden (Suriye, İran, Somali, Sudan, Yemen ve Libya) insanların ABD'ye girişini yasaklayan bir yürütme kararı almıştır. Bu karar "Müslüman yasağı" olarak bilinmektedir. Haziran 2020'de bir websitesi yasağa ilişkin itiraz etse de söz konusu düzenleme o sırada ABD Yüksek Mahkemesi tarafından iptal edilmemiştir. Müslüman halkın hayatını olumsuz etkileyen kararı, Başkan Trump'ın bir ulusal güvenlik önlemi olarak üstlendiği yabancı düşmanlığının siyasallaştırılmasının açık bir göstergesi olarak nitelendirmektedir (Al Jazeera, 2022).

Donald Trump'ın ABD başkanı olduğu dönemde sürekli olarak Müslüman karşıtı söylemlerde bulunmakla kalmayıp, 2020 başkanlık kampanyası sırasında da Twitter hesabından İslam'ın Amerikalılardan nefret ettiği iddialarından, Müslüman göçmenler ve mültecilerle ilgili yabancı düşmanı konuşmalarından politikalara kadar pek çok paylaşımında bulunmuştur. Örneğin yukarıda bahsedilen 6 Müslüman ülkeden gelenlerin girişine yönelik olan ancak daha sonra farklı Afrika ülkelerine de uygulanan yasak sebebiyle Dışişleri Bakanlığı 40.000'den fazla vize başvurusunun reddedildiğini açıklamıştır. Dolayısıyla söz konusu politika etkili olmuştur ve Amerikalı Müslümanlar üzerinde de ciddi etki bıraktığı savunulmuştur (Al Jazeera, 2022).

Ocak 2021'e gelindiğinde ise Joe Biden yönetimindeki Beyaz Saray (The White House, 2021) Amerika Birleşik Devletleri'ne Girişte Ayrımcı Yasakların Sona Erdirilmesine İlişkin Bildiriyi yayınlamıştır:

"Amerika Birleşik Devletleri, Amerika Birleşik Devletleri Anayasasında yer alan bir ilke olan din özgürlüğü ve hoşgörü temeli üzerine inşa edilmiştir. (...) Başta Müslüman ülkelerden olmak üzere, daha sonra ağırlıklı olarak Afrika ülkelerinden bazı kişilerin Amerika Birleşik Devletleri'ne girişini engelleyen beyannameler (...) millî vicdanımızda bir

lekedir ve uzun tarihimizle tutarsızdır. Tüm inançlardan ve hiçbir inançtan olmayan insanları ağırlamak... ŞİMDİ, BU NEDENLE, ben, JOSEPH R. BIDEN JR, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Amerika Birleşik Devletleri Anayasası ve yasalarının bana verdiği yetkiye dayanarak, (...) Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarları uyarınca, 6 Mart 2017 tarihli 13780 sayılı Yürütme Emrini (Uluslararası Teröristlerin Amerika Birleşik Devletleri'ne Girişinden Koruma), 24 Eylül 2017 tarihli Bildiri 9645'i (Amerika Birleşik Devletleri'ne Giriş Teşebbüslerini Tespit Etmek İçin İnceleme Yeteneklerini ve Süreçlerini Geliştirme Bildirisi), Teröristler veya Diğer Kamu Güvenliği Tehditlerine 10 Nisan 2018 tarihli Bildiri 9723'ü (Teröristlerin veya Diğer Kamu Güvenliği Tehditlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne Giriş Girişimlerini Tespit Etmek İçin Gelişmiş İnceleme Yeteneklerini ve Süreçlerini Sürdürme Bildirisi'ni) ve 31 Ocak 2020 tarihli Bildiri 9983'ü (Teröristler veya Diğer Kamu Güvenliği Tehditleri Tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ne Giriş Girişimlerini Tespit Etmek İçin Gelişmiş İnceleme Yeteneklerinin ve Süreçlerinin İyileştirilmesi Bildirisi'ni) yürürlükten kaldırmaktayım). Kararname ve bildirilerin yürürlükten kaldırılmasıyla ulusal güvenliğimiz artacaktır.

Ned Price¹⁶ (2022), Twitter'da bir tweet paylaşmıştır ve POTUS'un¹⁷ ilk icraatları arasında Müslüman ve Afrika ülkelerine yönelik yasaklarının kaldırılmasının yer aldığını belirtmiştir. Örneğin, vize başvurusu söz konusu ayrımcı politikalar nedeniyle reddedilenlerin vize ücretini ödemekten muaf tutulduğuna böylece ayrımcı yasakların zararlarını gidermeyi amaçlayan faaliyetlere başlandığını açıklamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Seyahat Departmanı (Travel State Department: 2022), Twitter hesabında Burma, Eritre, İran, Kırgızistan, Libya, Nijerya, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (*Democratic People's Republic of Korea – DPRK*), Somali, Sudan, Suriye, Tanzanya, Venezuela ve Yemen'den göçmen vizesi başvuruları PP 9645 veya 9983¹⁸ kapsamında reddedilenlerin, yeniden başvurduklarında göçmen vizesi ücretlerinden feragat etme hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

Basit bir ifadeyle, Ocak 2021'de Amerikan başkanlık koltuğuna oturan Joe Biden, daha çok Müslüman yasağı olarak bilinen Göçmen Yasağı'na son vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni yönetimi tarafından göçmen lehine bir tutum sergilenmiştir.

¹⁶ Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı Sözcüsüdür.

¹⁷ POTUS, Amerika Birleşik Devletleri başkanlarına atıfta bulunmak için kullanılmaktadır.

¹⁸ 24 Eylül 2017 tarihli Bildiri 9645 (Teröristlerin veya Diğer Kamu Güvenliği Tehditlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne Giriş Teşebbüslerini Tespit Etmek İçin İnceleme Yeteneklerini ve Süreçlerini Geliştirme) ve 31 Ocak 2020 tarihli Bildiri 9983 (Teröristlerin veya Diğer Kamu Güvenliği Tehditlerinin Amerika Birleşik Devletleri'ne Giriş Teşebbüslerini Tespit Etmek İçin Gelişmiş İnceleme Yeteneklerini ve Süreçlerini İyileştirme) Trump hükümeti sırasında oluşturmuş olan kararlardır.

Bu bölümde, çalışmada incelenen olguyu açıklamak için kullanılan teorilerin yanı sıra yabancı düşmanlığına ilişkin başlıklar da ele alınmıştır. Yabancı düşmanlığı, yabancı korkusu veya belirli bir ülkenin yerlilerinin aynı topluluğun yerlisi olmayanlara karşı duyduğu korku ya da nefret duygusu olarak tanımlanmıştır. Yabancı düşmanlığı, etnik farklılıklara dayalı olarak çoğunlukla diğer ülke vatandaşlarına yönelik olsa da bazı durumlarda bu olgunun, yabancı olarak kabul edilen, o toplumun yerlileriyle aynı etnik kökene sahip, aynı fiziksel özellikleri paylaşan insanların da hedef aldığı vurgulanmıştır. Yabancı düşmanlığı bir ırkçılık türü olarak kabul edilir, ancak ikincisinden farklıdır. Çünkü insanları ten rengi gibi ırksal terimlere göre ayırmaktadır. Milliyetçilik, yabancı düşmanı davranış veya düşüncelerin ortaya çıkmasını etkileyen faktörlerden biri olarak vurgulanmıştır. Bir ulusu diğerlerinin zararına öne çıkarmayı amaçlar ve belirli bir bölgede göçmenlere karşı ayrımcılığa yol açar.

Milliyetçilik, siyasi söylem, medya toplumdaki yabancı düşmanlığının itici güçlerinden bir kısmını teşkil etmektedir. ABD'den örnek vermek gerekirse bazı eyaletlerin vatandaşları genellikle yabancılarla sorunsuz bir şekilde bir arada yaşamaktadır. Ancak ekonomik kriz zamanlarında, göçmen karşıtı söylem veya göçmen karşıtı duygular, ayrıca göçmenlere karşı nefret artma eğilimindedir. Yabancı düşmanlığı salt mevcut dönemde görülmemektedir. Örneğin 1870'lerde de göçmen karşıtı politikalarda olduğu gibi yabancı düşmanlığı belirgindir. Daha önce ucuz işgücü kaynağı olarak görülen Çinli göçmenler Amerikalı işçilerin işsiz kalmasıyla işsizlik sorununun başlıca sebebi olarak algılanmıştır. Çinli göçmen karşıtı tutum, Asyalıların ve özellikle Çinli göçmenlerin ABD'ye girişinin yasaklayan politikanın oluşturulmasına yol açmıştır.

Öte yandan, başta sağ partiler olmak üzere siyasi partiler, örneğin Avusturya'da ve daha sonra ABD'de Donald Trump örneğinde olduğu gibi, toplumda yabancı düşmanı davranışların ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir. Buna karşılık, medya da yabancılar karşı nefretin oluşmasında büyük bir etkiye ve role sahiptir. Klasik bir örnek olarak, Avusturya'da yapılan araştırma verebilir. Buna göre magazin (düşük kaliteli olduğu düşünülen bilgi kaynakları) okuyucularının, standart (veya yüksek

kaliteli) gazetelerin okuyucularından yabancı düşmanlığı duygularını geliştirmeye daha meyilli oldukları sonucuna varılmıştır.

11 Eylül 2001 terör saldırıları, Amerikan halkı içinde ve Polonya örneğinde olduğu gibi, sonraki yıllarda göçmen karşıtı söylemlerin arttığı Batı Avrupa'da da yabancı düşmanı düşüncelerin yayılmasında büyük bir etkiye sahiptir. 2015 yılında mültecilere karşıtı duyguların arttığı Macaristan örneğinde olduğu gibi, söz konusu yılda yabancı düşmanlığı vakalarında ciddi bir artış olmuş ve sağcı siyasi parti göçmenleri marjinalleştiren konuşmaları kışkırtmak için bu durumdan yararlanmışır. Batı Avrupa'da genel olarak göçmenlere yönelik nefret ve korku anlamına gelen yabancı düşmanlığı ile terör saldırılarından kaynaklanan Müslüman göçmenlere yönelik nefret veya korku anlamına gelen İslamofobi arasında bir ayrım vardır. İslamofobi, İslam'a inanan veya İslam ile bağlantılı etnik kökene sahip kişilere karşı duyulan nefret ve korku olarak tanımlanabilmektedir. Hitap edilen devletlerin hükümetleri doğrudan veya dolaylı olarak yabancı düşmanlığını desteklemiştir.

Congolo'nun (2015) savunduğu gibi, yabancı düşmanlığının uygulayıcılarının cezadan korkmaması toplumda yabancı düşmanlığının artmasına yardımcı olabilmektedir. Yabancı düşmanı davranışı cezalandıran yasaların olmaması, hükümetlerin bir şekilde bu davranışı desteklediğinin göstergesidir. Aşırı sağ partilerin varlığı yabancı düşmanlığının artmasına katkıda bulunmuştur ve bu partilerde, Polonya ve Macaristan örneğinde olduğu gibi, göçmen karşıtı söylemler ağırlıktadır.

Çalışmada yabancı düşmanı şiddet seferberliğini açıklamak için Göreceli Yoksunluk ve Hüsransaldırğanlık teorilerine başvurulmaktadır. Her ikisi de nüfus içinde şiddet kullanımını açıklayan teorilerdir. Göreceli yoksunluğun, bireylerin arzulanan bir şeye ulaşamama karşısında duydukları tatminsizlik duygusu olarak tanımlandığı Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmanın sonucu, göreceli yoksunluğun bir toplumdaki bireylerin arzulanan bir şeye ulaşamadıkları zaman ortaya çıktığını göstermektedir. Bu noktada bencil ya da bireysel yoksunluk ile, nüfusun mobilizasyonu için daha uygun olan, kardeşçe ya da grupsal yoksunluk arasında bir ayrım yapılır. Öte yandan hüsransaldırğanlığın varlığı için temel bir koşul olarak

gören Hüsran ve Saldırganlık Teorisi'nde de bahsetmek gerekmektedir. Fiziksel, ekonomik veya sosyal niteliğe sahip olabilen hedeflerine ulaşmasını engelleyen bir durumla karşılaşan bireyler, içgüdüsel olarak agresif tepki verme eğilimindedir.

Göreceli Yoksunluk Teorisi, yabancı düşmanlığı olgusunun algılanması açısından önemlidir. Çünkü yabancı düşmanlığını ve yabancı düşmanı şiddeti tetikleyen sebeplerden birinin, bir devletin yerli vatandaşlarını göçmenlerin aleyhine olacak şekilde haklarından yoksun hissettirmesi olduğu düşünülmektedir. Başka bir deyişle, kişisel hedeflerin gerçekleştirilememesi göçmenlerin varlığına bağlamakta ve sorumluluğuna bırakılmaktadır. Çinli göçmenleri ülkedeki işsizlik ve ekonomik sorunlardan sorumlu tutan Amerikalı işçiler örneğine atıfta bulunulabilir, burada Amerikalılar işsiz olup Çinli göçmenlere karşı nefret duygusu geliştirmişlerdir. Öte yandan işsizlik, ekonomik-istihdam hedefine ulaşmasını engelleyen ve saldırganlığı tetikleyen bir engel olarak değerlendirilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ'NDEKİ YABANCI DÜŞMANLIĞI

2.1. Afrika'daki yabancı düşmanlığının tezahürüne kısa bir bakış

Bu bölümde, yabancı düşmanlığının uluslararası güvenlik sorunu olarak, Afrika'daki farklı tezahür biçimlerini ve ana odaklarını anlamak için kıtadaki yabancı düşmanlığının tarihi ele alınmaktadır. Bu bölümde, söz konusu olgunun kıtadaki varlığına dair net örnekler verebilmek için Afrika'daki yabancı düşmanlığının tarihine yönelik genel bir analiz yapılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Güney Afrika'daki yabancı düşmanlığı olgusu daha derinlemesine analiz edildiğinden, genel bir yaklaşımın benimsendiğini belirtmek önemlidir.

Afrika kıtasında yabancı düşmanlığı genellikle yabancı uyrukluların sınır dışı edilmesi, sınır dışı edilme tehditleri ve şiddet içeren saldırılara maruz kalma şeklinde kendini göstermektedir. Bu tezahürler 1960'lara kadar uzanmaktadır (Adeola, 2015: 255).

Romola, Afrika'daki farklı yabancı düşmanlığı biçimlerini incelemiştir. Gana, Nijerya, Angola, Uganda ve Güney Afrika Cumhuriyet'nde yabancı düşmanlığı büyük ölçüde ekonomik kaygılarla tekillenmiştir. Çad ve Kenya'da yabancı düşmanı ön yargılar, teröre karşı savaş tarafından şekillendirilmiştir. Fildişi Sahili, Gabon ve Ekvator Ginesi'nde hem siyaset hem de ekonomik kaygılar yabancı düşmanlığına dayanan sınır dışı edilmeleri tetiklemiştir. Tanzanya, Burundi ve Kongo Brazzaville'de yabancı düşmanı eylemler, büyük ölçüde yabancıların suç işlediği söyleminden etkilenmiştir. Kongo Kinşasa'da Angolalıların ülkeden sınır dışı edilmeleri ise siyasi nedenlere dayanmaktadır. Yabancı düşmanlığı farklı boyutlarda gerçekleşse de hepsinin ortak bir siyasi amacı vardır (Oni ve Okunade, 2018: 40).

1970'lerin başından 1980'lerin başlarına kadar Nijerya'da petrol gelirlerinin artışının ekonomi politiği ve ardından gelen refah, Ganalılar gibi diğer ülkelerin vatandaşlarını özellikle de küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışmak üzere Nijerya'ya çeken önemli bir faktör olmuştur. 1970'lerdeki ekonomik patlama dönemini takiben 1980'lerin başındaki kötü ekonomik koşulların bir sonucu olarak Nijerya, 1983'te 2 milyondan fazla yabancıyı ülkeden göndermiştir. Örneğin Nijerya'daki Guineenses'ten kovulma ve Guineenses yabancılaşıma, şiddet olaylarını içermemiştir (Aremu, 2013: 340).

Nijerya'da yabancı düşmanlığının, 1970'lerde işgücü piyasasını ve ucuz işgücü ihtiyacını genişleten ekonomik bir patlama döneminin ardından 1980'lerin başındaki ekonomik koşulların kötüleşmesi nedeniyle arttığı düşünülmektedir (Owusu, 2012). Ekonomik koşulların gerilemesine ek olarak, yabancıların ülkeden sınır dışı edilmesinde öne sürülen bir diğer önemli sebep, yabancıların ülkede suç teşkil eden faaliyetleri olmuştur (Aremu, 2013: 341).

Nijerya'da yabancı düşmanlığının resmi düzeye yansımada, 17 Ocak 1983'te Nijerya Federal İçişleri Bakanı olan Alhaji Ali Baba'nın bir televizyon yayınında yasadışı olarak ülkede bulunan ve çalışan tüm vasıfsız yabancıların 31 Ocak'a kadar ülkeyi terk etmelerini söylemesi önemli bir gelişme olmuştur. Nitelikli iş gücüne sahip yabancılara ise 28 Şubat 1983'e kadar ülkede kalma izni verilmiştir. Bakan, 31 Ocak 1983'ten itibaren güvenlik görevlilerinin, temerrüde düşen yabancıları tespit etmek için ticari ve endüstriyel kuruluşlar ile haneleri teftiş edeceğini açıklayarak emre aykırı olarak Nijerya'da bulunanları ülkelere geri göndermek ve Nijerya'ya dönmemelerini sağlamak için liste hazırlamıştır. Ayrıca, ülkede yasal olarak bulunmaya hakkı olan yabancıların kaydının 14 Şubat 1983'te 19 eyaletin tamamında ve Abuja'daki göçmenlik merkezinde alınmaya başlanacağı açıklanmıştır. Bakan, yasadışı olarak yabancıları çalıştırdığı tespit edilen tüm şirketleri göçmenlik yasaları kapsamında ciddi yaptırımlara maruz kalabilecekleri konusunda uyarmıştır (Oni ve Okunade, 2018: 45; Aremu, 2013: 341).

Uganda, çoğu komşu ülkelere gelen 200.000'den fazla mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu mülteciler, Ugandalıların nefretinin kurbanı olmaktadır.

Uganda'daki mültecilere yönelik tutumlar, açıkça yabancı düşmanlığı değilse de genellikle belirsiz bir niteliğe sahiptir. Kırsal, ama özellikle kentsel alanlardaki mülteciler, hayır işlerine ve dilenmeye bağlı oldukları için yalnızca ekonomik bir yük olarak görülmekle kalmaz, aynı zamanda eski hükümetlerle Ugandalı uyruklulara karşı işbirliği yapan insanlar olarak da hatırlanmaktadırlar (United Nations High Commissioner for Refugees, 2003: 4).

1972'de Uganda, kötüleşen ekonomik koşullar karşısında binlerce Asyalıyı ülkeden göndermiştir (Abel Escribà-Folch ve Joseph Wright 2015: 145). Uganda'nın Devlet başkanı İdi Amin, sadece 90 günlük süre vererek yaklaşık 70.000 Asyalı'ya ülkeyi terk etmeleri emrini vermiştir. Ayrıca 1894'te İngiliz yönetimi sırasında demiryolları inşa etmek için çok sayıda Kızılderili Uganda'ya getirilmiştir. Kalanlar, ülke ekonomisinde baskın figürler haline gelmiştir, bu İdi Amin'in içerlediği bir unsurdur (BBC News, 2022).

İngiltere'den, Hindistan'dan, Pakistan'dan, Kenya'dan, Tanzanya'dan ve Zambiya'dan gelen Asyalılara Uganda'yı terk etmeleri için üç ayları olduğu söylenmiştir. Bununla birlikte bu yabancıların sahip olduğu işyerleri kamulaştırılmıştır. Ancak bu durum ülkenin ekonomik krizden çıkmasını sağlayamamıştır (Stokes, 2009: 187).

Uganda İnsan Hakları Komisyonu Komiseri Joel Aliro-Omara'nın, 2001 yılında Durban'da toplanan Irkçılığa Karşı Dünya Konferansında yaptığı bir konuşma sırasında söylediği gibi, Asyalıların İdi Amin'in emrini verdiği dönemde, 1992'de Uganda'dan sınır dışı edilmesi, Uganda'nın ırkçı ve yabancı düşmanı bir ülke olarak görülmesine neden olmuştur (United Nations, 2001). Asyalıların Uganda'dan sınır dışı edilmeleri, Uganda'nın askeri hükümetine eksikliğini hissettiği ve ihtiyaç duyduğu popülerliği sağlamıştır. Asyalılar, Doğu Afrika'da “garip insanlar” olarak görülmüştür. Çalışkan, zengin, kabile üyesi oldukları düşünüldüğü, Afrikalılara karışmadıkları, işlerini büyütmek için hile yapmaya ve rüşvet vermeye alıştıkları, yerel halktan daha akıllı görüldükleri için onlardan nefret edilmiştir (The New York Times, 1972).

Günümüzde Güney Sudan'da yabancı düşmanlığının varlığını görmek mümkündür. Güney Sudan'ın başkenti Juba'da, ülkenin en büyük ticaret ortağı olarak kabul edilen Ugandalı tüccarların kayda değer önemi ve etkisi vardır. Ugandalılar çoğunlukla giysi, sebze ve ev eşyası satmaktadır. Bazı Ugandalılar, dövüldüklerini, polis tarafından sebepsiz yere tutuklandıklarını ve Güney Sudanlı güvenlik güçleri tarafından çok sayıda başka taciz biçimine maruz kaldıklarını söylemişlerdir (Refworld, 2012).

Kampala Şehri Tüccarlar Derneği (*Kampala City Traders' Association- KACITA*) sözcüsü Issa Sekkito, kendisinin ve Uganda Ticaret Bakanlığı'nın Güney Sudan hükümeti tarafından az önce bahsedildiği üzere taciz, mal ve mülke el konulması nedeniyle tazminat talep eden 100'den fazla Ugandalıdan oluşan bir liste hazırladığını söylemiştir. Ugandalılar, Güney Sudan devletine sağlanan mal ve hizmetler karşılığında ödeme ve bazı durumlarda yaralanmalar ve kaybedilen canlar için hükümetten tazminat istemişlerdir. Güney Sudan'daki Ugandalı Tüccarların Kurtuluşu İçin Ortak Eylem sözcüsü Fred Senoga, Ugandalılara karşı güçlü bir yabancı düşmanlığının varlığını kınamıştır (Refworld, 2012).

Kasım 1969'da, Gana Başbakanı olarak bir ay geçirdikten sonra Kofi Busia, belgesiz/izinsiz halde çalışan yabancıları çalışanları kovmayı amaçlayan Yabancılar Uyum Kararı'nı (*the Aliens Order*) duyurmuştur. "Yabancılar Düzeni, çalışma izni olmayan yabancıların iki hafta içinde çalışma izni almalarını veya ülkeyi terk etmelerini gerektirmekteydi" (Roger S. Gocking 2005: 156). Bu dönemden önce ülkede "Gana'nın başına gelen büyük ölçekli işsizliğin" nedeninin yabancılar olduğu algısı oluşmaya başlamıştır. Yabancı nüfusun çoğunluğu Nijerya, Burkina Faso, Togo ve Fildişi Sahili gibi diğer Batı Afrika ülkelerinden gelmiştir (Aremu ve Ajayi, 2014: 176).

Nijeryalıların 1969'da Gana'dan sınır dışı edilmesinin en önemli nedenlerinden biri, sayısı hayli fazla olan işsiz Gana vatandaşları için istihdam olanakları sağlamaktı. O zamanlar hükümetin görüşü, yabancıları sınır dışı etme yoluyla birçok Ganalı'nın kazançlı bir şekilde istihdam edileceğiydi. Bunun, ortalama Ganalılar için daha iyi bir yaşam standardının yanı sıra yoksulluk seviyesinin azalmasına yol açması

bekleniyordu. Gana'nın ekonomik hayatında başta Nijeryalılar olmak üzere yabancıların nüfusları ve sahip oldukları güçler göz önüne alındığında, bu özel sebep, 1969'da yabancıların sınır dışı edilmesi için sağlam bir gerekçe sunmaktadır (T.C. McCaskie aktaran Aremu ve Ajayi, 2014: 178).

Ganalıların baskısıyla hükümet, daha önce bahsedildiği gibi Yabancılar Düzeni vb. bazı önlemleri ve Ganalılar için özel olarak ekonomik korumacılığı uygulamaya ve belirli işletmeleri korumaya yönelik Gana İş Teşvikini (*Ghanaian Business Promotion- GBP*) kabul etmiştir (Asamoah, 2014: 187). Ayrıca, Gana hükümetinin GBP'yi kolaylaştırma girişiminde, yabancıların girebilecekleri iş türlerinin kısıtlandığı açıklanmıştır. Yaa P. A. Opong (2002: 26), direktifin Gana'dan 900.000 ila 1.200.000 kişinin toplu göçüne yol açtığını kaydetmiştir. Gana toplumunun bazı kesimlerin yabancı düşmanlığının kurumsallaşmasını kendilerine iş olanağı sağlamak için milliyetçi bir girişim olarak onaylamıştır ve bunu kutlamışlardır (Oni ve Okunade, 2018: 45; Aremu ve Ajayi, 2014: 176).

Nijeryalı göçmenler Gana'daki yabancı düşmanı saldırıların kurbanı olmaktadır. Akra'nın merkezi iş bölgesindeki popüler Opera Meydanı Elektronik Pazarı'nda Nijeryalılara ait dükkanlar Ganalı tüccarlar tarafından Ağustos 2019'da zorla kapatılmıştır. Öfkeli tüccarlar Nijeryalı iş insanlarına saldırmış ve dükkanlarının kapatıldığını bildirmiştir. Pazardaki Nijeryalı tüccarlar Gana Elektrik Bayileri Derneği (*Ghana Electrical Dealers Association- GEDA*) tarafından saldırıya uğramıştır. İlk olay, Haziran 2019'da birkaç mağazanın GEDA tarafından kapatılması fakat sonradan mağazaların 48 saat sonra yeniden açılması olmuştur. Ganalı tüccarlar, yabancıların ülkede perakende ticareti yapmasının yasaklanması gerektiğini savunmuştur (The Guardian, 2022).

Gana Tüccarlar Birliği Derneği Başkanı (*Ghana Union of Traders Association- GUTA*) Dr. Joseph Obeng, yabancılara perakende ticareti üzerindeki yasağın uygulanması gerektiğini yinelemiştir. Obeng konu ile ilgili olarak, "Bu yabancı perakendeciler perakende yasalarımızda bir boşluk buldular ve bundan çıkar sağlıyorlar... Oturup pazarımızı ele geçirmelerini izlemeyeceğiz" demiştir. 2019 Ocak ayında Gana hükümeti, Ocak 2018 ile Ocak 2019 arasında yasadışı ikamet,

siber suç ve fuhuş suçları iddiasıyla 723 Nijeryalıya yönelik karar vermiştir ve onları sınır dışı etmiştir (The Guardian, 2022).

19 Haziran 2020'de birkaç silahlı Ganalı vatandaş, Nijerya Yüksek Komisyonu'nun Accra'daki konut binasını buldozerle yıkmıştır. Saldırı, ilgili diplomatik ilkenin ihlali olmuştur. Saldırı, Gana devletinin, medyasının ve halkının Batı Afrikalı göçmenlere, özellikle de kökenleri Nijerya olan kişilere yönelik geniş çaplı yabancı düşmanı gündemine bağlı olarak değerlendirilmiştir. 2020 yılına kadar Gana'da yaklaşık iki milyon Nijeryalı yaşarken, bu oran Nijerya'da düşmektedir, tahmini 500.000 Ganalı Nijerya'da yaşamaktadır (Akinola, 2020).

2.2. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde göçmenlerin varlığı: Göçmen işçi sistemi ve *apartheid*

1850 ile 1880 yılları arasında Güney Afrika'dan, siyasi açıdan stratejik olarak görülmeyen bir coğrafi alanı ifade etmektedir. İngiliz kolonilerine, *Boer*¹⁹ cumhuriyetlerine ve Afrika devletlerine ayrılmış olan bir bölgeyi oluşturmuştur. 1870'li yıllara kadar alt kıtanın güneyi üzerinde üstünlük sağlamaya çalışan Büyük Britanya, tüm bölge üzerinde ise siyasi kontrole sahip olma emellerini gerçekleştirme konusunda tereddütlü olmuştur. Güney Afrika bölgesinin tamamının İngiliz yönetimi altına alınmasının ulusal çıkarlara uygun olduğu Londra tarafından iddia edilmiştir. Öte yandan, bu sürecin beraberinde bir çok ek sorun, zorluk ve maliyet getireceğinin farkındadır. Örneğin, çok sayıda Afrika devletlerinin, bağımsızlıklarında direten Boer cumhuriyetlerine karşı zafer kazanılmasını, İngiliz kolonilerinin bu devletlerle ilişki kurmasını ve nihayet o zamanlar çok fakir olan Güney Afrika'nın yönetimi için vergi verilmesini gerektirirken aynı zamanda hükümetin ciddi şekilde eleştirilmesine neden olmuştur (Bhebe, 2010: 194).

Birleşik Krallık'ın 1834'te köleliği kaldırılması, Güney Afrika'da elmas ve altının keşfi için iş gücü ihtiyacının artmasına sebebiyet vermiştir. Bu aşamada kölelikle değil, ucuz ücretlerle Beyaz nüfusun Siyah Afrika nüfusu üzerinde kontrol sahibi olması mümkün olmuştur. Bu durum, Güney Afrika'daki göçmen işçi sisteminin

¹⁹ 17. yüzyılda Güney Afrika'da yaşamak için oraya giden Hollandalılarla akraba olan ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Cambridge Dictionary, y.y.).

başlangıcını teşkil etmiştir. Güney Afrika'da yabancıların varlığının artmasından göçmen işçi sistemi sorumludur (Harington, McGlashan, ve Chelkowska 2004:1; Crush, Williamsve Peberdy, 2005: 2).

South African History Online'a göre (y.y.) göçmen işçi sistemi, Afrika'da maaşlı çalışmanın başlangıcını temsil etmekle birlikte, bu sistemden bu dönemde sadece erkek nüfus yararlanabilmiştir. Beyazlar için ucuz iş gücü kaynağı olarak da bilinen Siyah erkekler, Beyaz nüfusun kontrolündeki madenlerde işçi olmak için kendi topraklarında çiftçi olarak çalıştıkları hayatlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu sisteme sadece Güney Afrikalı Siyah erkekler değil, aynı zamanda komşu ülkelerden gelen erkek nüfus da entegre edilmiştir. Göçmen işçi sistemi; Mozambik, Zimbabve, Tanzania, Malavi gibi ülkelerden Siyah Afrikalı erkeklerin Güney Afrika altın ve elmas madenlerinde ücrete dayalı bir sistemde çalışmasına izin vermiştir. Sistem yaklaşık 150 yıl sürmüştür. *Apartheid* döneminde göç hareketlerinde büyük bir artış kaydedilmiştir. Bilinen ucuz iş gücü kaynağına erişimi sağlamak için anlaşmalar yapılan bir sistemdir.

Yukarıda da belirtildiği üzere Güney Afrika'da maden kaynaklarının keşfedilmesiyle İngiltere'nin ilgisi hızla bu bölgeye kaymıştır. Hem Afrika devletleri hem de *Boer* cumhuriyetleri dikkatini çekmiştir. Bu nedenle, İngiltere'nin Güney Afrika'da artan ekonomik çıkarları, Güney Afrika'nın politikası üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. İngiliz şirketlerinin, bol miktarda Afrika iş gücüne sahip olmaları gereği doğmuştur. O zaman krallıklar dağıtılacak ve halkları proleterlere dönüştürülecektir (Bebe, 2010: 198).

Bugün Mozambik ve Zimbabve'yi oluşturan ve Transvaal, "*Orange Free State*"²⁰ ve Zulu krallığının emeğin serbest geçişini engellediği bölgeler de dahil olmak üzere tüm alt bölgeden Afrika emeği çekilmiştir. Güney Afrika'nın Büyük Britanya'ya kadar büyüyen ekonomik önemi, ancak 1870'lerde elmasın keşfi ve altın yataklarına

²⁰ *Orange Free State*, Güney Afrika'da bir Boer cumhuriyeti olmuştur. Hollanda soyundan gelen Boers, bölgeye on dokuzuncu yüzyılın başlarında yerleşmiştir. 1854 Bloemfontein Sözleşmesi, *Orange* ve Vaal Nehirleri arasında yer alan *Orange Free State*'in bağımsızlığını tanımıştır (Department of State Unites States of America, y.y.).

ilişkin ilk bulgularla kendini göstermiştir. 1880'lerde Witwatersrand'da altın madenciliğine yönelik arama başladığında söz konusu durum önemini göstermiştir(Bhebe, 2010: 198).

1900'den itibaren ülkede işe alım ajanslarının sayısı artmıştır. Bir anlaşma ile hükümetten tam yetki alan Witwatersrand İşçi Örgütü (*Witwatersrand Labour Organisation*²¹ - WNLA), madenlerde çalışmak üzere siyah topluluğun işe alınmasından sorumlu olmuştur. Örneğin, 1899 ile 1922 yılları arasında Güney Afrika'nın ana iş gücü kaynağı olan Mozambik'in güney eyaletlerinde işe alım yapma konusunda münhasır bir hakka sahip olmuştur. WNLA, yalnızca Güney Afrika madenlerine işçi almak için değil, aynı zamanda iş gücü üzerinde bir denetim kurmak ve madenlerdeki iş gücü rekabetinden kaçınmak için de kurulmuştur. 1899'da işe alınan işçinin üçte ikisi Mozambik'ten gelmiştir. Yerel Halkı İşe Alım Şirketi (*Native Recruiting Corporation*- NRC) 1912'de Güney Afrika'da işe alım kooperatifi olarak kurulmuştur. Söz konusu dönemde Mozambikli göçmenler hâlâ iş gücünün en büyük kaynağını oluşturmuştur. Bahsedilen işçi göçündeki insanlar en çok madenlerde çalıştırılmıştır. Fakat aynı anda tarım, ev işleri gibi alanlarda çalıştırmak üzere çok sayıda göçmen ülkeye kabul edilmiştir (Harrington, McGlashan ve Chelkowska, 2004:1; Crush, Williams ve Peberdy, 2005: 2).

Çok sayıda Afrikalı, *Boers* tarafından baskı ve şiddete maruz kalmışlardır. *Boers* tarafından vatandaşlık, çalışma vb. konularda çıkarılan yasaların şartlarına dayalı olarak, *Boers*'ın doğrudan ekonomik sömürüsüne maruz kalan Afrikalılardır. Örneğin, 1858'de oluşturulan Transvaal Anayasası, Siyahlar ve Beyazlar arasındaki eşitlik kavramını reddetmiştir. Afrikalıların direnişinden kaçınmak için, ateşli silahlara veya atlara sahip olmaları engellenmiştir. İşverenleri veya kamu güçlerinin temsilcileri tarafından sağlanan ücretsiz geçiş iznini her zaman taşımaları zorunlu tutulmuştur (Bhebe, 2010: 189-190).

Bu dönemde, “Güney Afrika'daki yerli maden işçiliği ya esasen zorunlu, korkunç derecede ucuz olmuştur, modern köleliğe tüyler ürpertici bir benzerlik taşımıştır ya

²¹ Halk arasında 'Wenela' olarak kullanılmıştır.

da esaretten çok az olmuştur” (Seabela, 2022). Güney Afrika altın madenciliği endüstrisinin kontrolü, 1889'da kurulan Maden Odası'nın denetimi altında olmuştur. Bu durumu Siyah insanlardan yararlanmaya ve Afrika köylü emeğinin satın alınmasına yönelik tekeli bir emek fonu düzenlemesini hızlandıran bir yol olarak benimsemiştir. "Afrikalı madencilerin kollarına metal bir plaka veya rozet takmaları gerektiğine" karar veren geçiş yasalarının uygulanmasını başlatan Madenler Odası olmuştur. 1894 tarihli *Glen Gray* Yasası, maden sahibi, Cape Kolonisi Başbakanı ve baş emperyalist Cecil Rhodes'un²² bir fikri olan verginin başlatılması yoluyla Afrika köleleştirme sürecinin yürütülmesini sağlamak için kullanılan bir başka unsuru teşkil etmektedir. Amacı “yerlileri tembellik hayatından uzaklaştırıp onlara emeğin onurunu öğretmek ve devletin refahına katkıda bulunmalarını sağlamak ve akıllı, iyi hükümetimize bir miktar karşılık vermelerini sağlamak” ifadeleriyle anlatılmıştır (Seabela, 2022).

Ünlü *Apartheid* rejimi, Mandela hükümetinin 1994 yılında istikrar kazanmasına kadar ülkede uygulanagelmıştır. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan Siyah Güney Afrikalılar (ya da kısaca beyaz olmayanlar olarak tanınan) Beyaz nüfustan farklı ve ayrı alanlarda yaşamak, farklı ve ayrı kamu tesislerini kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu iki farklı nüfus arasındaki temasın oldukça sınırlı olması amaçlanmıştır. 1948 seçimlerinde Ulusal Parti'nin zaferiyle *apartheid*, yasallaşmasını sağlayan hukuki düzenlemelerin yapılması ve asaların oluşturulması ile hükümetin yasal bir sosyal projesine dönüştürülmüştür.

Apartheid veya *Apartness*, kökeni Afrikaans dilinden gelmekte olup 20. yüzyılda Güney Afrika'da hüküm süren bir siyasi sistemi ifade etmektedir. ‘*Apartheid*’ kavramı ilk kez 1948 yılında kullanılmıştır. Beyaz insanlardan (yerli olmayan) beyaz olmayan insanlara (yerli) karşı siyasi, sosyal ve ekonomik ayrımcılık politikası güdülmüştür. *Apartheid*, Güney Afrikalıların ırklarına göre nerede yaşayıp çalışabileceklerini, alabilecekleri eğitim türünü ve oy kullanıp kullanamayacaklarını dikte etmiştir. 1990'ların başındaki olaylar, yasalaştırılmış *apartheid*'in sonunu işaret

²² Cape Colony Başbakanı.

etmiştir, ancak sosyal ve ekonomik etkileri derinden kök salmıştır (Britannica, y.y.; Merriem Webster, y.y.).

“İlk olarak, Güney Afrika vatandaşlarının ırklar arası ilişkiler kurması yasa dışı hale gelmiştir. Vatandaşlar dört ırk grubuna ayrılmıştır: Siyah Olanlar, Hintli olanlar, renkli olanlar (Beyaz olmayanlar) ve Beyaz olanlar. Yer ve mekanlar ırka göre sınıflandırılmıştır, yani plaj veya umumi tuvaletler gibi renkli insanların girmesine izin verilmeyen yerler mevcuttur. Milyonlarca Siyah vatandaş zorla evlerinden çıkartılmıştır. Etnik kökenlerine göre kabile anavatanlarına kapatılmıştır ve sınırlandırılmıştır, Beyazlar ise kasaba ve şehirleri işgal etmişlerdir. Siyahların oy kullanmasına veya siyasete girmesine izin verilmemiştir ve toplumsal rolleri Beyazlar için çalışmaya indirgenmiştir. Beyaz otoriterliğe ve acımasız yönetime karşı savaşmak amacıyla siyasi gruplar kurulmuştur. Ancak bu, hükümetin silahlı baskısıyla karşılaşmıştır. Bir dizi kitlesel seferberlik ve kampanyalar yürütülmüş ve bu süre zarfında hükümet birçok aktivisti tutuklayıp yargılamıştır ve tüm siyasi örgütleri yasaklamıştır” (African Union, yy).

Altın ve platin gibi maden kaynakları bakımından zengin olan Güney Afrika, her zaman bir fırsatlar ülkesi olarak görülmüştür. Binlerce Mozambikli, daha iyi yaşam koşulları arayışıyla Güney Afrika madenlerinde çalışmak üzere ülkeye gelmiştir. 19. yüzyıla kadar uzanan göç dalgası, Mozambik'in eski kolonisinin eski gücü olan Güney Afrika ve Portekiz devletleri arasında 1964 yılında Güney Afrika'daki Mozambiklilerin işlerini kolaylaştıracak bir anlaşmanın imzalanmasından sonra Mozambik'ten gelen nüfus giderek artmıştır. 1970'lerde Güney Afrika madencilik endüstrisinde, yaklaşık 120.000 Mozambikli işçi çalıştırılmıştır. Başka bir deyişle, sekiz madenciden neredeyse biri Mozambikli'dir (Sousa, 2014).

On dokuzuncu yüzyılda Güney Afrika; Malavi, Zimbabve, Zambiya, Botswana, Lesotho, Svaziland (günümüzde Esvatini olarak bilinen) ve Mozambik'ten gelen göçmen işçiler için önemli bir yer haline gelmiştir. İşçilerin tahsis edildiği sektörler çoğunlukla madencilik ve ticari tarımdır. Göçmen iş gücü, büyük ve oldukça kârlı bir üretimin gelişmesine fazlaca katkıda bulunmuştur: bazı kesimler, bir çağ boyunca düşük maliyetli göçmen işçilerin katkısı olmasaydı, Güney Afrika'nın temel altın madenciliği endüstrisinin ve beyaz çiftliklerinin belki de hiç ilerlemeyeceği görüşündedir (Crush, Jeeves ve Yudelman, 1991; Jeeves ve Crush, 1997; International Labour Office, 1998: 9).

Güney Afrikalıların Siyah iş gücünün yüzde 58'ini temsil ettiği belirtilmiştir. 1973'te Kuzey'de işe alımın yeniden başlamasıyla birlikte, sayı yüzde 22'ye düşmüştür. Mozambikliler, daha uzun süre dayandıkları ve yer altında çalışmakla ilgili sorunları olmadığı için çoğunlukla madenlerde çalıştırılmak üzere işe alınmıştır. Malavi ve

Zimbabve vatandaşları da 1990'larda Güney Afrika'ya gelen göçmenlerin büyük bir bölümünü temsil etmiştir (South African History Online, y.y.).

İşçilerin Güney Afrika ekonomisinin çeşitli sektörlerinde çalışmak üzere göç etmesi, yıllar içinde ülkenin ekonomik olarak büyümesine ve kalkınmasına büyük katkı sağlamıştır. Madencilik sektörü, Güney Afrika'ya gelen göçmenler için en rekabetçi sektör haline gelmiştir. Karşılığında bu sektör, yerel nüfusun zararına, komşu ülkelerden daha fazla yabancı nüfusu istihdam etmiştir (International Labour Office, 1998: 9). Madencilik sektörü, yeterli iş gücünün elde edilmesini garanti altına almak için yasaların oluşturulmasına ve işe alım kuruluşlarına başvurmuştur (Wilson, 1972:2).

Madencilik için işe alım, en organize olan sektördür. Belgelenmiş sözleşmeler temelinde çalışmıştır. Örneğin, tarım ve/veya ev işleri sektörleri düzensiz ve bazen yasadışı yani gizli yollarla işçi almıştır, 1960'tan itibaren *Apartheid* hükümeti madencilik sektörüne baskı yapmaya başlamıştır, böylece madencilik sektörü yabancı yerine daha fazla yerel işçi istihdam etmiştir. Veriler, 1960-1979 yılları arasındaki dönemde maden işçilerinin yaklaşık % 80'inin bölge ülkelerinden geldiğini göstermektedir (International Labour Office, 1998: 9).

Madencilik sektörü, ülkede yasaların oluşturulması sürecinde büyük etkiye sahip olmuştur ve bunların çoğu, Siyah nüfusun Beyaz nüfusa kıyasla ilerlemesini önlemek için düzenlenmiştir. Örneğin, 1922 tarihli Çıracılık Yasası renk çubuklarını²³ öngörmüştür, çıracılık için hangi koşulların tanımlandığını empoze etmiştir (Wilson, 1972: 12).

"Mart 1939'a gelindiğinde, koşulların belirlemiş olduğu gerekli giriş seviyesi en az Standart VI'idi, ancak Siyahi öğrencilerin çoğu bu seviyenin ötesine geçememişlerdir. Daha sonra 1944'te yeniden yürürlüğe giren Çıracılık Yasası'nın etkisi, Renkli insanları Cape'de geleneksel olarak işgal ettikleri vasıflı ticaretlerden men etmektedir" (Wilson, 1972: 12).

²³ "Colors bars" Beyazlar, belirli işlere erişimlerini korumak için bir "renk çubuğu" talep etmişlerdir. Başlangıçta beyaz işçileri Alfred Milner'ın (devlet adamı ve sömürge yöneticisi, 1897'de Cape Valisi ve Güney Afrika Yüksek Komiseri olmuştur) Çin emeğini ithal etme kararıyla uzlaştırmak için formüle edilen renk çubuğu, Güney Afrika'da 1911 Madenler ve Fabrikalar Yasası ve 1926'da yapılan değişiklik uyarınca resmen kurulmuştur (Britannica, y.y.).

Birçok Güney Afrika Bölgesindeki (*Southern African Development Community-SADC* olarak bilinen bölgeyi) ailelerin ve hanelerin, istihdam nedeniyle güney Afrika'ya yönelik bir nesiller göç tarihini oluşturdukları öne sürülmektedir. "Bölgeden gelen göçmenler, uzun yıllardır Güney Afrikalı meslektaşlarının arasında yaşamakta ve onlarla birlikte mücadele etmektedir. Bu, 1994'ten beri yabancı karşıtı duygusundaki yükselişi daha şaşırtıcı ve rahatsız edici hale getirmiştir" (International Labour Office, 1998: 9-10). Diğer tarafta, sistem tüm göçmenlerin göçmen statüsünde kalmasını ve asla Güney Afrika'ya yerleştirilmemesini garanti altına almak için kurulan yasal ve kurumsal yapıya dayanmıştır. Dolayısıyla siyahlar ancak sözleşmeli işçi olarak çalışabilmiştir ve artık işe yaramadıklarında düzenli ya da kalıcı olarak ülkelerine dönmek zorunda kalmışlardır. Madenlerde çalışmanın, diğer sektörlerden farklı olarak, işçiler ve maden sahipleri arasında ikili bir anlaşmaya dayandığı vurgulanmalıdır (International Labour Office, 1998: 9-10).

2.3. Güney Afrika Cumhuriyeti, Mozambik, Zimbabve ve Malavi arasındaki tarihi ilişki

Güney Afrika ile Mozambik, Zimbabve ve Malavi arasındaki ilişkiler, işçi göçü sisteminin başlangıcından beri mevcuttur. O zamanlar koloni olan bu ülkeler arasındaki ilişki, göçmenleri Güney Afrika'da çalışmak üzere işçi olarak göndermeye dayanmıştır ve yukarıda bahsedildiği üzere Güney Afrika'nın büyümesinde ve ekonomik kalkınmasında önemli bir faktör olarak görülmüştür.

Buradan da anlaşılacağı üzere söz konusu devletler arasındaki ilişki sadece göçmen göndermekle sınırlı kalmamıştır. Bu alt bölümde, bağımsız devletler olmalarından, diğer ifadeyle sömürge yönetimlerinin bitmesinden sonraki ilişkiler değerlendirilecektir. Bu devletler arasındaki ilişkiler, yani sömürge hükümetinden bağımsızlıklarını kazandıktan sonra aynı devletlerin yerlileri tarafından yönetilen ve ulusal hükümetlerin oluşturulmasından itibaren kurulan ilişkiler üzerinde analiz yapılacaktır.

İngiliz egemenliği altında, İngiliz hükümeti Nyasaland'dan (bugünkü Malavi) Güney Afrika'ya ve Rodezya'ya (günümüzde Zimbabve) çalıştırmak üzere iş gücü ihraç etmek için çaba sarf etmiştir. Nyasaland (Malavi), Zambiya ve Rodezya o dönemde

“Orta Afrika Federasyonu” adı verilen bir federasyonun parçasıdır. Ancak Nyasaland bağımsızlığını Rodezya'dan önce elde etmiştir. Söz konusu iki devletin ekonomisi büyük ölçüde birbirine bağlı olmuştur. Buradan, bu devletler arasındaki ilişkilerin bağımsızlıklarından önceki dönemde var olduğunu, bu durumda her ikisinin de İngiliz egemenliği altında olmasından etkilendiğini görebiliriz. Afrika milliyetçi güçlerinin sömürgeci baskıya muhalefet olarak ortaya çıkışı, Malavi'nin bağımsızlık yolculuğunun başlangıcı olmuştur. Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin ilk taleplerinden biri, diğer bölgelerdeki (Güney Afrika ve Zimbabve başta olmak üzere) madenlere takviye olarak hizmet etmek üzere göçmen gönderilmesine son verilmesi olmuştur. Bu grubun eylemleri, federasyonun dağılmasında etkilemiştir. 31 Aralık 1963'te Malavililer, ülkenin sömürge ekonomik sistemini nüfusun çoğunluğuna fayda sağlayan bir sisteme dönüştürmenin bir yolu olarak siyasi bağımsızlık için savaşmıştır (Mpakati, y.y.: 40-50).

10 Haziran 1964'te, İngiliz himayesindeki sömürge dönemindeki adı Nyasaland olan Malavi Bağımsızlık Yasası, bağımsızlığının kazanılmasıyla birlikte Malavi olarak adını değiştirmiştir (Malawi Independence Act, 1964: 1). Malavi'nin bağımsızlık ilanı, 6 Temmuz 1964'te gerçekleştirilmiştir ve bu ülkenin siyasi bağımsızlığı ilan edilmiştir (Roberts Bryan, 1970:6). Malavi, bağımsızlığını Mozambik, Zimbabve'den önce ve *apartheid* rejimi altındaki Güney Afrika'dan önce elde etmiştir.

Portekiz sömürge hükümetine karşı 25 Eylül 1964'te başlayan silahlı çatışmanın ardından 25 Haziran 1975'te Mozambik bağımsızlığını kazanmıştır (Portal do Governo de Moçambique, y.y.). Mozambik'in bağımsızlığına bağlı olan ateşkes antlaşması 7 Eylül 1974'te, Mozambik Kurtuluş Cephesi (*Frente de Libertação de Moçambique- FRELIMO*) ve Portekiz hükümeti tarafından Zambiya'nın başkenti, Lusaka'da imzalanmıştır (União das Cidades Capitais de Língua Portuguesa, 2020).

İngiliz hükümeti altında bulunmuş olan Zimbabve, İngilizler tarafından kolonize edilmiştir ve kolonizasyon sırasında Rodezya olarak bilinmiştir. 1962'de Rodezya Cephesi kurulmuştur, 1965'te savaşmış ve tek taraflı olarak bağımsızlık ilan etmiştir. Zimbabve kurtuluş savaşı 1965-1980 yılları arasında yaşanmıştır. Tırmanan krizin önemli bir yönü, Rodezya krizinin üstlendiği küresel niteliktedir. Kriz yalnızca

Rodezya meselesi ile sınırlı kalmamış; başta Mozambik, Güney Afrika ve Zambiya olmak üzere komşu ülkeler ve kıtasal güç merkezi olan Tanzanya ve Angola gibi bölgesel güçler, Nijerya'nın yanı sıra Rusya, Çin ve ABD ve diğer aktörler krizde önemli roller oynamıştır. FRELIMO'nun verdiği destekle Rodezya'nın kurtuluş güçleri Mozambik'te üsler kurabilmiştir ve bağımsızlık mücadelesi sırasında buradan İngiliz hükümetine saldırılar gerçekleştirilmiştir (Zimbabwe Government Portal, y.y.).

21 Aralık 1979'da Vatansever Cephe Mugabe ve Nkomo²⁴ liderliğinde, Muzorewa ve İngiliz hükümetleriyle birlikte, 6 ay içinde Zimbabwe'de seçimlerin yapılması gerektiğini belirten *Lancaster House* Antlaşması olarak bilinen bir ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Bunun yanı sıra Zimbabwe'de, yeni bir anayasa taslağının hazırlanması mecburi tutulmuştur. Bu anlaşma, Nisan 1980'de bağımsızlığın ilanını sağlayan Şubat 1980 seçimlerinin gerçekleşmesini mümkün kılmıştır (Zimbabwe Government Portal y.y.; South African History Online, y.y.).

Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı²⁵ (Southern African Development Co-ordination Conference – SADCC) 1980'de kurulmuştur. Örgüt başlangıçta bölgedeki siyasi kurtuluş davasını ilerletmek ve bölge devletlerinin o zamanlar *apartheid* yönetimi altında olan Güney Afrika'ya olan ekonomik bağımlılığına karşı mücadele etmek için kurulmuştur. Örgüt aynı zamanda Güney Afrika halkının *apartheid* rejiminden bağımsızlığını kazanmasını desteklemek için yola çıkmıştır. Daha sonra 1992'de Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'na (SADC) dönüştürülmüştür (Southern African Development Community, y.y.).

"SADCC, Güney Afrika'da ulusal siyasi kurtuluş davasını ilerletmek ve özellikle o zamanki Güney Afrika'nın *apartheid* dönemine bağımlılığı azaltmak amacıyla kurulmuştur". Malavi, Mozambik ve Zimbabwe, SADCC'nin 9 kurucu üyesinden 3'üdür. 1992'de SADCC'nin SADC'ye dönüşmesine işaret eden SADC Deklarasyonu

²⁴ Robert Mugabe ve Joshua Nkomo zimbabveli devrimleri olarak bilinen Zimbabwe kurtuluş savaşında önemli rol oynamışlardır South African History Online, y.y.)

²⁵ Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Mozambique, Swaziland, Zambia and Zimbabwe tarafından oluşturulmuştur.

ve Antlaşması imzalanmıştır. Güney Afrika örgüte ancak *apartheid* rejiminin sona ermesinden ve 1994'te ülkedeki seçimlerin yapılmasından sonra katılmıştır. SADC aynı zamanda bölgedeki diğer devletlerin bağımsızlık mücadelesine destek sağlamak için kurulan bir forumdur (Southern African Development Community, y.y.).

Mozambik gibi bölge devletleri, *apartheid*'a karşı mücadelelerinde Afrika Ulusal Kongresi (*African National Congress- ANC*) tarafından temsil edilen, Güney Afrikalıları desteklemiştir. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin eski cumhurbaşkanı Jacob Zuma, *apartheid*'a karşı mücadele yıllarında Mozambik'in başkenti Maputo'da yaşamıştır. 2011'de Mozambik'e yaptığı resmi ziyarette, ANC'ye ve komşu halkların tüm kurtuluş mücadelesi hareketine verdikleri destek için Mozambiklilere teşekkür etmiştir. Tarihinde iki ülkenin paylaştığı anılara gönderme yapmıştır. Mozambik ile Güney Afrika arasındaki ortak sınırın anlamından duygulu bir şekilde bahsetmiştir (Mavota, 2011).

ANC, Mozambik ve Zimbabwe arasında var olan dostluk bağları, ANC'nin *apartheid*'a karşı mücadelesinde çok yardımcı olmuştur, çünkü zaten bağımsız olan bu iki devletin Güney Afrika ile olan sınırlarında üsler ve askeri güçler kurabilmiştir. Irk ayrımcılığına dayanan *apartheid* rejimine karşı mücadelede ANC'nin en büyük destekçisi olarak kabul edilen Mozambik hükümeti, ANC'nin Güney Afrika'ya sızmasını kolaylaştırmanın yanı sıra faaliyetlerine de büyük ölçüde destek vermiştir. Öte yandan, o dönemde halen *apartheid* yönetimi altında olan Güney Afrika, Mozambik'in ANC'ye verdiği desteği kesmenin bir yolu olarak Mozambik Ulusal Direnişi'ne (*Resistência Nacional de Moçambique*²⁶, RENAMO) destek için kaynaklar sağlamıştır. 1984'te Mozambik ve Güney Afrika, N'komati Antlaşmasını imzalamıştır. Amacı, her iki tarafın birbirlerinin düşmanına verdikleri desteği durdurmaaktır. Anlaşmada, Mozambik ANC'ye verdiği desteği sonlandırmayı kabul

²⁶ Mozambik'in Zimbabwe'ye sağladığı desteği karşılamanın bir yolu olarak 1975 yılında İngilizlerin desteğiyle kurulan RENAMO kurulmuştur. Zimbabwe'nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Mozambik'in ANC'ye verdiği desteğe tepki olarak RENAMO *apartheid* kontrolü altına girmiştir. RENAMO'nun varlığı, Mozambik hükümeti ile RENAMO arasında 1977 ile 1992 yılları arasında şiddetli bir şekilde devam eden ve şu anda 16 yıl olarak bilinen savaştan kaynaklanmıştır.

etmiştir ve Güney Afrika'nın RENAMO'yu desteklemeyi bırakacağı sözü verilmiştir. Fakat pratikte destekler kesilmemiştir (Revista PUC-Rio, y.y.: 67-80).

Yukarıda incelenen ülkeler arasındaki ilişkilerde tarihi bağların varlığına dikkat çekilmektedir. Sömürgecilik döneminde Malavi, Mozambik ve Zimbabve'den gelen göçmenlerin Güney Afrika'ya gönderilmesi, bu ülkelerden gelen göçmenlerin Güney Afrika'da bulunmasında belirleyici faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Malavi ve Mozambik'in bağımsızlığıyla birlikte, Zimbabve'deki kurtuluş mücadelelerine ve Güney Afrika'da *apartheid*'a karşı ANC'ye verilen destekle, bu devletlerin bölgenin özgürleşmesini destekleme konusunda güçlü bir kararlılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Önemli bir dönüm noktası, Güney Afrika'daki *apartheid*'a karşı özel bir odaklanma ile bölge ülkelerinin liberalleşmesi için desteğin seferber edilmesini de amaçlayan SADC'nin kurulmasıdır. Bu gerçekler, ortak bir tarihin paylaşılmasını, yani bu devletler arasında tarihi dostluk ve işbirliği bağlarının olduğunu açıklamaktadır.

2.4. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yabancı düşmanı saldırıların patlak vermesi: 1994'ten 2012'ye kadar yabancı düşmanlığı

“Güney Afrika ilk demokratik seçimini geçici bir Anayasa kapsamında Nisan 1994'te yapmıştır. Bu seçimden, ANC % 62 çoğunluk ile galip olarak çıkmıştır” (Güney Afrika Hükümeti, y.y.). Yeni Güney Afrika'da, önceki yıllarda hüküm süren ve vatandaşların sosyal, ekonomik ve siyasi haklar açısından ayrılmasını temel alan ırk ayrımcılığı rejimine son verilerek, ülke vatandaşlarının eşitliğini garanti altına alacak yasalar oluşturulmuştur (Bronwyn Harris, 2002: 169).

Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ilk yabancı düşmanlığı olayı ise, Nelson Mandela'nın Güney Afrika Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra, ülkedeki uzun vadeli *apartheid* yönetimine son verilmesiyle gerçekleşmiştir. Göçmenlerin yeni ülkeye etkili bir şekilde entegre edilememesinin, sorunun çıkış nedenlerinden biri olduğuna inanılmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (*Human Rights Watch*) görüştüğü birçok kişi sözlü tacize uğradıklarını ve bazı durumlarda bunun fiziksel şiddete de dönüştüğünü söylemişlerdir. Örneğin, Johannesburg yakınlarındaki Alexandra kasabasında yaşayan Malavili, Zimbabveli

ve Mozambikli göçmenlerin fiziksel saldırılara uğradıkları görülmüştür. 1995 yılının Ocak ayında, ilçeyi yabancılardan "temizlemek" amacıyla bir operasyon olduğu iddia edilen silahlı çete saldırıları sırasında birkaç hafta boyunca şiddet olaylarına maruz kalmışlardır (Human Rights Watch, 1998).

Yabancı düşmanlığının, madenlerde ve diğer ekonomik sektörlerde çalışmak üzere istihdam edilen uzun süreli göçmenlerin idareye ilişkin sorunlarının ve topluma entegre edilmemesinin bir sonucu olduğuna inanılmaktadır. Yabancı düşmanlığı, madenlerde ve diğer ekonomik sektörlerde çalışmak üzere işe alınan uzun süreli göçmenlerin yönetilmesindeki ve entegrasyonundaki başarısızlığın bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Amisi v.d., 2011 : 63).

Çeşitli yazarlar, *apartheid*'in Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığının başlamasında büyük bir rol oynadığına inanmaktadırlar. Güney Afrikalıların yabancıya olan "nefreti", yönetimi altında buldukları *apartheid*'in bir sonucudur. Yeni Güney Afrika'da, "yeni bir ırksal hiyerarşi sistemi" başlatılmıştır. Bu sefer kurban, ülkede bulunan Siyah göçmenler tarafından temsil edilen yabancı, ekonomik açıdan Güney Afrika Cumhuriyeti'nden daha az modern veya daha zayıf olduğu düşünülen ülkelere gelen insanlardır. Öyle ki 1995'e geldiğinde Cape Town gibi şehirlerde yaşayan yabancılar, eyalete ait olmadıklarını hissetmişlerdir (Naicker, 2016 : 49).

Yabancı düşmanlığının nedenlerini açıklamak için Harris (2002 : 71-75) aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır :

- *The Scapegoat* (günah keçisi) Hipotezi: *Apartheid*'den sonraki geçiş sürecinde Güney Afrikalılar barınma, eğitim, sağlık ve istihdam gibi sınırlı kaynaklara erişim konusunda yüksek beklentilere sahip olmuşlardır. Bu beklentileri karşılanmayan Güney Afrikalılar, yazarın "hayal kırıklığı-günah keçisi" (*frustration-scapegoat*) dediği unsura, bu durumda mevcut yoksunluk ve yoksulluk gerçeğinin suçunu üstlenmeleri için yabancı göçmenlere "ihtiyaç duymuşlardır". Yabancılar sık sık yerlilerle iş, barınma, eğitim ve aynı zamanda sağlık hizmetleri için rekabet etmektedirler. Bu da ekonomik kriz zamanlarında yabancıların suçlanmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu bakış açısı,

“hayal kırıklığı ve saldırganlık teorisine” benzemektedir çünkü beklentilerine ulaşamamayı ifade etmektedir. Vatandaşlar mevcut durum karşısında hüsrana uğramaktadırlar. Göçmenler aleyhine temel haklarından mahrum bırakıldıklarına inanmakta ve bu hüsrana yabancı düşmanlığı şiddetine yol açmaktadır.

- İzolasyon Hipotezi : Bu açıdan yabancı düşmanlığının, ülke vatandaşlarını diğer milletlerden izole ettiğine inanılan *apartheid*'in bir sonucu olduğu varsayılmaktadır. Güney Afrikalılar için yabancılar bilmedikleri bir unsurdur; siyasi geçiş Güney Afrika Cumhuriyeti sınırlarının açılmasına yol açmıştır ve yerlileri bilinmeyenle temas halinde olmaya zorlamıştır. İzolasyon hipotezine göre, önceden izole edilmiş Güney Afrikalılar ile bilinmeyen yabancılar arasındaki temas, iki kesim arasında mesafe yaratmıştır: "Bir grubun içine yabancıları dahil etme geçmişi yoksa, yabancıların hoş karşılanması zor olabilmektedir" (Morris, 1998; aktaran Harris, 2002 : 71-75). Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığının uluslararası izolasyonla açıklandığını savunurken, öte yandan bu hipotez, içsel izolasyona başvurarak çağdaş yabancı düşmanlığını da açıklamaktadır. Bu aşamada, *apartheid* döneminde Güney Afrika toplumu içerideki izolasyon, Güney Afrikalıların farklılığa veya yabancılarla karşı düşmanlığa yol açan farklılığa tahammül edememelerinin nedenidir.
- Biyokültürel Hipotez: Human Rights Watch'ın (1998) belirttiği gibi, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı şiddeti tüm yabancıları aynı düzeyde hedef almamaktadır, Afrikalı yabancılar gibi toplulukların yabancı düşmanı şiddetinin hedefi olma olasılığı daha yüksektir: Biyokültürel hipotez, Güney Afrikalıların yabancı düşmanlığı hedefleri arasındaki farkı açıklamaktadır. Buna göre yabancı düşmanlığı görünür farklılık düzeyinde yer almaktadır. Biyolojik ya da kültürel farklılık, yabancıların görünen özelliklerinden bazılarıdır ve Afrikalıları yabancı kılmaktadır. Örneğin, fiziksel özellikler, farklı giyim tarzına sahip olmak ve yerel dilleri konuşamamak, Nijeryalılar gibi yabancıların kolayca tanınmasını sağlamaktadır. Biyolojik-kültürel özellikler, yabancı düşmanı şiddet sırasında kimin hedef alınacağını belirlemeyi kolaylaştırır çünkü bunlara dayanarak, Güney Afrikalıların sevmediği ve çoğu durumda Afrikalı olan yabancıların

kim olduğunu belirlemek kolaydır. Güney Afrikalılar için yabancı, Güney Afrika vatandaşı olmayan ve çoğunlukla siyah olan herhangi bir Afrikalıdır ve yabancı düşmanlığının ana hedefidir.

Claassen (2017 : 3-5) kaynak rekabeti, yoksulluk, göreceli yoksunluk, hükümete duyulan hayal kırıklığı, seferberlik ve sembolik tehdidin Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığını tetikleyen unsurlar olduğunu belirtmektedir:

- Kaynak rekabeti: Çatışmaların ana nedenlerinden biri olarak da bilinen, kıt kaynaklar için verilen mücadelenin yol açtığı gerilim ve şiddetin artmasını ifade etmektedir. Genellikle ekonomik kriz zamanlarında meydana gelmektedir. Güney Afrika örneğinde yazarlar, yabancı düşmanı şiddete yol açan ana faktörler olarak, Afrikalı göçmenlerle girilen iş bulma ve devlet konutu rekabetine işaret etmektedirler.
- Yoksulluk: Yoksulluğun çatışmaların bir diğer önemli nedeni olduğuna inanılmaktadır. Claassen yoksulluğun hüsrana, dolayısıyla hüsrana da saldırganlığa yol açtığını belirtmektedir. Saldırgan davranışlar genellikle zayıf olduklarına inanılan kişilere uygulanmaktadır. Ancak yoksulluğun yabancı düşmanı şiddetinin nedenlerinden biri olduğuna inanılsa da aslında yabancı düşmanlığını sergileyenler sadece yoksul insanlar değildir.
- Göreceli Yoksunluk: Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı üzerine yapılan araştırmalarda, yabancı düşmanlığı ile göreceli yoksunluk arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Yerel halk, göçmenler aleyhine temel haklarından yoksun bırakıldığını hissetmekte, göçmenlerden daha fazla hakka sahip oldukları inancını taşımaktadır. Yoksunluk duygusu, yabancı düşmanlığının seyrinde büyük rol oynamaktadır.
- Hükümete Duyulan Hayal Kırıklığı: Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı ile hükümete karşı birikmiş hayal kırıklığı arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Hükümetin devlet hizmetlerini sağlamada yetersiz kalması, bu durumun hükümetin ilgisizliği olarak algılanması ve yerel toplulukların sesini çıkaramaması göçmenleri bu koşullarda suçlu olarak görülen bir günah keçisine dönüştürme sürecine yol açmaktadır.

- Seferberlik: Göçmenlere yönelik şiddetin oluşması için toplu eylem olmazsa olmaz bir faktördür. Harekete geçirici güçlerin Claassen tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: 1. Kasaba topluluğu: Kasaba topluluk toplantılarının, yabancı düşmanı şiddete yönelik topluluk seferberliğini mümkün kılan forumlardan biri olduğuna inanılmaktadır. Başka bir deyişle, topluluk bağlantıları katılımcıları saldırılara çekmektedir. 2. Siyasi liderler: Liderlerin önderliği altındaki nüfusu yabancı düşmanlığı için teşvik ettiğine ve siyasi ve ekonomik hedeflerin peşinde koşmak için bir araç olarak kullanılabilir gruplar arası gerilimleri kışkırttığına inanılmaktadır. Örneğin, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, 2008'de şiddete maruz kalma olasılığı daha yüksek olmuştur ve bunun için ANC liderlerinin defalarca yabancı düşmanı açıklamalarda bulunmaları şiddetin artması yönünde etkide bulunmuştur.
- Sembolik Tehdit: Genel olarak göçmenler, yerlilerden farklı kültürel ve dini geleneklere sahip olabilmektedirler. Söz konusu durum ulusal ve kültürel kimlik için bir tehdit olarak tanımlanabilmektedir. Bu algıdan hareketle sembolik tehdit tasavvur edilmiştir. Bu sembolik tehditler, yabancı düşmanlığının ve göç düşmanlığının ana sonucu olarak gösterilmiştir. Güney Afrikalılar, Mozambikliler ve Zimbabveliler arasında, Güney Afrikalılar ve Afrika'nın diğer bölgelerindeki vatandaşlarla karşılaştırıldığında çok az kültürel ve dini farklılık bulunmaktadır. Nijerya ve Eritre gibi kültürel ve coğrafi olarak daha uzak ülkelere gelen göçmenlere yönelik artan yabancı düşmanlığı, bazı araştırmacılara göre kültüre ve kimliğe yönelik sembolik tehditler, Güney Afrika yabancı düşmanlığında da rol oynamaktadır (Dosen, 2010; Neocosmos, 2006, aktaran Claassen, 2017: 5).

Human Rights Watch (1998) Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki siyasetçilerin, genellikle suç dalgasının artmasından göçmenleri sorumlu tuttıklarına dair kamuoyu önünde açıklama yapmalarına ve bunu yaptıkları için ülkedeki yabancı düşmanlığının artmasında büyük rol oynadıklarına dikkat çekmektedir. İşsizliğin artması ve hatta hastalıkların yayılması bu göçmenleri Güney Afrikalıların hedefi haline getirmektedir.

South African History Online'a göre (y.y.) 1994'ten 2012'ye kadar Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1994-1995, 1998, 2000, 2008 ve 2009 yıllarında olmak üzere 5 yabancı düşmanı şiddet dalgası yaşanmıştır. Nelson Mandela'nın 1994'te Güney Afrika'da iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra tutumlarda bir değişiklik olmuştur.

Daha önce de belirtildiği gibi, 1995'teki yabancı düşmanı şiddet olayları sırasında Güney Afrika'nın Alexandria kentindeki Mozambikli, Zimbabveli ve Malavili göçmenler haftalarca fiziksel saldırıya uğramıştır. 237.800'ü Mozambik'ten ve 129.000'i Zimbabve'den gelmiştir. 2000 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki toplam göçmen sayısının 639 bin olduğu tahmin edilmektedir. Daha sonra, 2005 yılında toplam 789.000 göçmenin 323.000'i Mozambikli ve 169.900'ü Zimbabveli olmuştur (Migration Data Portal, 2020).

2008 yabancı düşmanlığı saldırıları, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı tarihindeki en yoğun ve şok edici saldırılardan biri olmuştur. Mayıs ayında meydana gelen olaylar Güney Afrika eyaleti Alexandria'dan ülkenin diğer bölgelerine yayılmıştır. Saldırılarda Mozambikli ve Zimbabveli göçmenler başlıca hedef olarak alınmıştır. İnsanlar diri diri yakılmış, 300 dükkan yanmış, evler yakılmış ve yıkılmıştır. Saldırılar sonucunda yüzlerce kişi yaralanmış ve 60 göçmen öldürülmüştür. (Bordalo, 2019).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi'ne göre (*United Nations Human Rights Office of the High Commissioner - OHCHR, 2022*), yabancı düşmanlığı Güney Afrika siyasetinin bir özelliği haline gelmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere 2008'de yabancı düşmanı şiddeti yaklaşık 60 kişinin ölümüne neden olmuştur. 100.000'den fazla insan yabancı düşmanlığı nedeniyle yerlerinden edilmiştir. Ana hedefler, düşük gelirli Siyah Afrikalı göçmenler ve mülteciler olmuştur.

2008'in yabancı düşmanı şiddeti sırasında, 40.000 göçmen ülkeyi terk etmeye zorlanmıştır ve yaklaşık 50.000 göçmen ülke içinde yerlerinden edilmişlerdir. Güney Afrika'nın yabancılara karşı önyargısı, büyük ölçüde, göçmen sayısı (özellikle Zimbabve'den) fazlalaştıkça artan kaynak rekabetinden kaynaklanmaktadır. Söz

konusu yıldıki olaylardan sonra yaklaşık 1000 kişi tutuklanmıştır. Fakat mahkum edilenlerin sayısı nispeten olmuştur (Human Rights Watch, 2009). Frederico Congolo'nun daha önce öne sürdüğü gibi, yabancı düşmanı şiddetin sorumlularının cezasız kalması ya da yeterince ceza almaması, şiddet dalgasının artmasına izin vermektedir.

South Africa History Online'ın (y.y.) belirttiği gibi, 2009'daki yabancı düşmanlığı vakası diğerlerinden farklı olmuştur. Söz konusu yılın şiddet olaylarında, Western Cape'deki De Doorns'un kırsal bölgesinde yaşayan Zimbabveli göçmenleri özel hedef olarak almıştır. Şiddet 3000'ne yakın Zimbabveli'nin ülkeyi terk etmesine neden olmuştur.

2.5. 2012'den günümüze dek yabancı düşmanlığı saldırılarının analizi

Birleşmiş Milletler uzmanları, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yabancılara yönelik ayrımcılığın hem hükümet politikasında hem de daha geniş bir çerçevede Güney Afrika toplumu nezdinde kurumsallaştığını ifade etmişlerdir (United Nations News, 2022). Örneğin 2013 yılında yabancı düşmanlığı olayına Güney Afrika polisi dahil olmuştur. Daveyton'da, Johannesburg'un doğusunda, sekiz polis memuru, Mozambikli bir kişiyi bir polis minibüsünün arkasına bağlamışlar, yolda sürüklemişlerdir. Bir polis hücrelerinde başından aldığı yaralar nedeniyle Mozambikli yabancı hayatını kaybetmiştir. Yine aynı yılda, ülkedeki yabancı düşmanlığı nedeniyle iki Zimbabveli öldürülmüştür (South African History Online, y.y.).

Nebe'ye göre (2022) son zamanlarda, siyasetçiler de konuşmalarında yabancı düşmanlığı şiddetini tetiklemektedirler. Ekonomik Özgürlük Savaşçıları siyasi partisi (*Economic Freedom Fighters political party – EFF*) restoranlara yaptığı ziyaretler sırasında, yabancılara yerel nüfustan fazla olmasına karşı çıkan bir açıklama yapmıştır ve şirketlere yabancılara yerine daha fazla Güney Afrikalıyı işe almaları için baskı yapmıştır. Aynı zamanda "mahkumdan politikacıya dönüşmüş" olarak bilinen Gayton Mackenzie'nin daha küçük Vatansever İttifakı partisi (*Patriotic Alliance*) katı bir pozisyon almıştır. Ülkedeki tüm kaçak yabancılara gitmesi gerektiğini söylemiştir. 2015 yılında bir açıklama daha yapılmıştır, Küçük İşletme Geliştirme

Bakanı tarafından, Lindiwe Zulu, küçük “*spaza* ²⁷” dükkanlarının yabancı sahiplerinin kanıt olmadan, Güney Afrikalıların aleyhine bir menfaati olduğunu iddia etmiştir ve ayrıca "ticari sırları paylaşmaları" zorunlu kılmıştır.

Nisan 2015'teki yabancı düşmanlığı saldırılarında, ülkedeki işsizlik oranı % 25'e ulaşmıştır. Güney Afrikalıların işlerini çalmakla suçlanan göçmenler sadece fiziksel şiddete maruz kalmamışlar, aynı zamanda saldırılar sonucunda yerlerinden edilmişlerdir. Saldırıları haftalarca sürmüştür. Ancak en yoğun olanı Johannesburg ve Durban eyaletlerinde yaşanmıştır. 5.000'den fazla mülteci yerinden edilmiştir, 6 kişi öldürülmüştür. Göçmenlerden bazıları taşlanmış, bazıları diri diri yakılmıştır. Bu yabancı düşmanı şiddet dalgası Kwazulu-Natal'da başlamıştır ve Zulu kralı ²⁸ Goodwill Zwelithini, bu yılın Mart ayında yabancıların çantalarını toplayıp ülkeyi terk etmeleri gerektiğini alenen söylediği için, eylemi kışkırtanlardan biri olarak algılanmıştır (DW, 2015).

Daha önce belirtildiği gibi, Goodwill Zwelithini, Güney Afrika topluluğunun içerisinde değişimlere neden oldukları ve yerel halka ait zenginlikten faydalandıkları için yabancı nüfusun anavatanlarına dönmesi gerektiğini savunduğu bir basın açıklaması yapmıştır. Durban'ın dışında bulunan Umlazi ve KwaMashu'da yabancılara ait dükkanların ateşe verilmesi sonucu beş kişi hayatını kaybetmiştir. Yerel topluluktan yaklaşık 300 kişi, yabancıların elindeki dükkanları soymuştur; ancak polis sadece 2 Güney Afrika vatandaşını tutuklamıştır. Yabancı düşmanlığı olaylarına karışanların cezalandırılmaması, bu tip olayların gerçekleşmesi için bir teşvik görevi görmektedir. Yabancı düşmanlığı şiddeti sırasında, çocuklar ve yetişkinler öldürülmektedir. Yaş farkı gözetilmemekte, yabancı oldukları sürece kişiler hedef alınmaktadır. Örneğin 14 yaşında bir erkek çocuk KwaNdlanzi'de yağma sırasında vurularak öldürülmüştür (South African History Online, y.y.).

BBC News (2019) haberine göre 2019 itibariyle, Güney Afrika'daki göçmenlerin yaklaşık %70'i Mozambik ve Zimbabve gibi komşu ülkelerden ve geri kalan %30'u

²⁷ Bir ilçede küçük bir dükkan anlamına gelen bir Güney Afrika argosudur.

²⁸ İldeki en yüksek geleneksel otoritesidir.

Malavi, Namibya ve diğler ÷lkelerden gelmektedir. ÷lkede yaklaşık 3,6 milyon göçmen bulunduğunu iddia etmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) uzmanlarının ifadesine göre son yıllarda yabancı düşmanı şiddet için seferberlik kanalları artmıştır. “Dudula Harekatı” (*operation Dudulla*) bayrağı altında da seferberlik yapılmaktadır. Başlangıçta bir sosyal medya kampanyası olan ve son zamanlarda "şiddet içeren protestoların, kanun dışı şiddetin, göçmenlerin sahip olduğu ev ve işyerlerini hedef alan kundakçılığın ve hatta yabancı uyrukluların öldürülmesinin seferber edilmesi için bir şemsiye haline gelmiştir". (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 2022). Mevcut yabancı düşmanlığı seferberliği giderek yaygınlaşmaktadır ve derinleşmektedir. Ayrıca ÷lkedeki bazı siyasi partiler için merkezi kampanya stratejisine dönüşmektedir. "Üst düzey hükümet yetkililerinin göçmen karşıtı söylemleri şiddeti körüklemiştir ve hükümet aktörleri daha fazla şiddeti önlemede veya failerden hesap sormada başarısız olmuştur" (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 2022).

Khumalo (2022) "kovmak" olarak çevrilebilecek Dudula Harekatı'nı kuran grubun, ÷lke genelindeki şirketler ve sokak pazarları başta olmak üzere göçmenleri hedef almaya başladığını savunmuştur. Grubun destekçileri, Afrikalı göçmenlerin toplanıp ÷lkeyi terk etmelerini talep etmektedir. Afrikalı göçmenler ayrıca ÷lkedeki suç ve işsizlikten sorumlu tutulmaktadır. "÷lkelerine gitsinler ki daha çok iş yaratılsın, daha çok iş yaratılsın çünkü işlerimizi bile elimizden alıyorlar" ifadesi ekonomik sorunlarının suçunu yabancılara yükleyen Güney Afrikalılar tarafından söylenmektedir. İçişleri Bakanı Aaron Motsoaledi bir röportajda Güney Afrika'nın büyük bir göç sorunu olduğunu kabul etmiştir.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nda yabancı düşmanlığı 1994 yılında başlamıştır ve o zamanlardan günümüze dek ÷lkede 900'den fazla şiddet içeren yabancı düşmanlığı olayı yaşanmıştır. 123.700'den fazla kişi yerinden edilmiştir ve yabancılara ait yaklaşık 4.850 dükkan yağmalanmıştır. Güney Afrika'da göçmenler ekonomik sorunlar yüzünden günah keçisi ilan edilmekte ve iş hırsızları olarak görülmektedir.

Genellikle “iş hırsızı, yasa dışı, suçlu ve aynı zamanda hastalıklı” olarak görülen göçmenlerle ilgili klişeler yaratılmıştır (Kaziboni v.d., 2022).

Malavi, Mozambik ve Zimbabve'den gelen göçmenler, yabancı düşmanlığının ana hedefleridir. 2015 yılındaki yabancı düşmanlığı saldırıları sırasında bu ülkelerden gelen binlerce göçmen, saldırılardan korkarak mülteci kamplarına başvurmuş veya saldırılardan korunmak için ülkelerine dönmüştür (The Economist, 2015).

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Güney Afrika Cumhuriyeti, Güney Afrika bölgesindeki göçmenler için ana varış noktası olmuştur. Güney Afrika'da altın madenlerinin keşfedilmesi ve ardından işletilmesinden bu yana, emek talebi Malavi, Mozambik ve Zimbabve gibi komşu ülkelerden bu sektörde çalışmak üzere işçi ithaline işçi göçü sistemine yol açmıştır. Özellikle kıtanın farklı ülkelerinden gelen siyah işçilerden oluşan ve en çok ithal işçikabul edilen madencilik sektörünün yanı sıra, tarım sektörü de ithal emek almıştır. *Apartheid* rejimi bölgeden siyah işçi ithalatını azaltmaya çalışmıştır. Fakat, madencilik sektörü ağırlıklı olarak işçi ithal etmeye devam ettiğinden ve 1970'lerde bu ülkedeki göçmen varlığı artmaya devam ettiğinden atılan adımlar yeterli olmamıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti, Malavi, Mozambik ve Zimbabve tarihi dostluk ve işbirliği bağlarını paylaşmaktadır. Bu tarihsel ilişkinin kanıtı, Mozambik'in Zimbabve'nin bağımsızlığına verdiği destekte görülebilmektedir. Ayrıca Güney Afrika'da *apartheid*'e karşı ANC direnişinde SADCC, ülkedeki *apartheid* egemenliğine karşı mücadele ve bölgeyi özgürleştirme çabaları kapsamında oluşturulmuş bir örgüttür. Söz konusu devletlerin hepsinin bu örgütün üyesi olması, aralarındaki ortak gündemi ortaya koymaktadır (South Africa History Online, y.y.).

Yukarıdan anlaşıldığı gibi, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1994'ten beri yabancı düşmanı olayların meydana gelmesi tartışma yaratan bir gerçektir. 1994'te Nelson Mandela'nın Güney Afrika cumhurbaşkanı seçilmesinden kısa bir süre sonra *apartheid* rejiminin sonuna gelindiğinde ülkede ilk yabancı düşmanı şiddet dalgaları yaşanmıştır. Yabancı düşmanlığının bir nedeni olarak, Güney Afrikalılar için daha iyi yaşam koşulları beklentisi ile ülkede hakim olan gerçeklik arasında bir

örtüşme olmaması gösterilebilir. Yoksullukla karşı karşıya kalan halkın ekonomik koşulların iyileşmesine ilişkin beklentileri, hem Güney Afrikalılar arasında hem de Güney Afrikalılar ve göçmenler arasındaki barınma ve istihdam gibi kaynaklar üzerindeki rekabet, mevcut durumdan göçmenlerin sorumlu tutulduğu ülkede sözde günah keçisi hipotezinin benimsenmesine yol açmıştır. Göreceli yoksunluk duyguları, hükümetten memnuniyetsizlik, yoksulluk ve yabancı düşmanlığı faillerinin cezalandırılmaması, yabancı düşmanı şiddetin katalizörlerinden bazıları olarak kabul edilmektedir.

Az önce tartışıldığı gibi yabancı düşmanı saldırıların başlamasından bu yana 200'den fazla yabancı öldürülmüştür, 10.000'den fazla göçmen bu olaylar sonucunda yerinden edilmiştir. Dudula Harekatı, ülkede göçmen karşıtı duyguları kışkırtmak için bir forum olarak görülmektedir. Yabancı düşmanı şiddeti, incelenen ülkeler arasındaki ilişkilerde var olan ve genellikle ekonomik durgunluk zamanlarında patlak veren bir gerçektir. Ülkede bulunan göçmenlerin ailelerinde korku yaratmıştır. Ancak Güney Afrika Cumhuriyeti'deki göçmenlerin varlığı hâlâ yüksek seviyelerde bulunmaktadır.

2.6. Yabancı Düşmanlığına Yönelik Güney Afrika Cumhuriyeti İçinden Tepkiler

Devlet yönetimi dahil ülkeden farklı kesimler yabancı düşmanlığı şiddet dalgasıyla mücadelede çeşitli adımlar atmış ve faaliyetler düzenlemiştir. Güney Afrika Cumhuriyeti eski Devlet Başkanı Jacob Zuma, 2015 yılında ülkede yaşanan yabancı düşmanı şiddet dalgası nedeniyle, Bağlantısız Ülkeler Zirvesi'nin 60. yıl dönümü kutlamalarına katılmak üzere Endonezya'ya planladığı bir geziyi iptal etmiştir. Zuma ayrıca, polis kuvvetlerine, tıpkı şiddetten sorumlu olanların yargılanmasını veya hesap verme sorumluluğunu garanti etmeleri gerektiği gibi, halkı korumak için gereken her şeyi yapmaları çağrısında bulunmuştur. Sonuç olarak, polisin sokaklardaki varlığı artmıştır. Zuma'nın yabancılara yönelik şiddet dalgasını sona erdirmeye sözüne rağmen 2015'ten sonra yeniden yabancı düşmanı şiddet dalgaları patlak vermiştir (RFI, 2015c).

2015 yılında ülkede yaşanan yabancı düşmanı şiddet dalgalarının ardından Güney Afrika polisi, ordunun desteğiyle, göçmenlere yönelik şiddetin daha fazla yaşanmaması için Johannesburg'un bir mahallesinde güç gösterisi gerçekleştirmiştir. Alexandra'da polis her gece devriyeye başlatılmıştır (RFI 1, 2015). Bunun yanı sıra, 2015 yılında Güney Afrika'da yaşanan yabancı düşmanı şiddet dalgasından kısa bir süre sonra, polis yetkilileri ülkedeki yasadışı göçmenleri tespit etmeye yönelik bir operasyon düzenleyerek tepki göstermiştir. Bu operasyon sonunda 745 kaçak göçmen polis ekiplerince tutuklanmıştır. Gözaltına alınanlar sınır dışı edilmiştir ve menşei ülkelerindeki polis yetkililerine teslim edilmiştir. Bu operasyona "süpürmek" ya da "temizlemek" anlamına gelen *Fiela* operasyonu adı verilmiştir. Bu operasyon, Mozambik, Malavi ve Zimbabve'den birçok göçmenin bulunduğu Johannesburg'un dış mahalleleri gibi bölgeleri hedef almıştır (O Globo, 2015).

2019'daki yabancı düşmanı şiddet dalgasından sonra, resmi bir özür dilemek için 7 Afrika ülkesini ziyaret eden bir Güney Afrika misyonu oluşturulmuştur, Mozambik'in özür dileme listesinde yer almadığı için Mozambiklilerin tepki gösterdiğini belirtmek gerekmektedir (Jornal Noticias, 2019). Güney Afrika Cumhurbaşkanı Cyril Ramaphosa, yabancılara yönelik art arda gelen şiddet dalgalarını tetikleyen faktörlerin araştırılması için Mozambik eski Devlet Başkanı Joaquim Chissano ve Tanzanya eski Devlet Başkanı Jakaya Kikweti'yi davet etmiştir (Portal do Governo de Moçambique, 2019c).

Söz konusu davet, Güney Afrika Parlamentosu'nun ülkedeki yabancı düşmanlığını tartışmak üzere toplanan olağanüstü bir oturum sırasında yapılmıştır. Soruşturmanın sonunda, Güney Afrika cumhurbaşkanı söz konusu iki isimden bu ülkede artık yabancı düşmanı şiddet olaylarının yaşanmamasını garanti altına almak için benimsenecek prosedürler hakkında tavsiyelerde bulunmalarını beklediğini kaydetmiştir. Ramaphosa, yabancı düşmanlığına karşı sadece ulusal değil, uluslararası insani yardım kuruluşlarının da girişimlerde bulunacağını duyurmuştur (Portal do Governo de Moçambique, 2019c).

Bu bağlamda Ulusal Hareket Planı'na (2019: 4-7) göre, Mart 2019'de Güney Afrika hükümeti yabancı düşmanlığıyla mücadele etmek için bir eylem planı kabul etmiştir:

İrkçılık, İrk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve İlgili Hoşgörüsüzlükle Mücadele Ulusal Eylem Planı (*National Action Plan to Combat Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance- NAP*). Plan, nefret suçunu ele almaktadır. Nefret suçu, herhangi bir yasa tarafından tanınan bir suç olarak tanımlanmaktadır. Burada bir kişi, mağdurun veya mağdurun aile üyelerinden algılanan bir kişiye bir veya daha fazla özellik nedeniyle önyargılı veya hoşgörüsüz olması nedeniyle ilgili suçu işlemektedir. Etnik veya sosyal kökene dayalı ayrımcılık; uyruk, göçmen veya sığınma durumu ve ırk, nefret suçu saiklerinin bazılarıdır. Bu aynı zamanda nefret suçu olarak kabul edilen yabancı düşmanlığını da motive eden özelliklerdir.

"Plan, toplumumuzun tüm sektörlerini insan haklarının geliştirilmesi ve korunması ile ırkçılık ve ayrımcılık karşıtlığı ve eşitlik konularında bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. Ulusal Eylem Planı ayrıca, mağdurların korunmasını sağlamak, daha eşit bir toplum inşa etmek ve hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi güçlendirmek amacıyla değiştirilmeli veya kabul edilmelidir." (NAP, 2019: 4).

Güney Afrika hükümetinin yabancı düşmanlığı ile mücadele kapsamında attığı çeşitli adımlarda Zimbabve öne çıkarılabilir. Zimbabve vatandaşları Güney Afrika'ya geldiğinde özel bir muamele görmüştür. *Apartheid* ile mücadelede Zimbabve hükümetinin Güney Afrika'ya verdiği desteğin bir sonucu olduğuna inanılan iki ülke ilişkilerinde yeni bir dönem 2009'da başlamıştır. Zimbabve İzni Muafiyeti (*Dispensation for Zimbabwe Permit- DZP*), Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ikamet eden Zimbabvelilerin çalışmalarını, eğitimlerini veya işlerini önyargısız olarak yasallaştırmalarına izin vermekte olup Zimbabve'ye özel bir muafiyet olarak değerlendirilebilir. Başlangıçta 5 yıllık bir süre için verilmiştir. 5 yıllık sürenin sonunda 2014 yılında 3 yıl daha uzatma yapılmıştır, 2017'de son bulmuştur. Bu kez izne Zimbabve Özel İzni (*Zimbabwean Special Permit- ZSP*) adı verilmiştir ve sadece önceki DZP'ye sahip olanlar yeni ZSP hakkına sahiptir. Dolayısıyla yeni başvurulara izin verilmemiştir (ZEP Exemption, y.y.).

Geçerlilik tarihi sona erdiğinde bir kez daha uzatılmıştır ve bu kez 2017'de verilen Zimbabve Muafiyet İzinleri (*Zimbabwean Exemption Permit- ZEP*) olarak tasarlanmıştır ve 31 Aralık 2021'de sona ermiştir. 2021'de Güney Afrika hükümeti söz konusu izinleri daha fazla uzatmayacağını açıklamıştır. Bu yeni tabloda ZEP sahiplerinin ülkede yasal olarak kalabilmeleri için farklı bir kategoride vize başvurusunda bulunmaları gerekmiştir. Hükümet, ZEP sahiplerinin Güney Afrika'daki statülerini yasallaştırmaları için 1 yıllık bir uzatma vermiştir. Daha sonra,

2 Eylül 2022'ye kadar hükümet, ZEP sahiplerinin genel vizeye başvurarak statülerini düzenlemelerine izin vermek için 30 Haziran 2023'te sona ermek üzere ek 6 aylık bir süre vereceğini duyurmuştur (XpatWeb, y.y.).

Güney Afrika İçişleri Bakanlığı, yalnızca ülke içindeki göçü düzenlediğini iddia etse de Zimbabvelilere verilen Muafiyet İzinlileri politikası sona erdirdiğinde, Zimbabve vatandaşlarına yönelik yaygın ve sistematik yabancı düşmanlığına sebebiyet verdiği inaniılmaktadır. Bu politikanın devam etmemesi de Zimbabvelilere ihanet olarak sayılmaktadır. Eleştirilerde, Güney Afrika'nın *apartheid* rejimine karşı verdiği mücadelede Robert Mugabe hükümetinden aldığı desteği unuttuğu iddia edilmektedir. Bu karar, Güney Afrika'da ikamet eden ve çoğunluğu işçi olan yaklaşık 200.000 Zimbabveliye etkilemektedir (The Africa Report, 2022).

Zimbabvelilerin maruz kaldığı yabancı düşmanı faaliyetlere karşı Güney Afrika'dan farklı kesimler tepki göstermiştir. Johannesburg'da çeşitli dernek ve birlikler sloganı "Yabancı Düşmanlığına Hayır" olan bir yürüyüş düzenlemiştir. Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu, Kral Zuma'nın, Başkan Edward Zuma'nın oğlu tarafından yinelenen, göçmenleri anavatanlarına dönmeye çağıran ve 2015'te 3 kişinin ölümüne yol açan yabancı düşmanı şiddet dalgasını tetikleyen iddialarına ilişkin de bir soruşturma yürütmüştür. Mozambiklilerin yanı sıra birçok göçmenin de yaralanmasına neden olan yabancı düşmanı şiddetin bu yeni dalgasının başlıca nedeni olarak, Güney Afrika'daki ana muhalefet partisi olan Demokratik İttifak'ın Güney Afrika milletvekili Many de Freitas'ın, RFI röportajında iktidardaki parti ANC'nin ve Başkan Zuma'nın ekonomi politikalarını göstermiştir (RFI, 2015a).

Winnie Mandela²⁹, Twitter hesabını kullanarak "Yabancı düşmanlığına son" sloganıyla bir kampanya başlatmıştır. Winnie Mandela, hesabında "Uğruna savaştığımız özgürlük bu değil. Kalbim kırıldı. Yabancı Düşmanlığını Durdurun" yazan bir mesaj paylaşmıştır. Bu mesaj, Güney Afrikalılar ve diğer Afrika ülkelerinden gelen kişiler arasında barış içinde bir arada yaşama mücadelesi veren

²⁹ Eski *apartheid* karşıtı aktivist ve Güney Afrika Başkanı Nelson Mandela'nın eşi, 1993'te Afrika Ulusal Kongresi (*African National Congress- ANC*) Kadınlar Ligi'nin başkanı olmuştur ve kısa süre sonra Güney Afrika Parlamentosu üyeliğine seçilmiştir. 2 Nisan 2018'de Güney Afrika'da ölmüştür.

toplumsal hareketler arasında en öne çıkan mesajlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu yolda yavaş yavaş başlayan yabancı düşmanlığı karşıtı kampanya, Afrika'nın ve dünyanın farklı yerlerine yayılmıştır ve Twitter tarafından da desteklenmiştir (El pais, 2015).

Güney Afrikalı futbolcular, yabancı düşmanı şiddet eylemlerini kınamak için sosyal medyayı kullanmışlardır. Güney Afrika Premier Futbol Ligi de ülkedeki yabancı düşmanlığı saldırılarını kınamıştır. 32 Premier Futbol Ligi kaptanı, yaptıkları açıklamada, toplumun ölümlere neden olan şiddet içeren davranışlarda bulunduğunu kaydetmiştir. Premier Lig ve Ulusal Birinci Lig kulüplerinin, yabancı düşmanı şiddet nedeniyle ölenler için maçlardan önce bir dakikalık saygı duruşunda bulunacaklarını açıklamıştır (The Herald, 2015b).

Bafana Bafana'nın teknik direktörü Ephraim Shakes Mashaba, Güney Afrika'nın tüm milli takım antrenörleri adına açıklama yapmıştır. Yabancı düşmanlığına büyük bir hayır diyerek başlamış ve kendi görüşüne göre yabancı düşmanlığının yanlış ve kabul edilemez olduğunu paylaşmıştır. Bafana Bafana, Banyana Banyana ve Güney Afrikalı gençler ve diğer milli takımlar adına yabancı düşmanı eylemleri kınamıştır. Aşağıdaki ifadeleri kullanarak yabancı düşmanlığına karşı çıkmıştır (The Herald, 2015b):

"(...) anne babamız büyürken Güney Afrika'nın da parçası olduğu özgür bir Afrika'ya ait olmak istiyorlardı. Demokrasimiz varken Güney Afrika'nın sadece bize ait olduğunu söyleyemeyiz. (...) Bu memlekette bulunan kardeşlerimize sövmekten vazgeçelim. (...) Onları kucaklayalım ve bir aile olarak bir arada yaşayalım”.

Ulusal Eylem Planı var olmasına ve toplumun belli bir kesimindeki yabancı düşmanlığı karşıtlığına rağmen, 2020'ye kadar Hükümet; halk, polis ve hükümet yetkilileri tarafından gerçekleştirilen saldırıların soruşturulması ve sorumluların hesap vermesini sağlamak için fazla çaba sarf etmemiştir. Eylül 2019'da, yabancı karşıtı sloganlar atan silahlı çeteler, yabancı uyruklulara saldırmıştır ve onları zorla yerinden ederek binlerce işyerini ve evi yok etmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, şiddet olayları sırasında en az 18 yabancının öldürüldüğünü tespit etmiştir. Öte yandan, Güney Afrika hükümeti ve kolluk kuvvetleri defalarca bu şiddet dalgalarının yalnızca suç teşkil eden eylemler olduğunu ve yabancı düşmanlığından kaynaklanmadığını iddia etmiştir (Human Rights Watch, 2020).

İnsan Hakları İzleme Örgütü, kolluk kuvvetlerinin yabancı uyruklulara karşı ayrımcı ve taciz edici şekillerde davrandığına dikkat çekmiştir. Taklit eşyalar üreten yabancı şirketlere ait işletmeler hedef alınmıştır. Baskınlar sırasında polis, kalabalığın üzerine plastik mermi sıkmış, ardından yabancıların dükkanlarını yağmalamış ve tahrip etmiştir. Polisin, İçişleri Bakanlığı ile koordineli olarak, çok sayıda yabancı uyruklu kişinin bulunduğu bilinen bölgelerde yabancılara karşı kötü bir şekilde davrandığı iddia edilmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre Ulusal Eylem Planı, vatandaş olmayanların karşılaştığı sorunların birçoğunu ele alan bir çerçeve sağlamaktadır. Fakat ülkede yaşayan Asyalı ve Afrikalı yabancıların yaşamları üzerinde çok az etkisi olmuş gibi görünmektedir (Human Rights Watch, 2020).

Güney Afrika Kızılhaçı, 2008 yılındaki yabancı düşmanlığı saldırıları sırasında önemli bir rol kazanmıştır ve yukarıda bahsedildiği gibi bu saldırının kurbanlarına müdahalede öncü bir rol üstlenmiştir. Yabancı düşmanı şiddetin tezahürü sırasında, Güney Afrika Kızılhaçı kurbanlara yardım sağlamak için çalışanlarını ve gönüllülerini seferber etmiştir. Bu kuruluşun faaliyetleri, ilk yardımın yanı sıra acil sağlık hizmetlerinin sağlanmasına yöneliktir. 2008 saldırıları sırasında, bu olayın kurbanlarını barındırmak için açılan 25'ten fazla geçici barınağa 150'den fazla çalışan seferber edilmiştir. Örgüt ayrıca kaynakları, gönüllüleri, iletişim ve medya ilişkilerini seferber etmeye, ortaklıkları teşvik etmeye ve paydaşlarla koordinasyon sağlamaya başlamıştır (Comitê Internacional da Cruz Vermelha, 2016: 8).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, Afrika'nın farklı yerlerinden gelen kişiler tarafından Güney Afrikalıların da katıldığı bir yürüyüş düzenlenmiştir. 2022 yılında yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasının ardından gerçekleşen yürüyüş, yabancı düşmanlığına karşı yıllardır süregelen muhalefeti göstermeyi amaçlamıştır. Bu yürüyüşe Johannesburg Büyükşehir Polisi (*Johannesburg Metropolitan Police Department- JMPD*) tarafından "şiddet tehdidi" iddiasıyla başlangıçta izin verilmemiştir, ancak daha sonra bir Güney Afrika mahkemesi tarafından izin verilmiştir (Jornal Notícias, 2022).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yabancı düşmanlığı 1994 yılında başlamıştır ve o zamanlardan günümüze dek ülkede 900'den fazla şiddet içeren yabancı düşmanlığı olayı yaşanmıştır. 123.700'den fazla kişi yerinden edilmiştir ve yabancılara ait yaklaşık 4.850 dükkan yağmalanmıştır. Ülkede göçmenler ekonomik sorunlar yüzünden günah keçisi ilan edilmekte ve iş hırsızları olarak görülmektedir. Genellikle “iş hırsızları, yasa dışı, suçlu ve aynı zamanda hastalıklı” olarak görülen göçmenlerle ilgili klişeler yaratılmıştır (Kaziboni v.d., 2022).

Malavi, Mozambik ve Zimbabve'den gelen göçmenler, yabancı düşmanlığının ana hedefleridir. 2015 yılındaki yabancı düşmanlığı saldırıları sırasında bu ülkelerden gelen binlerce göçmen, saldırılardan korkarak mülteci kamplarına başvurmuş veya saldırılardan korunmak için ülkelerine dönmüştür (The Economist, 2015).

Güney Afrika Cumhuriyeti, bölgedeki göçmenler için ana varış noktası olmuştur. Güney Afrika'da altın madenlerinin keşfedilmesi ve ardından işletilmesinden bu yana, emek talebi Malavi, Mozambik ve Zimbabve gibi komşu ülkelere bu sektörde çalışmak üzere gelen dolayısıyla işçi ithaline dayanan işçi göçü sistemine yol açmıştır. Kıtadan gelen siyah işçilerden oluşan ve en çok ithal işçi ve en çok kabul eden madencilik sektörünün yanı sıra, tarım sektörü de ithal emek almıştır. *Apartheid* rejimi bölgeden siyah işçi ithalatını azaltmaya çalışmıştır. Fakat, madencilik sektörü ağırlıklı olarak işçi ithal etmeye devam ettiğinden ve 1970'lerde bu ülkedeki göçmen varlığı artmaya devam ettiğinden atılan adımlar yeterli olmamıştır.

Güney Afrika, Malavi, Mozambik ve Zimbabve tarihi dostluk ve işbirliği bağlarını paylaşmaktadır. Bu tarihsel ilişkinin kanıtı, Mozambik'in Zimbabve'nin bağımsızlığına verdiği destekte görülebilir. Ayrıca SADCC de bu kapsamda verilebilecek bir örnektir. SADCC, Güney Afrika'daki *apartheid* egemenliğine karşı mücadele ve bölgeyi özgürleştirme çabaları kapsamında oluşturulmuş bir kurumdur. Söz konusu devletlerin hepsinin bu örgütün üyesi olması, aralarındaki ortak gündemi ortaya koymaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1994'ten beri yabancı düşmanı olayların meydana gelmesi tartışmalı bir gerçektir. 1994'te Nelson Mandela'nın Güney Afrika cumhurbaşkanı seçilmesinden kısa bir süre sonra böylece *apartheid* rejiminin sonuna gelindiğinde ülkede ilk yabancı düşmanı şiddet dalgaları yaşanmıştır. Yabancı düşmanlığının bir nedeni olarak, Güney Afrikalılar için daha iyi yaşam koşulları beklentisi ile ülkede hakim olan gerçeklik arasında bir örtüşme olmaması gösterilebilir. Yoksullukla karşı karşıya kalan halkın ekonomik koşulların iyileşmesine ilişkin beklentileri, hem Güney Afrikalılar arasında hem de göçmenler arasında kıt kaynaklar üzerindeki yarışma artmıştır ve bu durumlardan yabancıların ülkedeki sorunlarının nedeni olarak görülmeye başlamaktadır. Göreceli yoksunluk duyguları, hükümetten memnuniyetsizlik, yoksulluk ve yabancı düşmanlığı faillerinin cezalandırılmaması, aralarındaki ilişki dikkate alındığında, yabancı düşmanı şiddetin katalizörlerinden bazıları olarak kabul edilmektedir.

Yukarıda tartışıldığı gibi yabancı düşmanı saldırıların başlamasından bu yana 200'den fazla yabancı öldürülmüştür, 10.000'den fazla göçmen bu olaylar sonucunda yerinden edilmiştir. Dudula Harekatı, ülkede göçmen karşıtı duyguları kışkırtmak için bir forum olarak görülmektedir. Yabancı düşmanı şiddeti, incelenen ülkeler arasındaki ilişkilerde var olan ve genellikle ekonomik durgunluk zamanlarında patlak veren bir gerçektir. Ülkede bulunan göçmenlerin ailelerinde korku yaratmıştır. Ancak Güney Afrika'daki göçmenlerin varlığı hâlâ yüksek seviyelerde bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ'NDEKİ YABANCI DÜŞMANLIĞINA BÖLGESEL TEPKİLER

Bu bölüm, incelenen devletlerin Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı sorununa tepkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Yabancı düşmanlığı, Güney Afrika'nın 1994 yılında *Apartheid* sisteminden bağımsızlığını kazanmasından bu yana Güney Afrika bölgesinde mevcudiyet gösteren bir sorundur. Bölgedeki ülkeler, bunu SADC gibi kuruluşlarda işbirliği yoluyla çözmeye çalışmaktadır. Bölgedeki vatandaşlarını hem doğrudan (Güney Afrika'da ikamet edenler) hem de dolaylı olarak (Güney Afrika dışındaki ülkelerin vatandaşlar) etkileyen yabancı düşmanlığı sorununa yanıt vermek için bu hükümetler tarafından hem münferiden hem de SADC aracılığıyla hangi politikaların oluşturulduğunu anlamak önemlidir.

3.1. Mozambik'in Tepkileri

Mozambikli yetkililer 2008 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'nde meydana gelen yabancı düşmanı saldırıların ardından yaklaşık 15 bin 300 vatandaşın can korkusuyla ülkeye geri döndüğünü kamuoyu ile paylaşmıştır (RTP Notícias, 2008). Portal do Governo de Moçambique (2019a) 11 Eylül 2019'da yine aynı günlerde Güney Afrika'da meydana gelen yabancı düşmanı saldırı dalgasında, Mozambik Devlet Başkanı Filipe Jacinto Nyusi'nin yabancı düşmanı eylemleri kınarken Mozambik hükümetinin bu ülkedeki vatandaşlarının refahını ve güvenliğini sağlamak için aşağıdaki önlemleri aldığını açıklamıştır:

1. Durumu izlemek ve vatandaşlarının korunmasını garanti altına almak için Güney Afrika Cumhuriyeti makamlarıyla sürekli iletişim halinde olunması;
2. Mozambik Yüksek Komisyonu ve konsolosluk misyonları ağının yönlendirmesini sağlamak, böylece duruma ilişkin kapsamlı bir araştırmanın yapılması;

3. Doğrudan şiddet mağduru olan Mozambik vatandaşlarının gönüllü olarak ve derhal ülkelerine geri dönmeleri için gerekli koşulların oluşturulması;
4. Vatandaşların ülkelerine geri gönderilmesinde yardım garantisi alanların Uluslararası Göç Örgütü ile sık sık iletişim kurması;
5. Ulusal Afet Yönetimi Enstitüsü'nün Acil Durum Teknik Operasyon Komitesi aracılığıyla, ülkesine geri gönderilen hassas bir durumda olan vatandaşlara gerekli yardımı sağlamak için rehberlik edilmesi ve son olarak;
6. Ülkesine geri dönen vatandaşları geçici olarak barındıracak “Makwaza” Merkezinin faaliyete geçirilmesi.

Mozambik Devlet Başkanı Filipe Jacinto Nyusi, halka açık bir konuşma sırasında, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki Mozambiklilerin durumunu Güney Afrika makamlarıyla yakından izlediğini yinelemiştir. Zimbabve Devlet Başkanı Robert Mugabe'nin cenaze törenine katılmak üzere Harare'ye gittiği sırada Güney Afrika Cumhurbaşkanı Cyril Ramaphosa ile görüştüğünü ve Ramaphosa'nın Güney Afrika'da Mozambiklilere yönelik yabancı düşmanı saldırılar nedeniyle de özür dilediğini bildirmiştir. Güney Afrika makamlarının ülkede kalmaya karar veren Mozambiklilere gerekli desteği sağlayacağına dair güvence verdiğini paylaşmıştır (Portal do Governo de Moçambique, 2019b).

Mozambik cumhurbaşkanı ayrıca, yabancı düşmanı şiddet eylemlerinin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin yanı sıra Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi'ni (*African Charter on Human and People's Rights*) ihlal ettiğinin altını çizmiştir. Bunun yanında hükümetin diplomatik ve konsolosluk temsilcilikleri aracılığıyla durumu yakından izlemekle kalmayıp aynı zamanda misilleme eylemlerini caydırdığını ve Mozambik vatandaşlarını riskli bölgelerde kalmaktan kaçınmaya çağırdığını da bildirmiştir. Başkan ayrıca, vatandaşlarının korunmasını sağlamak için Güney Afrika hükümeti ile yakın çalışacağını ve yabancı düşmanı şiddet faillerinin yargılama ve cezalandırma süreçlerini yakından izleyeceğini ima etmiştir (Portal do Governo de Moçambique, 2019a).

2015 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanı şiddet dalgası sırasında Mozambik hükümeti, ülkeye dönen yabancı düşmanlığı kurbanlarını

karşlamak için Maputo eyaleti, Boane'de bir kabul merkezi kurmuştur. Güney Afrika'da devam eden yabancı düşmanı şiddet olaylarını kınayan çeşitli sivil toplum örgütleri ve toplumsal hareketler, Güney Afrikalılar 27 Haziran 1981'de düzenlenen İnsan ve Halkların Haklarına İlişkin Afrika Şartı'nı ihlal etmekle suçlamışlardır. Vatandaşları daha iyi yaşam koşulları arayışıyla Güney Afrika'ya göç etmeye iten yoksulluk, istihdam eksikliği ve diğer koşulların varlığından Mozambik hükümetini sorumlu tutmuşlardır (RFI, 2015a).

Club of Mozambique'ye göre (2019) Mozambik'te 2019'dan beri Ulusal Afet Yönetimi Enstitüsü, (*Instituto Nacional de Gestão de Calamidades- INGC*), Mozambik Dışişleri Bakanlığı ve diğer ortaklarla birlikte geri dönen göçmenler için lojistik destek organize etmektedir. Maputo'nun yaklaşık 60 kilometre kuzeyindeki Moamba ilçesinde gidecek yeri olmayanların barınma merkezi kurulabileceği bir yer belirlenmiştir.

Mozambik hükümeti, Güney Afrika'daki yabancı düşmanı şiddet dalgaları nedeniyle ülkeye dönecek olan vatandaşlarını karşılamak için Maputo eyaleti Boane'de bir kabul merkezi açmıştır. Mozambik'in Güney Afrika Büyükelçisi Fernando Fazenda Durban'a³⁰ gelmiştir. RFI'ye yaptığı açıklamasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bulunan Afrikalılara yönelik yabancı düşmanı şiddeti kınamıştır ve görüşme tarihine kadar (14 Nisan 2015) Güney Afrika'daki Mozambik vatandaşlarının ve Durban civarındaki kabul merkezlerinde bulunanların ülkelerine geri gönderileceğini duyurmuştur (RFI, 2015b).

Mozambik Dışişleri Bakanı Oldemiro Balói, 22 Nisan 2015'te Güney Afrika makamlarını Mozambikliler de dahil olmak üzere yabancı kişilere karşı düzenlenen yabancı düşmanı şiddet olaylarından sorumlu tutmuştur. Saldırıları sonucunda en az 7 kişinin öldüğü belirtilmiştir. "Umarım 2008'de yaşananlar bir daha yaşanmaz. Karşı karşıya kalınan tablo, 2008'de yaşananlardan gerekli derslerin alınmamasının bir sonucudur". Bu ifadeler, Mozambikli bakanın 2015 yılında Endonezya'da

³⁰ Yabancı düşmanı şiddet dalgalarının da yaşandığı bir şehir.

gerçekleşen Afrika/Asya Zirvesi sırasında yaptığı konuşmada söylediği sözlerdir (Voa Português, 2015b).

Öte yandan Maputo'daki Güney Afrika Büyükelçiliğine yönelik sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen yürüyüş Mozambik polisi tarafından durdurulmuştur/ engellenmiştir. Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanı şiddete karşı düzenlenen yürüyüş, Mozambik'teki Güney Afrika Büyükelçisine Mozambikli sivil toplum aktivistleri tarafından yazılan yabancı düşmanı şiddet eylemlerini reddeden ve kınayan bir mektup göndermeyi amaçlamıştır (RFI, 2019).

2019 yılında meydana gelen yabancı düşmanı şiddet dalgasıyla birlikte, aynı yıl 18 Eylül'de "Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yabancı düşmanlığı şiddet eylemlerinin tekrarı karşısında nedenleri, sonuçları ve tepki modelleri üzerine düşünmek" amacıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantı, Çok Partili Demokrasi Enstitüsü (*Instituto para Democracia Multipartidária- IMD*) tarafından Joaquim Chissano Üniversitesi (*Universidade Joaquim Chissano - UJC*) ile ortaklaşa düzenlenmiştir. İlgili başlık kapsamında tartışmalar yapılmış, yabancı düşmanı şiddet kınanmış ve söz konusu şiddetin varlığına dikkat çekilmiştir. Toplantıya bazı akademisyenlerin yanı sıra sivil toplum, özel sektör ve kamu sektöründen de çeşitli temsilciler katılmıştır (Jornal Noticias, 2019).

Mozambikli Yargıç ve eski Cumhuriyet Başsavcısı Augusto Paulino, 2020'de yayımlanan "*My Love da Fofoca Jurídica 2*" adlı kitabında birçok konunun yanı sıra yabancı düşmanlığını da ele almıştır. "Güney Afrika'dan Gelen Yabancı Düşmanlığı: Bir Nefret ve Şiddet Olgusu *quid jûris*" konulu bu çalışmada, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığının bir eleştirisi yapılmaktadır. Yargıç, iyi ve kötü algısını paylaşan herkesin (yazara göre Yahudi ve Hıristiyan geleneklerinden türetilen), "mevsimlik şiddet gösterisi" olarak tanımladığı yabancı düşmanı şiddet vakaları karşısında şok olduğunu söylemektedir. Yazar, yabancı düşmanı siyahların yabancılara, ayrıca siyahlara, özellikle siyah Mozambiklilere karşı yönelttikleri şiddet eylemlerine gerek olmadığını düşünmektedir. Yazar, "kardeş" olarak adlandırılan ülkeler Güney Afrika ile Mozambik arasındaki kültürel ve tarihi kökleri

dikkate alarak, bu şiddetin hedefinde ağırlıklı olarak Mozambiklilerin bulunmasına duyduğu öfkeyi dile getirmektedir (Pressreader, 2020).

2015 yılında, Mozambik'in üçüncü büyük muhalefet partisi olarak bilinen Mozambik Demokratik Hareketi'nin (*Movimento Democrático de Moçambique- MDM*) lideri Daviz Simango, yabancı düşmanı saldırılar nedeniyle Güney Afrika Hükümeti hakkında yasal işlem başlatılmasını talep etmiştir. Öte yandan Daviz Simango, Mozambik hükümetini, vatandaşlarının komşu Güney Afrika'ya kitlesel göçünü önleyebilecek kamu politikaları oluşturamadığı için Mozambik vatandaşlarının maruz kaldığı yabancı düşmanı şiddet konusunda Güney Afrika ile suç ortağı olmakla suçlamıştır (Voa Português, 2015).

Simango, Mozambiklilerin ihtiyaçlarına cevap verecek kadar istihdam imkanı yaratamamanın ana suçlusunun Mozambik Hükümeti olduğunu ilan etmiştir. Ayrıca, Mozambik hükümetinin Güney Afrika hükümetine ve yabancı düşmanı şiddetin aktörlerine karşı dava açmak için avukat tutmamasından da endişe etmiştir. Öte yandan Simango, *apartheid* rejimine karşı mücadele sırasında Mozambik'e sığınan Güney Afrikalıların yabancı düşmanı şiddet eylemlerini yalnızca insan hakları ihlali olarak değil, aynı zamanda bir nankörlük eylemi olarak nitelendirmiştir (Voa Português, 2015).

Mozambikli yazar Mia Couto, Leite Couto Vakfı aracılığıyla 2015 yılında dönemin Güney Afrika Devlet Başkanı Jacob Zuma'ya Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığından duyduğu hoşnutsuzluğu gösteren bir mektup göndermiştir. "Güney Afrika'daki Mozambiklilerin soykırımına karşı" yazdığı mektubun başında burada yabancı düşmanlığına atıfta bulunmak için "soykırım" kelimesi kullanılmaktadır. Yazar bu mektupta Güney Afrika Devlet Başkanı Jacob Zuma'nın 1980'lerde siyasi bir mülteci olarak Mozambik'te bulunduğundan bahsetmiştir. Aşağıda bu mektuptan bir alıntı bulunmaktadır:

Sizi seksenlerde, Mozambik'te siyasi bir mülteci olarak geçirdiğiniz dönemden Maputo'da hatırlıyoruz. Avenida Julius Nyerere'de sık sık birbirimizin yanından geçer ve komşuların gelişigüzel samimiyetiyle birbirimizi selamlardık. *Apartheid* rejimi tarafından zulme uğradığım için içinde bulunduğum durumda hissetmiş olman gereken korkuları sık sık hayal etmişimdir. (...) Aslında, onun koruması olarak görev yapan biz Mozambiklilerdik. Yıllardır

size bir sığınaktan çok fazlasını verdik. Ona bir ev teklif ettik ve kendi güvenliğimiz pahasına ona güvenlik sağladık. Bu cömertliği unutmuş olmanız mümkün değil. (...) Mozambik, Güney Afrika'nın kurtuluşuna verdiğimiz desteğin bedelini çok ağır ödedi. Kırılğan Mozambik ekonomisi darbe aldı. Topraklarımız işgal edildi ve bombalandı. Mozambikliler sınırın ötesindeki kardeşlerini savunurken öldüler. Sadece bizim için Sayın Başkan, sınır yoktu, milliyet yoktu. Birimiz ve diğerimiz aynı davanın kardeşleriydik ve *apartheid* düştüğünde sınırın her iki tarafında da partimiz aynıydı. (...) Yüzyıllar boyunca Mozambikli göçmenler, madenciler ve köylüler, komşu Güney Afrika'da kölelikten biraz farklı koşullarda çalıştılar. Bu işçiler Güney Afrika ekonomisinin inşasına yardımcı oldular. Ülkenizde bugün şehit olanların katkısı olmayan hiçbir zenginlik yoktur. (...) Bütün bu sebeplerden dolayı, ülkenizde neler olup bittiğini tahmin etmek mümkün değil. Aynı Güney Afrikalı kardeşlerin bizi nefret ve zulmün hedefi olarak seçeceklerini düşünmek mümkün değil. (...) Yaşadığımız kabus, siyasi olarak zulme uğradığımız dönemde sizi ziyaret eden kabustan daha ciddi. (...) bugün kendi ülkelerinde zulüm görenler, yalnızca başka bir milletten oldukları için suçludur. Tek suçları Mozambikli olmaları. (...) Tedbir alındığı kesin. Ancak yetersiz kalmaktadır ve her şeye geç kaldıkları için günah işlemektedirler. Güney Afrikalı yöneticiler, bu gösterilerin onları gafil avladığı dışında her şeyi tartışabilirler. Bir kez daha, her şeyin tekrerrütmesine izin verildi. Ceza görmeden nefret yayan sesler vardı. (...) (Noticias MMO, 2015).

Yukarıdaki mektupta, Mozambikli yazarın, sadece yabancı oldukları için acı çeken Mozambiklilerin yanı sıra Afrika'nın diğer bölgelerinden gelen kişilerin çektiği acı karşısında duyduğu öfkeyi algılamak mümkündür. Suçları, onun tanımlandığı şekliyle, yabancı olmak, Güney Afrika vatandaşı olmamaktır ve acı çekmektedirler. Güney Afrikalıların yabancılara yönelik nefretinin bir ifadesi olarak tanımlanan yabancı düşmanlığının kurbanı olmaktadır. Öte yandan, iki ülkeyi birleştiren bu tarih kullanımı, Güney Afrikalıları kapılarını açan, onlara ev ve ihtiyaç duyduklarında destek veren, fakat mevcut dönemde böyle bir ülkenin vatandaşlarına karşı girişilen yabancı düşmanlığı faaliyetlerinin kabul edilemez olduğunu göstermiştir. Mozambik'in *apartheid* rejimine karşı mücadeleleri sırasında Güney Afrikalı "kardeşlerine" verdiği desteğe atıfta bulunarak, bu desteğin bedelini ağır ödediğini savunmuştur (Noticias MMO, 2015).

Mozambik tarafından, Mozambiklilerin Güney Afrika Cumhuriyeti'nde maruz kaldıkları yabancı düşmanı şiddet eylemlerine tepki olarak, söz konusu ülkeden gelen ürünlere yönelik bir boykot olmuştur, ancak tepki bununla sınırlı kalmamıştır. Mozambik'e mal taşıyan Güney Afrikalıları, Mozambiklilerin Ressano Garcia sınırına (Mozambik-Güney Afrika sınırı) yakın bölgelerde kargo kamyonlarına yaptıkları saldırılar nedeniyle Güney Afrika'ya geri dönmek zorunda kalmışlardır. News24'e açıklama yapan Mashiloane, 17 Nisan 2015 tarihinde sınıra yakın gerçekleşen saldırılar nedeniyle sınırın bir süreliğine kapandığını duyurmuştur (News24, 2015):

"Güney Afrika'ya geri döndüm, kamyonlarımızı Komatipoort'a park ettik. Sabah Mozambik'e gittiğimizde trafiğin açık olduğunu gördük ve iyi olduğunu düşündük, ancak Mozambik'e sadece 4 km yakın Muamba Gişe Kapısı'nda, fırınlarda kamyonlarımızı taş yağmuruna tutan ve bize onların kardeşlerini öldürdüğümüz için ölmeyi hak ettiğimizi söyleyen yaklaşık 300 kişilik bir kalabalıkla karşılaştık“.

Güney Afrikalılar, Mozambik'te taşlı saldırıların kurbanı olmuşlardır. Yaklaşık 200 Mozambikliden oluşan bir grup güney Lebombo sınırına yakın bir bölgede konumlanıp Güney Afrika'dan gelen kamyonlara taş atmışlardır. Öte yandan sosyal ağlarda Güney Afrikalılara yönelik saldırı tehdidinde bulunan mesajlar, ülkedeki Güney Afrikalıları sokağa çıkma konusunda korkmalarına neden olmuştur. Enerji ve kimya devi şirketi Sasol, güvenlik nedeniyle 340 Güney Afrikalı işçiyi Mozambik'ten geri çekmiştir (The Guardian 2015). Mozambik'in merkezindeki Tete'deki kömür madenlerinde faaliyet gösteren Kentz Engineering şirketi, ülkedeki Güney Afrikalılara yönelik saldırıların ardından 433 Güney Afrikalı işçiyi Güney Afrika'ya geri götürmek için iki uçak kiralamıştır (Mozambique News Reports & Clippings, 2015:1).

Yazmak, Mozambiklilerin yabancı düşmanlığına tepki verme yollarından biri haline gelmiştir. Augusto Paulino gibi, Hélio Flimone de "Güney Afrika'da Yabancı Düşmanlığı: Mozambikliler fenomeninin Sembolik kurbanları" başlıklı bir kitap yayınlamıştır. Bu kitabında, Mozambiklilerin yabancı düşmanlığının kurbanı olmasının nedenlerinden birinin, Güney Afrika'daki en büyük Afrikalı yabancılar topluluğunu oluşturmalarının yanı sıra, buldukları ülkeye kolay uyum sağlama eğiliminde olmaları ve bu nedenle farklı sektörlerde var olmaları olduğunu beyan etmektedir. Söz konusu özellikler de onları yabancı düşmanı şiddet için uygun bir "günah keçisi" yapmaktadır. Yazar ayrıca, Güney Afrika toplumundaki mevcut tüm kötülüklerin nedeni olarak yabancıların görülmesine neden olan önyargıları sona erdirmek için yeterince çaba sarf etmediklerini düşündüğü ölçüde, Güney Afrikalı yetkililere olan öfkesini de dile getirmektedir (Portal do Governo de Moçambique, 2018).

Pendegrêncio Paulo Cossa'nın (2018: 42) aktardığı Sapo Noticias³¹, Mozambiklilerin yabancı düşmanlığı karşısında hareketsiz kalmadıklarını söylemektedir. Mozambiklilerin Güney Afrika'daki yabancı düşmanlığına gösterdiği tepkiler arasında Mozambik'te bulunmakta olan Güney Afrikalıları bir süre boyunca ülkeden çıkarmaya zorunlu kılmaları bulunmaktadır. Sasol³² sözcüsü Alex Anderson, Güney Afrikalıları yönelik tehditlerin iletişim platformlarında (SMS, Whatsapp ve diğerleri aracılığıyla) yayılması nedeniyle şirkette iş durdurma olduğunu duyurmuştur. Bu tür mesajlar, Güney Afrika'da Mozambiklilere yönelik saldırılara misilleme yapmak isteyen Mozambikliler tarafından gönderilmiştir. Güney Afrika menşeli ürünlerin boykot edilmesini teşvik eden mesajlar dolaşıma sokulmuştur. Bazı Güney Afrika şirketleri, güvenlik nedeniyle Güney Afrika uyruklu çalışanlarını ülkeden çıkarmayı tercih etmişlerdir. Güney Afrikalı şirketlerden Kentz Engineering ve DRA Engineering, Mozambik'in merkezindeki Tete'deki kömür madenlerinden personelini çıkarmıştır.

3.2 Zimbabve'nin Etkileri

Güney Afrika Cumhuriyeti'ne temaslarda bulunmak için Zimbabve büyükelçisi, hükümetin Durban şehrinde ikamet eden 1000 Zimbabve vatandaşının ülkelerine geri döneceklerini bildirilmiştir. Büyükelçi, 17 Nisan 2015'te yaptığı görüşmede, hükümetin bu vatandaşların ülkelerine geri gönderilmesi için gerekli belgeleri hazırladığını duyurmuştur. Zimbabve vatandaşlarının ülkelerine geri dönmelerinden Sivil Savunma Birimi ve Uluslararası Göç Örgütü'nün sorumlu olduğunu söz konusu kesimin Beitbridge sınırına nakledilmesinden sorumlu olan Güney Afrika İçişleri Bakanlığı ile işbirliği içinde geri dönüşün gerçekleşeceğini açıklamıştır. Zimbabve yönetimi ayrıca, hükümetin yabancı düşmanlığı mağdurlarına yakından yardım ederken aynı zamanda yiyecek ve barınak gibi gerekli yardımları sağladığını da kamuoyu ile paylaşmıştır (Chronicle, 2015).

Zimbabve eski Devlet Başkanı Robert Mugabe, yabancı düşmanı saldırıları kınadığını bir konuşmasında dile getirmiştir. Mugabe şu ifadelerde bulunmuştur:

³¹ Mozambik'in bir haber kurumudur.

³² Inhambane eyaletinde gaz arama alanında faaliyet gösteren şirkettir.

“Durban'da meydana gelen ve Güney Afrika Zulu topluluğunun bazı üyeleri tarafından kasten beş altı kişinin yakılarak öldürülmesi kendisini şok ettiğini“ ifade etmiştir. Mugabe'nin bu ifadelerinden yabancı düşmanlığına karşı çıktığını görmek mümkündür (The Guardian Nijeria, 2015).

Zimbabve cumhurbaşkanı, Afrikalılara Afrika içinde onurlu bir şekilde davranılması gerektiği ve kıtadaki göçmenlerle ilgili herhangi bir sorunun dostane bir şekilde çözülmesi gerektiği fikrini de sözlerine eklemiştir. Ayrıca, Zimbabve yönetimi, yabancı düşmanı şiddet mağdurlarının ülkeye geri dönmesine hazır olduğunu da bildirmiştir. Zimbabve'nin Güney Afrika Büyükelçisi Isaac Moyo da saldırılardan en az 1000 Zimbabveli'nin etkilendiği bilgisini paylaşmıştır (Business Standard, 2015).

Zimbabve eski Devlet Başkanı Robert Mugabe, 2015 yılında Güney Afrika eski Devlet Başkanı Jacob Zuma ile bir toplantı yapmıştır. Burada Mugabe, diğer Afrika ülkelerinin başkanlarını vatandaşlarının Güney Afrika'da “şanslarını denemelerini“ engellemeye çağırıştır, en kötü yabancı düşmanı şiddet dalgası olarak kabul edilen 2008'deki olaylarda yaklaşık 62 kişinin hayatını kaybettiğini vurgulamıştır (O Globo, 2015).

2019 yabancı düşmanı saldırılar sırasında Zimbabve hükümetinden Tanıtım ve Yayın Hizmetleri Bakanı Monica Mutsvangwa, saldırılar nedeniyle 171 Zimbabve vatandaşının Güney Afrika Cumhuriyeti'nden ayrıldığını duyurmuştur. Zimbabve hükümeti, yabancı düşmanlığı şiddetine doğrudan maruz kalan vatandaşlarını tahliye etmiştir ve bu konuyla ilgili ve sorumlu olduğunu vatandaşlarına göstermiştir (Ministry of Foreign Affairs and International Trade, 2019).

BBC News'in (2015) bildirdiği gibi, 2015 yılında Zimbabveli göstericiler Harare'deki Güney Afrika Büyükelçiliği önünde toplanarak burada Güney Afrika büyükelçisine bir dilekçe vermişlerdir. BBC ayrıca, 28 Nisan- 2 Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleşecek olan Harare Uluslararası Sanat Festivali'nde Güney Afrika'nın performansının boykot edilmesi için başvuruların yapıldığı bir WhatsApp kampanyasının varlığının altını çizmiştir.

Zimbabve'nin başkenti Harare'de yüzü aşkın kişi Güney Afrika Cumhuriyeti büyükelçiliği önünde "Biz Zimbabve halkı olarak Afrika'daki kardeşlerimizle güçlü bir şekilde dayanışma içindeyiz" yazılı bir dilekçeyle yürürken polisle çatışmalar yaşanmıştır. "Güney Afrika'da yabancı uyrukluların acımasız, anlamsız ve korkunç yabancı düşmanlığıyla katledilmesini ve mülklerinin yağmalanmasını kınıyoruz" ifadelerinde bulunmuşlardır. Öte yandan, Zimbabve Ulusal Öğrenci Birliği Başkanı Gilbert Mutubuki'nin şu sözleri aktarılmıştır: "Şu anda burada *Pick n Pay* gibi Güney Afrikalı işletmelerimiz serbestçe çalışıyor, ancak Güney Afrika'da kardeşlerimiz katlediliyor... Tüm bu saçmalıkları durdurana kadar aynı şeyi buradaki tüm Güney Afrikalı işletmelere yapmamızın zamanı geldi". Zimbabve'de sergisi bulunan Güney Afrikalı sanatçı Big Nuz'un sergisi, Güney Afrika'daki düşmanca saldırılar nedeniyle iptal edilmiştir (The Guardian, 2015).

Zimbabve Afrika Ulusal Birliği- Vatansever Cephesi (*Zimbabwe African National Union – Patriotic Front- ZANU PF*) Güney Afrika'daki göçmenlere yönelik yabancı düşmanı şiddetin derhal durdurulması çağrısında bulunmuştur ve yabancı düşmanı saldırıların SADC içindeki birlik girişimlerine bir engel olduğunu vurgulamıştır. Konuşmayı yapan ZANU PF Sözcüsü Büyükelçi Simon Khaya Moyo, yabancı düşmanı saldırıların Zimbabve ile Güney Afrika arasındaki ilişkilere engel teşkil ettiğini eklemiştir. Güney Afrika'nın yabancı vatandaşların korunmasını garanti altına alma konusunda Viyana Anlaşmasına³³ uyma sorumluluğu olduğunu hatırlatmıştır (The Herald, 2015a).

Zimbabveliler, Zimbabve Futbol Federasyonu'nu (*Zimbabwe Football Association- ZIFA*) 2015'te Güney Afrika Futbol Federasyonları Konseyi (*Council of Southern Africa Football Associations- COSAFA*) kupasından, Güney Afrika'da yabancılara yönelik şiddetten dolayı çekilmeye teşvik eden bir "kampanya" başlatmışlardır. Fakat, ZIFA'nın iletişim müdürü Xolisani Gwesela, ZIFA'nın hükümetin ve

³³ Dünya İnsan Hakları Konferansı 14-25 Haziran 1993 tarihlerinde Avusturya'nın Viyana kentinde düzenlenmiştir. Çok önemli bir an olan konferansın ana çıktısı, dünya çapında insan hakları çalışmalarını güçlendirmeye yönelik ortak bir plan olan Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı olmuştur (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, y.y.).

COSAFA'nın kararlarını takip ettiğinden, kupadan çekilip çekilmeme konusunda bir pozisyon almayacağını söyleyerek yanıt vermiştir (The Herald, 2015b).

3.3 Malavi'deki Tepkiler

Malavi hükümeti, 2019 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı mağduru 75 Malaviliyi ülkelerine geri getirmiştir. Bu grubun bir kısmı, hayatlarından endişe duydukları için Güney Afrika'ya dönmek istemediklerini açıklamıştır (Lameck Masina, 2019).

Malavi hükümeti, 2019'daki yabancı düşmanı saldırıların ardından resmi Facebook sayfasında yaptığı açıklamada, vatandaşlarına yabancılara yönelik şiddetin yüksek olduğu bölgelerden uzak durmalarını tavsiye etmiştir. Öte yandan, vatandaşlarından herhangi birinin tehdit altında veya tehlikede olması durumunda, en yakın polis karakoluna gitmelerinin yanı sıra Güney Afrika topraklarındaki Malavi diplomatik misyonlarına rapor vermeleri de tavsiye edilmiştir. Ayrıca bu dönemde Güney Afrika'ya seyahat etmeyi planlayan kamyon şoförlerinin veya vatandaşların güvenlik önlemi olarak seyahatlerini ertelemelerini önermiştir. Son olarak, hükümetin Afrikalılara yönelik yabancı düşmanı eylemleri kınadığını, bu ülkedeki diplomatik misyonlar aracılığıyla durumu yakından izlediğini, vatandaşlarının güvenliğini garanti altına almak için mümkün olan her şeyi yaptığını ve aynı zamanda Güney Afrika ile işbirliği yaptığını paylaşmıştır (Malawi Government, 2019).

Malavi Enformasyon Bakanı Kondwani Nankhumwa, Hükümetin gönüllü olarak evlerine dönme arzusunu ifade eden tüm vatandaşlarına Güney Afrika'dan Malavi'ye geri dönüşlerinde yardımcı olacaklarını bildirmiştir. Bakan, 14 Nisan'da yayınladığı bir tebliğde bir Malavi vatandaşının öldürüldüğünü, üçünün yaralandığını ve toplam 420 Malavi vatandaşın yabancı düşmanı şiddetten etkilendiğini belirtmiştir. Şiddetten etkilenen vatandaşların çoğu seyahat belgelerini kaybetmiştir ve bunun karşısında Pretoria'daki Malavi büyükelçiliği vatandaşları için geçici seyahat belgeleri hazırlamıştır. Malavi hükümeti, vatandaşlarının ülkelerine geri dönmeleri için altı Güney Afrika otobüsü kiralamıştır ve vatandaşlarını Malavi başkentinden kendi evlerine ulaştırmanın da hükümetin sorumluluğunda olacağını açıkça

belirtmiştir. Nankhumwa, hükümetin geri dönüş yolculuğu için 30 milyon Malawi kwacha [yaklaşık 800.000 \$] ayırdığını söylemiştir (Anadolu Ajansı, 2015).

2015 saldırılarının ardından Malavi hükümeti, Güney Afrika'daki yaklaşık 3000 vatandaşını geri getirmiştir. Ülkeye geri dönüşü devam ettirmek için hükümet, geri dönüş sürecinde kullanılmak üzere 60 otobüs kiralamıştır. Öte yandan, geri dönüş fonu için yaklaşık 135.000 dolar sağlamıştır. Malavi Devlet Başkanı Peter Mutharika saldırıları kınamıştır ve konuyu ele almak üzere Güney Afrika Cumhuriyeti eski Devlet Başkanı Zuma ile görüşeceğine söz vermiştir (Economist Intelligence, 2015).

Mutharika, iki ülke arasındaki uzun süreli ilişkiler ve Malavililerin Güney Afrika'ya Cumhuriyeti'ne göç tarihi nedeniyle Güney Afrika'da ikamet eden çok sayıda Malavili olduğunu hatırlatmış ve bu nedenle, ülkede ikamet eden vatandaşlarının güvenliğini garanti altına almanın görevinin bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan Malavi Devlet Başkanı Yardımcısı Saulos Chilima, Güney Afrika devlet başkanını övmek ve tebrik etmek konusunda daha yumuşak bir yaklaşım benimsemiştir. Jacob Zuma, yabancı düşmanı saldırıları kınamış ve hükümetinin bu tür davranışlara göz yummadığını göstererek hükümetini bu saldırının faillerinden ayrı tutmuştur. Devlet Başkan Yardımcısı bu yaklaşımdan dolayı Zuma'yı tebrik etmiştir (Economist Intelligence, 2015).

BBC News'e (2015) göre, 2015'teki yabancı düşmanı saldırıların ardından Güney Afrika menşeli ürünlerin boykot edilmesi için Malavi'de seferberlik ilan edilmiştir. Boykot seferberliği, Malavi Tüketiciler Derneği (*Consumers Association of Malawi-CAMA*) Direktörü, John Kapito liderliğinde gerçekleştirilmiştir.

"Onlara dükkânlarını kapatmaları için bir hafta süre veriyoruz. Kendi kendilerine kapatmazlarsa Shoprite ve Game gibi Güney Afrika'daki tüm dükkânları önümüzdeki hafta cuma günü fiziki olarak kapatacağız. Bizi ülkelerinde istemezlerse, onların mallarını da burada istemiyoruz“.

Yukarıdaki alıntı, John Kapito tarafından BBC'ye yapılan bir açıklamadan alınmıştır. Öte yandan, Malavi'nin başkenti Lilongwe'de bir aktivist olan Billy Mayaya, Güney Afrika Yüksek Komisyonu'na yabancı düşmanlığına kınadığı dilekçeleri ulaştırmayı amaçlayan ve ülkenin başkentinde düzenlenen gösterilerin varlığından haberdar olduğunu dile getirmiştir (BBC News, 2015).

Malavi Kıızıl Haç Derneği'ne (*Malawi Red Cross Society -MRCS*, 2008) göre, Malavi hükümeti, Güney Afrika'da 2008 yılında yabancı düşmanı saldırıların kurbanı olan Malavi vatandaşlarına yönelik yardım ihtiyacını karşılamak için aynı yıl tek yardımcı devlet kurumu olan Malavi Kıızıl Haç Derneği ile ortak çalışmıştır. Malavi hükümeti, vatandaşlarına ülkeye dönüşlerinde ulaşım sağlama konusunda destek vermekle kalmamıştır, aynı zamanda vatandaşlarına ülkeye döndükten sonra yiyecek ve gerekli diğer tüm yardımları da sağlamıştır. MRCS, geri dönenlerin sağlık hizmetlerinin sağlanması ve güvenliklerinin garanti altına alınmasının yanı sıra, bu merkezlerde kalmaları için gerekli araçlara (örneğin battaniye, yiyecek, mutfak gereçleri vb.) sahip olmalarını sağlamaktan sorumlu tutulmuştur. Hükümet, Malavi'nin güneyinde, ülkelerine geri dönen vatandaşları için geçici bir barınma merkezi kurmuştur. Malavi hükümeti yaklaşık 15.000 vatandaşının ülkelerine geri döneceğini tahmin etmiştir. Bu rakam Malavilerin Güney Afrika'daki sayıca büyük varlığını göstermektedir.

Malavi İnsan Hakları Komisyonu, Güney Afrika'da yabancılara karşı düzenlenen yabancı düşmanlığı saldırılarından endişe duyduğunu açıklamıştır. Bu tür saldırıların Pan-Afrikanizme, Ubuntu'ya ve küreselleşmeye karşı olduğunu ilan etmiştir. Saldırıları insan haklarına aykırı olarak değerlendirmiş ve kınamıştır. Komisyon, Malavi hükümetine ve diğer Afrika hükümetlerine, bu soruna çözüm arayışında Güney Afrika hükümetine baskı yapmaları için harekete geçme çağrısı yapmıştır. Komisyon, Kral Zulo'nun yabancılara çantalarını toplayıp evlerine dönmeleri gerektiğini söylediğinde, bu şiddet dalgasının merkezinde yer almasını kınamıştır (Malawi Human Rights Commission, 2015).

2015 yılında yabancılara yönelik şiddet dalgasına yanıt olarak, Güney Afrika'daki Malavililerin kötü durumunu protesto etmek için ülkedeki Güney Afrikalılara ait işletmeler kapatılmıştır. Gösteriye katılanlar, boykotun Malavililerin yabancı düşmanı şiddete muhalefetlerine yönelik dair sembolik bir mesaj göndermeyi amaçlandığını ifade etmiştir. Shoprite ve Game gibi büyük şehirlerdeki Güney Afrika mağazaları kapatılmıştır. Malavi hükümeti yüzlerce Malaviliyi Güney Afrika'dan tahliye ederek ülkeye geri dönüşlerini sağlamıştır ancak Güney Afrika'dan

vatandaşlarını tahliye ederken, yerel toplu taşıma aracı yerine Güney Afrika menşeli arabaları kullanması çokça eleştirilmiştir (BBC News, 2015b).

3.4. Bölgesel bir kuruluş kapsamında devlet müdahaleleri: SADC

Oldemiro Baloi (Mozambik Dışişleri Bakanı), 2008 yılında Güney Afrika'da meydana gelen şiddet olayları göz önüne alındığında, vatandaşları yabancı düşmanı eylemlerin hedefi olan SADC ülkelerinin hükümetlerinin Güney Afrikalı yetkililerle görüşme talebinde bulunduğunu paylaşmıştır. Yabancı düşmanı saldırıların ardından, Güney Afrika'daki SADC büyükelçileri, Güney Afrika Hükümeti'ne endişelerini dile getiren ve yöneticileri soruna çözüm bulma konusunda daha aktif olmaya teşvik eden bir mektup göndermişlerdir. Bu talebin ardından Güney Afrika Güvenlik Bakanı, Oldemiro Baloi'nin "çok verimli ve bilgilendirici" olarak nitelendirdiği bir toplantıda, Pretoria'da akredite Afrika büyükelçileriyle bir araya gelmiştir (RTP Notícias, 2008).

2015'te SADC'nin Harare ile görüşmesinden sonra SADC liderleri, Güney Afrika hükümetinin göçmenlere yönelik son saldırıların tekrarlanmamasını sağlamak için aldığı önlemleri takdir ettiğini belirten bir bildiri yayınlamıştır. Bu görüşmede Güney Afrika Cumhuriyeti eski Devlet Başkanı Jacob Zuma, toplantı gündeminde yer almamasına rağmen Güney Afrika'daki yabancı düşmanlığı konusunun ele alınmasını istemiştir. Malavi Devlet Başkanı Peter Mutharika, SADC'nin yabancı düşmanlığı sorununu ele almasını istediğini söyleyerek bu fikri desteklemiştir (Voa Português, 2015).

Toplantının ev sahibi Robert Mugabe gazetecilere, vatandaşların daha iyi yaşam koşulları aramak için Güney Afrika'ya gitme ihtiyacı olmadığını söylemiştir. Bu tutum, yabancı düşmanlığının kurbanı olan göçmenleri kendi ülkelerine dönmeye teşvik etmiştir. Zimbabveliler bu döneme kadar Güney Afrika'daki en büyük göçmen nüfus oldukları için yabancı düşmanlığının en büyük kurbanı olmuşlardır. Zimbabve eski cumhurbaşkanı ayrıca, bölgenin ikinci büyük ekonomisi olmasına rağmen, Güney Afrikalıların iyi yaşamadığını, ancak beyazların daha iyi yaşadığını, bu nedenle Afrikalıların Güney Afrika'da daha iyi yaşam koşulları arama yanılısamasından uyanmaları gerektiğini söylemiştir (Voa Português, 2015).

2019 yılında SADC Elçileri, Güney Afrika Cumhuriyeti Devlet Başkanı Ramaphosa, Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Bakanı ve Polis Bakanı ile ortak bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda SADC elçileri, yabancı düşmanı saldırıların meydana gelmesinden duydukları öfkeyi dile getirmenin yanı sıra bu tür tutumları kınamışlardır. Bu toplantı, SADC Büyükelçileri, Güney Afrika Uluslararası İlişkiler ve İşbirliği Bakanı Lindewe Sisulo ve Polis Bakanı Hamilton Cele'nin bir araya geldiği Durban'da (saldırıların gerçekleştiği şehir) yapılmıştır (Novo Jornal, 2019).

Kendi adına, SADC adına ve aslında Afrika Birliği adına yabancı düşmanı şiddetin Güney Afrika'da veya kıtadaki herhangi bir başka ülkede bir daha asla olmaması gerektiğini söylemiştir. Bu ifade o dönem hem SADC'nin hem de Afrika Birliği dönem başkanı olarak Robert Mugabe'nin yabancı düşmanlığını kınadığı ve bu sorunu sona erdirmeye çağrısı yaptığı söyleminden bir alıntıdır (The Guardian Nigeria, 2015).

SADC İcra Sekreteri Elias Magosi, asıl amacın bölgesel entegrasyonu sağlamak olduğunu paylaşarak, bu amaçla yabancı düşmanlığı sorununun çözülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Magosi, Güney Afrika hükümetine yabancı düşmanlığı sorununu ele alması için bir eylem çağrısı yapmıştır. Bu tutum, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bölgenin diğer ülkelerinde yaşayan Güney Afrikalıların varlığını hatırlatmıştır. Söz konusu Güney Afrikalılar barışçıl bir ortamda yaşamakta ve güvenlikleri garanti altına alınmaktadır (The Herald, 2022).

Öte yandan SADC'nin diğer bölgelerinden gelen ve Güney Afrika'da ikamet eden kişiler, yabancı düşmanlığı veya Afrofobi kurbanı oldukları için yaşamak için güvenli bir ortamın kendilerine sağlamadığını hatırlatmıştır. SADC yönetici sekreteri, "Dudula Operasyonu" hareketinin ülkede yabancı karşıtlığını caydırdığını ve bölge vatandaşlarının daha iyi yaşam koşulları arayışı içinde ve güvenlikleri konusunda endişelenmek zorunda kalmadan bölgenin diğer ülkelerine taşınabilmelerini sağlamaya odaklandığının altını çizmiştir (The Herald, 2022).

3.5. Afrika kuruluşlarının yabancı düşmanlığına ilişkin çalışmaları

1981'de kabul edilen Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı (*African Charter on Human and Peoples' Rights*³⁴), Afrika'daki insan haklarını ve halkların haklarını teşvik etmekle birlikte korumaktadır. Yabancı düşmanlığına karşı mücadele için gerekli unsurlar olarak ayrımcılığın yapılmamasını ve bireyler arasında eşitliğin sağlanmasını vurgulamaktadır. Örneğin 2. Maddesine göre: “Her birey, ırk, etnik grup, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka herhangi bir görüş, ulusal ve sosyal köken, servet, doğum veya diğer statü gibi hiçbir ayırım gözetilmeksizin bu Şart'ta tanınan ve güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir” (African Charter on Human and Peoples' Rights, 1981: 3).

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu (*African Commission on Human and Peoples' Rights*), Afrikalılara yönelik yabancı düşmanı saldırılarla ilgili endişelerini paylaşmıştır. Komisyon, KwaZulu-Natal ve Limpopo eyaletlerinde gerçekleşen ve çoğunlukla Afrika vatandaşlarını hedef alan saldırılara ilişkin açıklamada bulunmuştur. Komisyon, Afrika Şartı'na taraf bir devlet olarak Güney Afrika Cumhuriyeti'nin göçmenlerin ve yabancı uyrukluların yanı sıra ülkeye sığınma talebinde bulunan kişilerin güvenliğini sağlamakla yükümlü olduğunun altını çizmiştir. Güney Afrika Anayasası hükümlerini dikkate almanın yanı sıra, bu kişilerin Afrika Şartı'nda belirtilen hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlamakla yükümlüdür (Africa Commission on Human and People's Rights, 2019).

Komisyon, 2008 yılında Güney Afrika'daki yabancı düşmanı saldırılara ilişkin ACHPR/Res.131 (XXXIII) 08 sayılı Karar ve 2015 yılında yabancı düşmanı saldırılara ilişkin ACHPR/Res.304 (LVI) sayılı Karar aracılığıyla daha önceki yabancı düşmanı saldırı vakalarına ilişkin ciddi endişelerini defalarca dile getirmiştir

Güney Afrika'daki Göçmenlerin Durumuna İlişkin Kararına (*Resolution on the Situation of Migrants in South Africa - ACHPR/Res.131XXXIII, 2008*) göre 7-22 Mayıs 2008 tarihlerinde Svaziland³⁵ Krallığı Ezulwini'de düzenlenen Afrika İnsan ve Halk Hakları Komisyonu oturumunda aşağıda belirtilen karar alınmıştır:

‘Güney Afrika'nın çeşitli ilçelerinde Afrika ülkelerinden gelen göçmenlere yönelik saldırı ve şiddetten endişe duymaktadır’. Afrika ile Dayanışma, Afrika Rönesansı ve Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı ilkelerinin çiğnenmesini reddederek Güney Afrika'nın çeşitli

³⁴ Şu andan itibaren Afrika Şartı ifadesi kullanılacaktır.

³⁵ Adını Eswatini olarak değiştirmiş olan.

ilçelerinde göçmenlere yönelik saldırı ve şiddeti kınamakta, saldırıları önlemek ve Güney Afrika'daki yabancı göçmenlerin ve mülklerinin korunmasını sağlamak için daha fazla tedbir alınmasını teşvik etmekte ve Güney Afrika hükümetini sorumluları soruşturmaya ve kovuşturmayaya çağırmaktadır.

Komisyon, yabancı düşmanı saldırıların hem Afrika Şartı'nın 3, 4, 5, 12, 14 ve 28. Maddelerinin ihlali veya kötüye kullanılması anlamına geldiğini hem de Afrika Şartı'nın temelini oluşturan Afrika dayanışması ilkesine aykırı olduğunu hatırlatmıştır. Hükümete, yabancı düşmanı saldırıların usulüne uygun olarak soruşturulmasını; saldırıları kışkırtan ve gerçekleştiren kişilerin, yabancı düşmanı saldırılar döngüsünü besleyen hesap sorulmazlığını sona erdirmek için adalet önüne çıkarılmasını sağlamaya yönelik çağrıda bulunmuştur. Öte yandan Komisyon, Güney Afrika'nın hazırladığı yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadeleye yönelik Ulusal Eylem Planını memnuniyetle kabul etmiştir ve Güney Afrika Hükümetini, yabancı düşmanı saldırılardan kaynaklanan insan hakları ihlallerini ele almaya yönelik Eylem Planının etkili bir şekilde takip edilmesini sağlamaya teşvik etmiştir (Africa Commission on Human and People's Rights, 2019).

Afrika Birliği'nin (AfB) 2018'deki faaliyetleri önem arz etmektedir. Bu yıl itibariyle İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 70. Yıldönümünde, dönemin Afrika Birliği Komisyonu Başkanı Moussa Faki Mahamat, örgütün yabancı düşmanlığı da dahil olmak üzere insan haklarına yönelik tüm tehditlere karşı mücadelede kararlı olduğunu vurgulamıştır (The Guardian, 2019). Başkan, Beyannamenin ideallerine ve değerlerine yeniden bağlılıklarının bir işareti olarak yabancı düşmanlığı, ırkçılık, insan ticareti, göçmenlere yönelik saldırılar dahil olmak üzere insan haklarına yönelik tehditlere karşı önlem almanın devletlerin görevi olduğunu söylemiştir (African Union, 2018).

Afrika Birliği, Güney Afrika hükümetinden 2019 yılında yabancı düşmanı şiddet faillerine karşı hukuki sürecin başlatmasını talep etmiştir. Dönemin AfB komisyon başkanı Moussa Faki Mahamat, Sözcü Ebba Kalondo vasıtasıyla yabancı uyruklulara yönelik şiddet eylemlerini kınamıştır. Kıtasal dayanışma ilkeleri çerçevesinde hem yabancı düşmanlığı saldırılarına neden olan sebeplerin araştırılmasında hem de bölgede barış ve güvenliğin teşvik edilmesi için Afrika Birliği'nin Güney Afrika

hükümetine gerekli desteği sağlamaya hazır olduğunun altını çizmiştir (The Guardian, 2019).

AfB, çeşitli açıklamalarda yabancı düşmanlığına karşı mücadele edilmesi ve göçmenlerin haklarının gözetilmesi gerektiğini sık sık hatırlatmıştır. Bu kuruluş, göçmenlerin güvenliğini garanti altına alma gereğini vurgulamaktadır. Mayıs 2020'de, Göç ve Kalkınma Küresel Forumu'nda Bölgesel İstişareye ilişkin Afrika Yaklaşımı (*Regional Consultation on the Global Forum on Migration and Development*) yayınlanmıştır. Söz konusu metnin duyurulması sırasında, Afrika'nın bazı zorluklar yaşadığına ve bazılarını da öngördüğüne vurgu yapılmıştır. Savunmasız göçmen işçiler, özellikle de kötü yaşam koşullarına maruz kalan ve sağlık, gıda ve ilaç hizmetlerine erişimde zorluklarla karşılaşan yaşa dışı göçmenler örnek olarak verilmiştir. Diğer zorluklar; işten çıkarılma, azalan havaleler, zorla ülkelerine geri gönderilmeler, artan ayrımcılık, silahsız düzensiz göçmenlerin faaliyetlerinin kısıtlanması ve göçmen işçilere karşı yabancı düşmanlığı olarak görülebilmektedir (African Union, 2020).

AfB, Göçmen Koruma yaklaşımlarındaki boşlukların varlığını kabul etmektedir. Göçmen korumasındaki eksikliklerin tamamlanması için adım atmaktadır. AfB'nin amacı, göçmenlerin ve göçmen işçilerin haklarına saygı duyarak ve söz konusu kesimi hakları konusunda bilgilendirerek daha iyi korunmalarını sağlamaktır. Atılan adım sayesinde, iş gücü göçü konusunda çalışan kurumlarda ve özellikle Özel Yerleştirme Bürolarında daha fazla düzenlemeye gidilmiş ve düzenlemenin uygulanmasına yardım edilmiştir. Örgüt, göçmen işçilere daha fazla koruma sağlayacak bölgesel araçların oluşturulması konusunda çeşitli adımlar atmıştır. Örneğin, kıtadaki göçmen işçilerin çoğunun sözde "düşük vasıflı" işçiler olduğu gerçeğine yanıt vermek için, Afrika Kıta Nitelikler Çerçevesinin (*African Continental Qualifications Framework- ACQF*) kabul edilmesini gerektiğini ifade etmiştir (Daily Trust, 2015). Söz konusu metin, Afrika ülkelerinin niteliklerini birbirine bağlamasına, niteliklerin karşılaştırılabilirliğinin ve şeffaflığının artırmasına, böylece kıta içinde ve ötesinde etkili bir kapasite hareketliliğinin temelini oluşturmasına olanak sağlayacaktır (African Union, 2020).

Farklı örgütlerin de faaliyetlerine dair örnekler vermek mümkündür. Pan-Afrika Parlamentosu (*Pan-African Parliament*), Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (*Economic Community of West African States- ECOWAS*) parlamentosu ile birlikte Güney Afrika hükümetinin ülkedeki yabancı düşmanlığı sorununu çözmek için acil eylemde bulunmasını talep etmiştir. Söz konusu iki örgüt, artık yabancılara karşı şiddet olaylarının yaşanmamasını sağlamak için bu ülkeden gerekli ve etkili önlemleri almasını talep etmiştir (Daily Trust, 2015).

Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanı şiddetten rahatsız olan Pan-Afrika Parlamentosu, genel merkezini Güney Afrika'dan kıtadaki herhangi bir başka ülkeye taşımayı düşündüğünü açıklamıştır. Afrika Birliği Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Konseyi Başkanı (*Economic, Social and Cultural Council of the African Union- ECOSOCC*) Hon. Joseph Chelengi bunu Abuja'da düzenlenen bir sivil toplum örgütü/medya forumunda ifade etmiştir (All Africa: 2015).

Dönemin Pan-Afrika Parlamentosu Başkanı olan ve Abuja'da 2015 yılında düzenlenen Bölgesel İstişare Parlamento Toplantısı'nın açılışında konuşan Temsilci Bethel Amadi üzüntüyle yaptığı açıklamasında "Güney Afrika Cumhuriyeti'nin çeşitli yerlerinde patlak veren, iğrenç ve barbarca bir şekilde masum Afrika vatandaşlarının öldürülmesi Ubuntu, Pan-Afrikanizm ve Afrika Rönesansı ruhuyla çelişiyor" ifadelerinde bulunmuştur. Pan-Afrika Parlamentosu'nun, Güney Afrika hükümetine ve halkına ülkede ikamet eden tüm Afrika vatandaşlarının can ve mallarının korunmasını garanti altına alma ve eylemin faillerinin yargılanması çağrısında bulunduğunu da sözlerine eklemiştir. ECOWAS Parlamentosu Başkanı ve Senato Başkan Yardımcısı Ike Ekweremadu, yabancı düşmanı saldırılarını kınamaya katılmıştır ve Afrika'da iyi yönetişimi iyileştirecek her türlü yasayı desteklediklerini garanti etmiştir (Daily Trust, 2015).

SADC ve Güney Afrika Dava Merkezi (*Southern African Litigation Center- SALC*) gibi kuruluşlar, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı sorununun sürekli artmasına yönelik ve tepkilerini yetersiz gördükleri devletlere yönelik endişelerini kamuoyu ile bir mektup aracılığıyla paylaşmıştır. Söz konusu mektupta "devletler ve bölgesel liderlerin şiddeti kınamaktan daha fazlasını yapması gerekiyor;

bu sorumlu ve proaktif liderlik anlayışı bu mektubun ayrılmaz amacını oluşturuyor" ifadelerine yer verilmiştir. Liderlerine, devletlerin SADC anlaşmasını imzalarken kendilerini bölgede barış ve güvenliği geliştirmeye ve korumaya adanmış olduklarını hatırlatmıştır. SADC anlaşmasının dördüncü maddesinde insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine uygun hareket etmeyi taahhüt ettiklerini vurgulamıştır. SADC, yabancı düşmanlığı sorunuyla karşı karşıya kalan devletlerin, anlaşmasında taahhüt ettikleri gibi, yabancı düşmanlığı sorununu çözmek için birlik olmaları gerektiğini savunan örgüttür (Southern African Litigation Center, 2015).

2019 yılı içerisinde Pan-Afrika Parlamentosu göçmenlerin yabancı ülkelerde rahat bir şekilde yaşayabilmeleri için alınması gereken önlemlerin tartışıldığı bir toplantı düzenlemiştir. Mülteci Durumlarına Kapsamlı Tepkiler – Etkili Parlamento Yaklaşımları temalı konferansa, Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu CEO'su, Avukat Tseliso Thipanyane ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Güney Afrika Bölge Bürosu üst düzey yöneticisi Madalena Hogg dahil olmak üzere kilit öneme sahip katılımcılar yer almıştır (Midrand Reporter, 2019).

Pan-Afrika Parlamentosu'nun Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Midrand kentinde düzenlediği bu seminer, Afrikalı göçmenleri mağdur eden ve hatta göçmenlerin ölümlerine neden olan yabancı düşmanı saldırıları şiddetle kınamıştır. Dönemin Pan-Afrika Parlamentosu Başkanı Roger Nkodo, 3. olağan oturumun başında yaptığı konuşmada, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki göçmenleri etkileyen yabancı düşmanı saldırıları kınamış, kimsenin bir başkasının canına kıymaya hakkı olmadığını ifade etmiştir. Yabancı düşmanlığı saldırıları nedeniyle göçmenlerin hayatlarını kaybetmelerinin kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Aynı zamanda yabancı düşmanı saldırıların ardındaki sorunları çözmek ve tüm göçmenlerin güvenliğini sağlamak için Güney Afrika Hükümeti'ne harekete geçme çağrısında bulunmuştur. Yabancı düşmanı saldırıların faillerini "barış düşmanları" olarak nitelendirmiştir. Başkan ayrıca, Pan-Afrika Parlamentosu'nun kıtadaki şiddet sorunlarının çözümünde ve Afrika'daki devletler arasında yolunu bulmasında rol oynaması gerektiğine vurgu yapmıştır (Eagle Online, 2019).

Afrika için kıtasal düzeyde bir çerçevenin oluşturulması çağrısı, kıtada entegrasyon ve refaha yönelik önemli politika belgelerinde ve stratejik girişimlerde formüle edilmiştir. AfB Gündem 2063'ün İlk On Yıllık Uygulama Planı (*First Ten-Year Implementation Plan of Agenda 2063, 2014–2023*), Kişilerin Serbest Dolaşımı, İkamet Hakkı ve Yerleşme Hakkı ile ilgili Afrika Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma Protokolü (AfB Serbest Hareket Protokolü) [*Protocol to the Treaty Establishing the African Economic Community relating to Free Movement of Persons, Right of Residence and Right of Establishment -AU Free Movement Protocol*] ve Afrika için Kıta Eğitim Stratejisi 2016–2025 (*Continental Education Strategy for Africa 2016–2025- CESA 16–25*), hedefleri arasında kıtasal nitelikler çerçevesini açıkça ifade etmektedir. ACQF'nin geliştirilmesi, Eylül 2019'da AfB'nin Etiyopya, Addis Ababa'daki genel merkezinde düzenlenen resmi bir etkinlikte başlatılmıştır. Afrika Kıta Nitelikleri Çerçevesi, ACQF ve ekosistemi için yeni bir ufuk ve perspektifi temsil eden büyük dönüşümlerin olduğu bir dönemde geliştirilmektedir (ACQF, y.y).

AfB Başkanı, 2018/2019 yeni yıl kutlama mesajında, dünyanın bazı bölgelerinin göç politikalarında tezahür ettiği düşünülen yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla mücadelede kararlılığını sürdüreceğini açıklamıştır. Bu konuda AfB, Aralık 2018'de Fas'ın Marakeş kentinde kabul edilen Küresel Göç Mutabakatı'na (*Global Compact on Migration*³⁶) tam desteğini yeniden teyit etmiştir (African Union, 2018).

Bu Küresel İlkeler Sözleşmesi, insanları kendi ülkelerinde sürdürülebilir geçim kaynakları oluşturmaktan ve sürdürmekten alıkoyan ve böylece onları başka bir yerde bir gelecek aramaya zorlayan olumsuz etkenleri ve yapısal faktörleri azaltmayı amaçlamaktadır. Göçmenlerin insan haklarına saygı duyarak, koruyarak ve yerine getirerek, onlara bakım ve yardım sağlayarak, göçün farklı aşamalarında karşılaştıkları riskleri ve hassasiyetleri azaltmayı hedeflemektedir. Toplulukların meşru endişelerini ele alırken, toplumların göçle ilgili sonuçları olabilecek ve göçten kaynaklanabilecek farklı ölçülerde demografik, ekonomik, sosyal ve çevresel değişimler geçirdiğini kabul etmektedir. Tüm göçmenlerin insani, ekonomik ve sosyal kapasiteleri aracılığıyla toplumlarımızı zenginleştirmelerine ve böylece yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde sürdürülebilir kalkınmaya katkılarını kolaylaştırmaya elverişli koşullar yaratmaya çalışmaktadır. (“Intergovernmental Conference to Adopt the Global Compact for Safe” United Nations General Assembly, 2018: 4).

³⁶ Güvenli, Düzenli ve Düzenli Göç İçin Küresel İlkeler Sözleşmesi (*Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration*), 2018 yılı itibarıyla Fas'ta düzenlenen Hükümetlerarası Konferans'ta gerçekleştirilerek kabul edilmiştir. Mülteciler ve Göçmenler için New York Deklarasyonu (*New York Declaration for Refugees and Migrants*) başlıklı, Göç için Küresel Mutabakat'ın kabul edilmesine yol açan hükümetler arası müzakere sürecini başlatmaya karar vermiştir (United Nations, 2018).

Güney Afrika Dava Merkezi, SADC ülkelerinin bölge temsilcilerine, kendi bölgelerinde Güney Afrika vatandaşlarına yönelik misillemeyi önlemek için adımlar atılmasını garanti altına almak için bir talep göndermiştir. Öte yandan bölgesel bir eylem çağrısı yapmıştır ve bu konuda anganjmanın çözüm için çok önemli olduğunu ifade etmiştir. SADC'yi bu çalkantılı zamanda bölgeye liderlik etmeye, bir barış ve güvenlik ruhu oluşturmaya çağırmıştır (Southern African Litigation Center, 2015). Ayrıca, vatandaş olmayanların yaşadığı ve geçimini sağlamaya çalıştığı yerel topluluklarda hoşgörüyü, karşılıklı saygıyı ve uyumu teşvik eden gerekli sosyal ve ekonomik koşulların ve kamu bilincinin temellerini basitleştirmesini istemiştir. Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu'nu ve sivil toplum kuruluşlarını, yabancı düşmanı beyanların ve saldırıların hukukun üstünlüğüne uygun olarak ele alınması dahil olmak üzere, vatandaş olmayanların haklarına saygı gösterilmesini ve korunmasını sağlamada rollerini oynamaya teşvik etmektedir (African Commission on Human and People's Rights, 2019).

Öte yandan örgüt, toplumu bilinçlendirme ve tema etrafında grup tartışmalarına izin veren eğitim toplantıları yoluyla başlatılan "ayrımıcılıkla mücadele kampanyası" adlı bir kampanya düzenlemiştir. Başlangıçta bu toplantılar yabancılar ve Güney Afrikalılar için ayrı ayrı yapılmıştır. Daha sonra, ayrımcılığa karşı mücadeleyi daha da güçlendirmek için bu iki aktör arasında yavaş yavaş ortak toplantılar yapılmıştır (Comitê Internacional da Cruz Vermelha, 2016: 8).

3.6. Uluslararası kuruluşlar ile Afrika arasında yabancı düşmanlığına karşı işbirliği

Diğer bölümlerde görüldüğü gibi, yabancı düşmanlığı insan hakları ihlali olarak birçok kez kınanmıştır. Öyle ki, yabancı düşmanlığının genel olarak insan haklarını ihlal eden bir eylem olduğunu varsaymak doğru kabul edilmektedir. Öte yandan, yabancı düşmanlığı, “yabancı” sayılanlara yönelik şiddet, ten rengi, dil, kültür, etnik köken, milliyet gibi ırk özelliklerine dayalı analizler veya ayrımlar da ırk ayrımcılığı kategorisine dahil edilmektedir.

Dünyanın en büyük kuruluşu olarak bilinen ve 193 üye ülkesi bulunan BM, başta yabancı düşmanlığı olmak üzere ırk ayrımcılığına karşı mücadelede çalışmaktadır.

26 Haziran 1945'te Amerika Birleşik Devletleri'nde San Francisco'da imzalanan Birleşmiş Milletler Şartı'na göre, örgütün amaçlarından biri "Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, veya insani nitelikte ve ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı gözetmeksizin herkes için insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı teşvik etmek"tir. Yabancı düşmanlığı da dahil olmak üzere ırk ayrımcılığına odaklanarak her türlü ayrımcılığa karşı mücadele, örgütün mücadele etmeyi hedeflediği başlıklar arasında yer almaktadır (United Nations, 1945).

1948'de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (*Universal Declaration of Human Rights*) kabul edilmiştir. Daha sonra Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*) 1965'te kabul edilip 1969'da yürürlüğe girmiştir. Bu metin, birçok büyük uluslararası anlaşmanın ilkinin ve en kapsamlısını teşkil etmektedir. BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen insan haklarına ilişkin bu sözleşmenin uygulanması, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (*Committee on the Elimination of Racial Discrimination*) tarafından denetlenmektedir (United Nations Library, 2023).

Yıllar sonra BM, aşağıdaki konferansları gerçekleştirerek ırk ayrımcılığı konularında daha yoğun çalışmaya başlamıştır: 14-25 Ağustos 1978'de Cenevre'de düzenlenen Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve İlgili Hoşgörüsüzlüğe Karşı Dünya Konferansı (*World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*); 1-12 Ağustos 1983'te Cenevre'de düzenlenen Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve İlgili Hoşgörüsüzlüğe Karşı Dünya Konferansı (*World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*); 31 Ağustos-8 Eylül 2001'de Durban'da düzenlenen Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve İlgili Hoşgörüsüzlüğe Karşı 3. Dünya Konferansı (*3rd World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*), örnek olarak verilebilir (United Nations Library, 2023).

Eylül 2001'de Güney Afrika'nın Durban kentinde III. Konferansta kabul edilen Üçüncü Dünya Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve

İlgili Hoşgörüsüzlükle Mücadele Konferansında Kabul Edilen Deklarasyon ve Eylem Programı'na da değinmek gerekmektedir. (*Declaração e Programa de Açã adotados na III Conferência Mundial de Combate ao Racismo, Discriminação Racial, Discriminação Racial, Xenofobia e Intolerância Correlata*). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 31 Ağustos-8 Eylül tarihlerinde Birleşmiş Milletler Dünya Konferansı aracılığıyla düzenlenen konferansta söz konusu program, yabancı düşmanlığını dünya çapında ırkçılığın ana kaynaklarından biri olarak kabul edilmiştir (Assembleia Geral Das Nações Unidas, 2001: 9-10).

Bu deklarasyon 167. maddesinde devletleri, ırkçılık ve diğer ayrımcılık biçimleri ile yabancı düşmanlığına karşı bölgesel ve uluslararası konferanslar ve belgelerle ilgili olarak yerine getirmeyi üstlendikleri yükümlülükler uymaya çağırılmaktadır. Öte yandan, 199. Maddede ırkçılık, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve ilgili hoşgörüsüzlük mağdurlarına yardım etmek amacıyla ve fırsat eşitliğini teşvik etmek amacıyla işbirliği programları oluşturma ihtiyacı vurgulanmaktadır. 170. maddesinde bu devletleri ırkçılık, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve buna bağlı hoşgörüsüzlükle mücadeleyi bölgesel entegrasyon ajanslarının çalışma programlarında ve sınır ötesi bölgesel diyalog forumlarında gündemlerine almaya davet etmektedir (Assembleia Geral Das Nações Unidas, 2001: 61-62).

Bu deklarasyon, her türlü ayrımcılığı sona erdirmek ve özellikle tezde incelenen bağlamında yabancı düşmanlığının tezahürlerini sona erdirmek için bir çözüm aramak açısından dünya devletlerinin dünya çapında bir çabasıdır. Devletler, yabancı düşmanlığını bireylerin, özellikle de yabancıların güvenliğine yönelik bir tehdit olarak kabul etmektedir. Öte yandan aynı devletler, diğer ülkelerdeki yabancıları tehdit eden ve tehlike altına sokan bu sorunu çözmek için ortak çaba gösterilmesi gerektiğinin farkındadır. Bu bildirinin küresel ırkçılık karşıtı mücadelede önemli bir kilometre taşı olduğu anlaşılmaktadır. Bu konferansın sonunda 173 katılımcı ülke, ırkçılık, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve buna bağlı hoşgörüsüzlükle mücadeleyi ve mağdurların korunmasını kendi ülkeleri için yüksek bir öncelik haline getirme konularında güçlü bir kararlılık sergilemiştir (Conectas, 2021).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiseri Michelle Bachelet, Durban Bildirgesi'nin 20. yıl dönümünü kutlayan bir konuşmada, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ırk ayrımcılığına karşı mücadele tarihi hakkında görüş bildirmiştir. Bu ülkedeki ırk ayrımcılığının geçmişinin, *apartheid* ayrımcı rejimin yürürlükte olduğu zamanlara kadar uzanmasını, daha sonra yabancı düşmanı şiddetin patlak vermesiyle kendini gösterdiğini ifade etmiştir. Toplumdaki yabancı düşmanlığı ve diğer kötülüklerle mücadelede önemli bir parça olarak gördüğü gençlere harekete geçme çağrısı yapmıştır (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2021).

Öte yandan, her türlü ırk ayrımcılığına karşı mücadelede stratejilerin oluşturulmasında ve uygulanmasında genç nüfusun rolü vurgulanmıştır. Son olarak komiser, "Birleşmiş Milletler'in *apartheid*'a karşı çıktığı gibi, antisemitizm ve İslamofobi dahil her türlü ırkçılık, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlüğü sona erdirme mücadelenizde yanınızda olduğumuzdan emin olabilirsiniz" ifadesinde bulunmuştur (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2021).

1998'de Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu, Mülteci İşleri Ulusal Konsorsiyumu ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bir kampanya oluşturulmuştur. Ülkede yaygın olarak görülen yabancı düşmanlığı saldırılarına ve şiddetine karşı mücadeleyi amaçlayan kampanya, "Yabancı Düşmanlığı Geri Al" (*Roll Back Xenophobia- RBX*) adını almıştır. Kampanya ile ana müttefik olarak medya, topluluklar, okullar ve işyerleri ile halk eğitimi yoluyla yabancı düşmanlığı konusunda eğitim vermek amaçlanmıştır. Kampanya 2002 yılında sona ermiştir (Inter-Agency, 2001: 6).

Uluslararası Göç Örgütü, Güney Afrika'daki yabancı düşmanlığı sorununa çözüm bulmak için birlik olmanın gerekliliği konusunda farkındalık yaratma sürecine aktif olarak katılmıştır. 2008 yabancı düşmanı saldırılarının patlak vermesinden hemen sonra, Güney Afrika'da hoşgörü, entegrasyon ve çeşitliliği teşvik etmeyi amaçlayan 2 yıllık bir program başlatmıştır. Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Departmanı (*Department for International Development- DFID*) tarafından finanse edilen ve

Witwatersrand Üniversitesi'ndeki Zorunlu Göç Çalışmaları Programı (*Forced Migration Studies Programme- FMSP*) aracılığıyla uygulanan programda sorunun nedenlerini anlamaya yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir (International Migration Organization, 2008).

Bu değerlendirmenin diğer orta vadeli ve uzun vadeli stratejik müdahaleler için bilgi sağlaması amaçlanmıştır. Aynı zamanda Uluslararası Göç Örgütü (*International Migration Organization- IOM*), ABD Dışişleri Bakanlığı Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu (*Bureau of Population Refugees and Migration- PRM*) tarafından sağlanan finansmanla Ekim 2008'e kadar yabancı düşmanlığıyla mücadele için bir bilinçlendirme kampanyası başlatmayı planlamıştır (International Migration Organization, 2008).

2008'de Güney Afrika'da yabancı düşmanlığı sorununun ortaya çıkması nedeniyle, daha sonra 2009'da IOM tarafından başlatılan "Tek Hareket" adlı bir hareket ortaya çıkmıştır. Bu oluşum, sosyal değişim kampanyası, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve kabilecilik üreten tutumlarda bir değişiklik yaratmayı amaçlamıştır. Bu program, Afrika bölgesinde hoşgörü, insan onuru ve çeşitlilik içinde birlik ortamını teşvik etmek için sosyal medya kampanyaları, topluluk sohbetlerini teşvik etme, gençlik seferberliği, müfredat müdahaleleri ve insan hakları eğitimi gibi mekanizmalar kullanmıştır. Bu program, Başpiskopos Desmond Tutu'nun (Güney Afrika Piskoposu) himayesinde sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde uygulanmıştır (International Migration Organization, 2009).

Kampanya, uluslararası reklam şirketi Saatchi & Saatchi ve Güney Afrika'nın en büyük kentsel ticari radyo istasyonu, Güney Afrika Yayın Kurumu'nun (*South African Broadcasting Corporation- SABC*) bir platformu olan METRO FM ile ortaklaşa yürütülmüştür. Uluslararası Göç Örgütü Pretoria'nın Program Geliştirme Sorumlusu Yukiko Kumashiro, "Birçok kolluk kuvveti, göçmenlik, sağlık ve sosyal yardım görevlisi, Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtildiğinin ve Göç Yasası'nda şart koşulduğunun aksine, göçmenlerin hakları ve yetkileri konusunda yeterince bilgi sahibi değil" ifadesinde bulunmuştur. Sonuç olarak, göçmenlere hak ettikleri hizmetler genellikle sunulmamaktadır. Bu gerçek nedeniyle, bu programın

insan hakları ve göç konusunda hükümete ve kamu görevlilerine danışmanlık ve koordineli bir müdahale mekanizması oluşturma bileşeni de mevcuttur (International Migration Organization, 2008).

Kampanya ayrıca Afrika kıtasının farklı yerlerinden ünlüler ve medya kişilikleri ile ortaklıklar kurmayı hedeflemiştir. Uluslararası Göç Bürosu'nun bu kampanyası, ABD Dışişleri Bakanlığı Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu'nun finansmanı ile oluşturulmuştur. IOM, kampanyayı 2 yıl boyunca uygulamak için ek 2 milyon ABD Doları finansmana ihtiyaç duymuştur. Bu kampanyanın başlatılmasından önce örgüt tarafından "Hoşgörü, Hukuk ve Onura Doğru: Güney Afrika'da Yabancı Uyruklulara Yönelik Şiddetin Ele Alınması" (*Towards Tolerance, Law and Dignity: Addressing Violence against Foreign Nationals in South Africa*) raporu yayınlanmıştır (International Migration Organization, 2009).

Raporda, yabancı düşmanlığının sadece yabancı uyrukluları değil, yabancı olarak görülen bireyleri de hedef aldığı belirtilmiştir. Bu çalışma, yabancı düşmanı şiddet faillerini cezalandırmak için sistematik çabaların yanı sıra gelecekteki saldırıları önlemek için toplumu yeniden bütünleştirmeye ve uyumlu hale getirmeye yönelik toplu ve uyumlu çabalara duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur (International Migration Organization, 2009).

Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (*United Nations High Commissioner for Refugees- UNHCR*) ile birlikte, Afrika Diaspora Forumu (*African Diaspora Forum- ADF*) ve Randfontein belediyesi ile işbirliği içinde, Haziran 2010'da South Africa Township Soccer Challenge'ın şampiyonlarına ödül vermiştir. Güney Afrika hükümeti, bu ülkedeki yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda destek sağlamak amacıyla IOM tarafından oluşturulan "Tek hareket" in bir parçası olmuştur. Bu hareket, sporu çeşitliliği ve birliği teşvik etmek için bir mekanizma olarak kullanmıştır. Turnuva 3 hafta sürmüştür. Turnuvanın Güney Afrikalılar da dahil olmak üzere Afrika'nın farklı yerlerinden gelen 8 takımı bir araya getirmesiyle başarılı olduğuna inanılmaktadır (International Migration Organization, 2010).

2012’de Uluslararası Göç Örgütü, UNHCR ve Johannesburg Belediyesi ile işbirliği içinde, Güney Afrika halkının göçmenlerin Güney Afrika toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğini benimsemesini amaçlayan bir kampanya başlatmıştır. “Ben de Göçmenim” (*I am a migrant too*) mottosu ile 18 Aralık Dünya Göçmenler Günü’ne özel bu kampanya düzenlenmiştir. Neredeyse tüm Güney Afrikalıların ya göçmen olduğu ya da göçmenlerle akraba olduğu gerçeğini vurgulamıştır. Uluslararası Göç Örgütü, "Ben de Göçmenim" kampanyasının elçisi olarak Güney Afrika'nın en köklü sanatçılarından ve güvenilir seslerinden biri olan Stoaan Seate'i seçmiştir. Stoaan, Güney Afrika'nın yabancı düşmanlığı sorununa karşı sesini en çok duyuran ünlülerinden biri olmuştur (International Migration Organization, 2012).

Uluslararası Göç Örgütü, 2015 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'nde meydana gelen yabancı düşmanı saldırılarını alenen kınamıştır. Örgüt, bölge hükümetlerini bu soruna karşı tavır almaya ve yabancılara yönelik şiddeti durdurmaya çağırıştır. Örgüt ayrıca hükümetlerin, medyanın ve sivil toplumun Güney Afrika makamlarıyla iş birliği içinde çalışması ve şiddet olaylarını ve planlı saldırıları bildirmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Örgüt, insanları etkileme yeteneği nedeniyle toplulukların tutumunu değiştirmede medyanın önemini art arda vurgulamıştır. Kamu medyası şiddet hakkında haber verip ve göçmenlerin varlığı hakkında olumsuz görüş bildirirken, göçmenlerin getirdiği olumlu katkıları ele almadığı için taraflı olarak algılanmıştır. Bu şekilde örgüt, medyanın o ülkedeki göçmenlerin varlığına dair yanlış bilgilerin paylaşılmasında ve yanlış algıların oluşmasında belirleyici bir rol oynadığı görüşündedir. Bu nedenle, yabancı düşmanlığına ilişkin yanlış kanıları ortadan kaldırmak ve bu soruna çözüm bulmak için hükümet, medya ve sivil toplum arasında işbirliğine ihtiyaç duyulduğu çağrısında bulunmaktadır (International Migration Organization, 2015).

UNHCR, mülteci ve göçmenlerin hakları konusunda halk arasında farkındalık yaratmayı amaçlayan çeşitli faaliyetlerde yer almıştır. Güney Afrika'da İçişleri Bakanlığı (*Department of Home Affairs- DHA*), Sanat ve Kültür Departmanları (*Department of Arts and Culture- DAC*), Toplum Güvenliği, Güney Afrika Polis Hizmetleri (*South African Police Services- SAPS*) ve KwaZulu Natal Kiliseleri gibi diğer insani yardım kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu ortaklık,

mültecilerin hakları eğitimine halkın katılımını arttırmayı ve böylece yabancı düşmanlığıyla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan UNHCR, yabancı düşmanlığı mağdurlarına yönelik yeniden entegrasyon paketinin uygulanması yoluyla onurlu bir hayata yeniden başlayabilmeleri için mali destek sağlamıştır. Bu paket, sınırlı bir süre kira ödemek için mali yardımı içermiştir. 2019 yılı boyunca aileler, her ailedeki kişi sayısına bağlı olarak 240 ila 520 ABD doları arasında mali destek almıştır (United Nations High Commissioner for Refugees, 2019).

UNHCR, yabancı düşmanı saldırılara yanıt olarak, Sözcü Charlie Yaxley aracılığıyla, göçmenlere yönelik saldırıların meydana gelmesini kınamıştır. Diğer kurumlarla koordinasyon içinde olduğunu ve ihtiyacı olan göçmenlerden Güney Afrika'daki ofislerine çağrılar aldığını paylaşmıştır. Ülkelerine dönmeleri için destek talep eden kişiler, saldırılar nedeniyle evlerini, işyerlerini kaybettiklerini dolayısıyla hayati öneme sahip olmasına rağmen günlük faaliyetlerine geri dönmekten korktuklarını bildirmek için kuruma başvurmuşlardır. UNHCR Sözcüsü ayrıca, örgütün mülteci ve göçmenlerin güvenliğini sağlamak için müdahale kapasitesini ve Güney Afrika'daki operasyonel varlığını güçlendirmeye çalıştığını paylaşmıştır. Bu tür faaliyetler, Güney Afrika hükümeti ve UNHCR'nin başkanlık ettiği BM Koruma Çalışma Grubu aracılığıyla Birleşmiş Milletler kuruluşları ile koordineli şekilde yürütüldüğü gibi, sivil toplum kuruluşları ve sivil toplumdaki bazı ortaklarla işbirliği içinde hayata geçirilmiştir (Reliefweb, 2019).

2019 yılındaki yabancı düşmanı saldırılar sırasında UNHCR, Mülteci Sosyal Hizmetleri (*Refugee Social Services- RSS*) ve Birleşmiş Milletler Mülteci Dairesi ile ortaklaşa çalışmıştır. Yabancı düşmanı saldırıların kurbanları, Durban'da söz konusu kurumlar tarafından yönetilen kabul merkezlerine başvurmuşlardır. Her iki kuruluş da göçmenleri kontrol etmeye devam edip, İçişleri Bakanlığı'nın oturma izinlerinin geri alınmasında onlara yardımcı olması gerektiğini bildirmiştir (United Nations High Commissioner for Refugees, 2019).

UNHCR ise Güney Afrika hükümeti ile sürekli iletişim halinde olmuştur ve hükümet kuruluşlarından halkın güvenliğini ve esenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almalarını istemiştir. Ayrıca, saldırıların faillerinin hesap vermesi için hükümete

çağrılarda bulunmuştur. Irkçılık, Irk Ayrımcılığı ve İlgili Hoşgörüsüzlükle Mücadeleye Yönelik Ulusal Eylem Planını memnuniyetle karşılamışlardır. Ancak, daha fazla hasar ve yıkımdan kaçınmak için Güney Afrika'nın da bu planın uygulanmasını sağlamaya çalışması gerektiğini hatırlatmıştır. Kamuoyunda söz sahibi bireylerin, yabancıların Güney Afrika toplumundaki sosyo-ekonomik sorunlar için bir çıkış noktası olarak kullanılmaya devam etmelerini sağlamak için nüfuzlarını kullanmaları gerektiğini hatırlatmıştır (Reliefweb, 2019).

SONUÇ

Yabancı düşmanlığı, eski çağlardan beri toplumların yaşamında var olan sosyal bir olgudur. Yabancı olan veya yabancı olarak algılanan kişilere karşı duyulan korku ya da nefret olarak tanımlanan bu olgu, yabancı olduğu algılanan veya belirli bir topluluğa ait olmayan kişileri etkilemektedir. Yabancı düşmanlığının sadece farklı bir milliyetten oldukları için doğal olarak belirli bir ülkeye yabancı sayılabilecek kişileri etkileyen bir olgu olmadığı, aynı zamanda aynı milliyeti paylaşmalarına rağmen farklı kültürlere veya etnik kökenlere mensup olan kişileri de etkileyebilen bir olgu olduğu ve bu nedenle baskın etnik köken veya topluluk tarafından yabancı düşmanlığının hedefi haline gelebilecekleri görülmüştür.

Yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasına ve yoğunlaşmasına yol açabilecek ekonomik ve sosyal faktörler mevcuttur. Örneğin ekonomik kriz dönemlerinin yabancı düşmanı davranışların artmasının ana nedeni olduğu bu çalışmada görülmüştür. Ayrıca yabancı olarak algılanan bu nüfusun tüm kötülüklerin nedeni olarak algılandığı, sorunlardan kaçış yolu olarak görüldüğü sonucuna varılmıştır. Bunun yanında yaşanan sorunlardan sorumlu tutulmalarından hareketle yabancı düşmanı şiddetinin ortaya çıkmasına neden olan çeşitli unsurlar vardır.

Yabancı düşmanlığının aktörleriyle ilgili olarak, sadece şiddet uygulayanların yabancı düşmanlığının aktörü olmadığı, Kral Zulo örneğinde olduğu gibi, konuşmalar ve diğer yollarla halkı yabancı vatandaşlara karşı ayaklanmaya veya harekete geçmeye teşvik ederek yabancıları ötekileştiren aktörlerin de yabancı düşmanlığı şiddetinin dolaylı aktörleri olarak sınıflandırılabilmesi sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bu süreçte aktör olarak görülmesi gerekenler sadece yabancı düşmanı şiddeti uygulayanlar değildir.

Yabancı düşmanlığını, tarihin çeşitli dönemlerinde de uluslararası güvenlik sorunu olarak görmek mümkündür. Çin ve Japon vatandaşlarının varlığının yoğunlaştığı 1800'lü yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı düşmanlığının varlığına dair tarihsel kayıtlar bulunmaktadır. Antik çağlardan bu yana, yabancı düşmanlığının giderek kurumsallaştığını söylemek mümkündür. Bu tablo, yabancı düşmanlığının, kamuoyu desteğini kazanmak isteyen ve göç politikalarını kısıtlamak ya da

değiştirmek isteyen partiler tarafından nasıl siyasi bir söylem olarak kullanılabilceğinin bir örneğidir. Amerikan yabancı düşmanlığı vakası, sadece siyasi bir söylem olarak kullanılmakla kalmamış, aynı zamanda Çinli ve Asyalıların ülkeye girişini yasaklayan bir yasanın oluşturulmasına yol açacak kadar kurumsallaştırılmıştır.

Afrika kıtasında da yabancı düşmanlığına rastlanılmaktadır. Tezde ana örnek olarak Güney Afrika Cumhuriyeti seçilirken konunun bütünüyle anlaşılması için kıtadan diğere örneklere de yer verilmiştir fakat, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı ana hedef olarak Afrikalıları aldığı için diğere vakalardan farklı olmaktadır. Örneğin Nijerya'da petrol keşfedildiği dönemde 2000'den fazla göçmenin sınır dışı edilmesinde yabancı düşmanlığının etkileri görülmektedir. Yabancı düşmanlığının bu tezahürünün fiziksel şiddete başvurma olarak yaşandığını belirtmek önemlidir. Uganda liderinin de, Ugandalıların ekonomik durumunu iyileştirmek amacıyla Asyalı göçmenleri sınır dışı ettiğinde yabancı düşmanlığından bahsetmek mümkündür.

Güney Afrika, altın madenlerinin keşfinden kısa bir süre sonra ekonomik ve/veya politik açıdan önem kazanmıştır. Altın madenlerinde aramaların başlaması, bu ekonomik sektöre yönelik işçi talebinin artmasına neden olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, Güney Afrika'daki madencilik, maaşlı işi ortaya çıkarmıştır. Bu durum da Afrika'nın farklı toplumlarının ilgisini çekmiş ve özellikle de Mozambik, Zimbabve ve Malavi'den büyük bir göçmen grubunun Güney Afrika'ya gelmesine neden olmuştur.

Tezde eserlerinden faydalanan yazarlar, Güney Afrikalıların yabancıları tanımadıkları ve yabancılar tarafından ezildikleri bir geçmişten geldikleri için *apartheid*'in ülkede yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasında büyük etkisi olduğuna inanmaktadır. Ancak diğere taraftan *apartheid* rejiminin sona ermesiyle birlikte, Güney Afrikalıların yaşam koşullarının ekonomik odaklı iyileştirilmesine yönelik beklentiler ortaya çıkmıştır. Bu beklentiler karşılanmayınca göçmenlerin köle olarak görülmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Toplumsal hastalıkların nedeni olarak görülen yabancılar bir nevi "günah keçisi" olarak ilan edilmiştir.

Güney Afrika Cumhuriyeti'ni Malavi, Zimbabwe ve Mozambik'e bağlayan güçlü bir ilişki mevcuttur. Bu ülkeler arasındaki tarihi bağlara rağmen Mozambik, Malavi ve Zimbabwe vatandaşları, Güney Afrika'da 1994 yılından bu yana devam eden yabancı düşmanı şiddetin en çok hedef aldığı göçmenler arasında yer almaktadır. Yabancı düşmanlığı yüzlerce kişinin ölümüne, yüzlercesinin yaralanmasına ve binlerce göçmenin kendi ülkelerine geri dönmesine sebebiyet vermiştir.

Mozambik, Malavi ve Zimbabwe Güney Afrika'daki vatandaşlarının maruz kaldığı ve bazı vakalarda ölümlere, bazılarında ise ciddi yaralanmalara yol açan yabancı düşmanı şiddet dalgasına hem bireysel olarak hem de SADC düzeyindeki bölgesel örgütler nezdinde "yumuşak" bir şekilde tepki göstermişlerdir/ karşılık vermişlerdir. Diplomasi çağrıları, vatandaşlarının bu şiddete misilleme yapmaması ve bazı durumlarda Mugabe'nin yaptığı gibi Güney Afrika'ya seyahatin engellenmesi, bu hükümetlerin kendi ülkelerinden gelen göçmenlere yönelik saldırılar karşısında kullandıkları söylem ve eylemlerin bir parçası olmuştur. Çoğunlukla, bu devletler şiddet dalgalarının hemen ardından daha fazla harekete geçerek vatandaşlarını ülkelerine geri çağırma, Güney Afrika hükümeti ile birlikte çalışma, geri dönüşleri izlemek için ekipler kurma, ülkelerinde kabul kampları açma gibi önlemler almayı tercih etmişlerdir. Fakat bu önlemler zamanlarda şiddet dalgalarının patlak vermesini engelleyecek ölçüde yabancı düşmanlığı sorununu hafifletme ve çözüme etkili değildir.

Öte yandan, bu devletlerin nüfusu daha saldırgan bir tutum takınmış ve birçok akrabalarının ve hatta vatandaşlarının mağdur olduğu Güney Afrikalıların davranışlarına karşı bir şekilde misilleme yapmayı seçmiştir. Zimbabwe ve Malavi'de olduğu gibi kendi ülkelerinde Güney Afrika ürünlerini boykot etmek üzere seferber olmuşlardır.

Çalışmada, uluslararası ve Afrikalı kuruluşların Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığı sorununa ilişkin tutumları analiz edilmiştir. Afrikalı örgütler de bu sosyal kötülüğe çözüm arayışında güçlerini birleştirmiştir, göçmen yönetimi için platformlar oluşturmuştur. Uluslararası forumlarda ya da kıta düzeyinde yabancı

düşmanlığına karşı mücadele ve göçmenlerin korunması ihtiyaçlarını gündeme getirmişler, tartışmışlardır. Afrika Birliği gibi Afrikalı örgütlerin liderleri yabancı düşmanı şiddet eylemlerini açıkça reddetmiştir. Hükümetleri, göçmenleri her türlü tehditten koruma sorumlulukları veya göçmenlerin güvenliğini garanti altına alma sorumlulukları konusunda hesap vermeye çağırmıştır.

Çalışma sırasında farklı uluslararası kuruluşların yabancı düşmanlığına çözüm bulma çabalarına dikkat çekilmiştir. Örneğin Birleşmiş Milletler, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki yabancı düşmanlığını tartışmak için uluslararası konferanslar düzenlemektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından geliştirilen çalışmaları mevcuttur. Güney Afrikalılar ve göçmenler arasında daha fazla yakınlık yaratmak ve bu iki toplumun Güney Afrika Cumhuriyeti'nde barış ve işbirliği içinde bir arada yaşamasının mümkün olduğunu göstermek amacıyla Uluslararası Göç Örgütü tarafından düzenlenen etkinlikler bulunmaktadır. Afrika Birliği göç yönetimi için araçlar geliştirmektedir. Öte yandan AfB'nin kıtadaki göçmenleri korumaya yönelik politikaların ve mekanizmaların oluşturulmasına dahil olduğu görülmüştür. Ayrıca kıtadaki göçmenlerin korunmasına yönelik konferanslar ve çalışmalar düzenlemektedir. Ancak diğer yandan dikkat çeken bir husus da Robert Mugabe'nin göçmenlerin Güney Afrika Cumhuriyeti'ne gitmesi için hiçbir neden olmadığını söylemesi ve bu konuşmanın yabancı düşmanlığı davranışını desteklemek için kullanılabilmesine imkan sağlamasıdır.

Eğitim, uluslararası kuruluşlar tarafından toplumda değişim yaratmak için kullanılmıştır. Buna bir örnek, Güney Afrika nüfusunu başkalarıyla birlikte yaşama olasılığı konusunda bilinçlendirmek amacıyla eğitim programları oluşturan Güney Afrika Kızıl Haçı'dır. Bu kuruluş, Güney Afrikalıları ve göçmenleri yan yana getirerek veya yerleştirerek topluluk düzeyinde eğitim programları oluşturmuştur. Bu hareket, nüfus içinde önemli değişiklikler yaratma ve yabancı düşmanlığıyla mücadele etme potansiyeline sahip bir faktördür.

Güney Afrika bölgesi düzeyinde, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda davranışları etkileyebilecek diğer kuruluşlar arasında diyalog için forumlar oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Öte yandan, son

zamanlarda bölgedeki ve Güney Afrika Cumhuriyeti nüfusundaki değişiklikleri etkileme kapasitesine sahip akademisyenlerin ve diğer kuruluşların ilgili süreçte katılımı artmıştır. Bu nedenle bölgesel düzeyde yabancı düşmanlığıyla mücadele tedbirlerini tartışmak için bölgesel diyalogun süreç içinde gelişeceğine ve kuvvetleceğine inanılmaktadır.

Dünya liderlerinin yabancı düşmanlığını tartışmak üzere bir araya gelmesi yabancı düşmanlığının dünyanın her yerindeki vatandaşları etkileyen bir sorun olduğunun farkında olduklarını ve aynı zamanda göçmenleri koruma ve göçmenler ile vatandaşlar arasında barış içinde bir arada yaşamaya yönelik bir çözüm bulma ihtiyacını kabul ettiklerini göstermektedir. Bu durum başlı başına yabancı düşmanlığının temsil ettiği kötülüğü çözmeye yönelik büyük bir adımı temsil etmektedir. Aynı zamanda göçmenleri yabancı düşmanlığından korumaya yönelik küresel çabaları harekete geçirmeyi amaçlayan daha fazla dünya forumunun düzenlenmesinin başlangıcı olabilir.

Güney Afrika, ırk ayrımcılığı ve diğer faktörlere dayalı ayrımcılıkla hem geçmişte hem de günümüzde mücadele eden, *apartheid* ile savaşmış ve günümüzde de yabancı düşmanlığına karşı mücadele eden bir ülkedir. Güney Afrika hükümetinin, örneğin yabancı düşmanlığına karşı bir eylem aracı olarak NAP'i hayata geçirmesi, göçmenleri koruma çabasının yanı sıra yabancı düşmanlığına çözüm bulma konusundaki katılımını da göstermektedir.

Yabancı düşmanlığının Güney Afrika bölgesinden gelen göçmenleri etkileyen bir sorun olduğu ve önümüzdeki yıllarda da etkilemeye devam edeceği söylenebilir. Özellikle küreselleşmenin farklı bölgelerden insanları birbirine daha da yakınlaştırdığı bu yıllarda, Afrika hükümetlerinin, bölgesel organların ve uluslararası kuruluşların barış içinde bir arada yaşama ortamı yaratmak için çaba sarf etmesine ihtiyaç vardır. Yabancı düşmanlığı bölgeyi etkileyen bir güvenlik sorunudur. Bu sorun, bir taraftan bölgedeki ülkelerin ve özellikle Güney Afrika Cumhuriyeti'nin, göçmenleri koruma kapasitesi açısından zayıf olduğunu göstermektedir. Yabancı düşmanlığının patlak vermesinin temelinde yatan sorunları çözmek için etkili politikalar oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

DEVLETLERİN RESMİ WEBSİTELERİ VE KARARLARI

Malawi Government (2019) *Press Release on Xenophobic Attacks Happening in The Republic Of South Africa*.
<https://www.facebook.com/malawigovernment/photos/a.247499418769893/1245431712309987/?type=3> (19 Mayıs 2023).

Malawi Independence Act (1964). *Malawi Independence Act*.
https://www.cvce.eu/obj/malawi_independence_act_1964-en-9a1dc3c8-8cbd-4e71-9836-5dbd9031067f.html (20 Aralık 2022).

Ministry of Foreign Affairs and International Trade (2019). *Xenophobia: Government to evacuate 171*.
<http://www.zimfa.gov.zw/index.php/component/k2/item/46-xenophobia-government-to-evacuate-171> (17 Mayıs 2023).

National Action plan (2019) *National Action Plan to combat Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*. (Republic of South Africa, South Africa).

Ned Price (January 2022).
https://twitter.com/StateDeptSpox/status/1484207172607258626?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1484207172607258626%7Ctwgr%5E44836505093d8ffde348b5eb7efbda3aa3dbe1f1%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.aljazeera.com%2Fnews%2F2022%2F2F2F4%2Fempty-promises-the-us-muslim-ban-still-reverberates (19 Ekim 2022).

Portal do Governo de Moçambique (y.y.). *A Luta pela Independência*.
<https://www.portaldogoverno.gov.mz/por/Mocambique/Historia-de-Mocambique/A-Luta-pela-Independencia#:~:text=Dirigida%20por%20Eduardo%20Chivambo%20Mondlane,na%20prov%C3%ADncia%20de%20Cabo%20Delgado> (17 Aralık 2022).

Portal do Governo de Moçambique (2018). *Jornalista Escreve que Moçambicanos Vivem sob Ameaça Permanente de Xenofobia na África do Sul*. <https://www.portaldogoverno.gov.mz/por/Imprensa/Noticias/Jornalista-escreve-que-mocambicanos-vivem-sob-ameaca-permanente-de-xenofobia-na-Africa-do-Sul> (20 Aralık 2022).

Portal do Governo de Moçambique (2019-1). *Comunicação de Sua Excelência Filipe Jacinto Nyusi, Presidente da República de Moçambique, na Sequência de Actos de Violência Contra Cidadãos Estrangeiros na República da África do Sul*. <https://www.portaldogoverno.gov.mz/por/Imprensa/PR-recebe-primeira-ministra-da-Italia-Giorgia-Meloni/Comunicacao-de-Sua-Excelencia-Filipe-Jacinto-Nyusi-Presidente-da-Republica-de-Mocambique-na-sequencia-de-Actos-de-Violencia-contra-Cidadaos-Estrangeiros-na-Republica-da-Africa-do-Sul> (21 Aralık 2022).

Portal do Governo de Moçambique (2019-2). *PR em Contacto Permanente com Autoridades Sul-Africanas*. <https://www.portaldogoverno.gov.mz/por/Imprensa/Noticias/Xenofobia-PR-em-contacto-permanente-com-as-autoridades-sul-africanas> (21 Aralık 2022).

Portal do Governo de Moçambique (2019- 3). *Chissano Convidado a Averiguar Causas da Violência Contra Estrangeiros na África do Sul*. <https://www.portaldogoverno.gov.mz/por/Imprensa/Noticias/Chissano-convidado-a-averiguar-causas-da-violencia-contra-estrangeiros-na-Africa-do-sul> (20 Aralık 2022).

President PL (2016). *“No Place for racism, Anti-semitism, Senophobia in Free Poland”*. <https://www.president.pl/news/no-place-for-racism-anti-semitism-xenophobia-in-free-poland,36172> (18 Ekim 2022).

South African Government (y.y.). *History*. <https://www.gov.za/about-sa/history> (18 Aralık 2022).

Travel State Department (2022). <https://twitter.com/TravelGov/status/1483950354819604482> (18 Ekim 2022).

The White House (2021). *The Proclamation on Ending Discriminatory Bans on the Entry to The United States*. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/01/20/proclamation-ending-discriminatory-bans-on-entry-to-the-united-states/> (18 Ekim 2022).

Zimbabwe Government Portal (y.y.). *History of Zimbabwe*. <https://www.zim.gov.zw/index.php/en/component/content/article/9-uncategorised/461-history-of-zimbabwe-2?start=3&Itemid=435> (17 aralık 2022).

AFRİKA BİRİLİĞİ TEŞKİLATI, SADC VE AFRİKA BİRLİĞİ KARARLARI

ACQF (y.y.). *Overview*. <https://acqf.africa/about/overview> (21 Temmuz 2023).

African Commission on Human and People's Rights (2019). *Press Statement of the African Commission on Human and Peoples' Rights on the Xenophobic Attacks in South Africa*. <https://achpr.au.int/en/news/press-releases/2019-04-04/press-statement-african-commission-human-and-peoples-rights> (20 Temmuz 2023).

African Charter on Human and Peoples' Rights (1981) *African Charter on Human and Peoples' Rights* (Organization of African Union, Nairobi).

African Union (2018). *Statement of the Chairperson of the Commission on the Occasion of the commemoration of the 70th Anniversary of The Universal Declaration of Human Rights*. <https://au.int/en/pressreleases/20181210/statement-chairperson-commission-occasion-commemoration-70th-anniversary> (20 Temmuz 2023).

African Union (2020). *Launching the African Approach on the Regional Consultation on the Global Forum on Migration and Development*. <https://au.int/en/pressreleases/20200514/launching-african-approach-regional-consultation-global-forum-migration-and> (20 Temmuz 2023).

African Union (y.y.). *AUHRM Project Focus Area: The Apartheid*. <https://au.int/en/auhrm-project-focus-area-apartheid> (09 Aralık 2022).

Resolution on the Situation of Migrants in South Africa (2008) *Resolution on the Situation of Migrants in South Africa* (African Commission on Human and People's Rights, Swaziland). Revista PUC-Rio (y.y.). *O Caso do Apartheid na Africa do Sul.* https://www.dbd.puc-rio.br/pergamum/tesesabertas/0812654_10_cap_03.pdf (02 Ocak 2023).

Southern African Development Community (y.y.). *History and Treaty.* <https://www.sadc.int/pages/history-and-treaty> (20 Aralık 2022).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEŞKİLATI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN İLGİLİ KURULUŞLARI

Assembleia Geral Das Nações Unidas (2001) *Declaração e Programa de Ação adotados na III Conferência Mundial de Combate ao Racismo, Discriminação Racial, Discriminação Racial, Xenofobia e Intolerância Correlata* (Assembleia Geral Das Nações Unidas, Durban).

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2021). *20th Anniversary Celebration of the World Conference Against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance (Durban +20), South African Chapter.* <https://www.ohchr.org/en/2021/07/20th-anniversary-celebration-world-conference-against-racism-racial-discrimination> (22 Temmuz 2023).

United Nations (1945) *Charter Of The United Nations And Statute Of The International Court Of Justice* (United Nations, San Francisco). <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=4ff2af1e2&skip=0&query=xenophobia%20in%20Uganda> (20 Temmuz 2023).

United Nations (2001). *World Conference Against Racism Statements- Uganda.* https://www.un.org/WCAR/statements/uganda_hrE.htm (20 Temmuz 2023).

United Nations (2018). *Intergovernmental Conference on the Global Compact for Migration.* <https://www.un.org/en/conf/migration/> (22 Temmuz 2023).

United Nations General Assembly (2018). *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration.* <https://documents-dds->

ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/244/47/PDF/N1824447.pdf?OpenElement
(22 Temmuz 2023).

United Nations High Commissioner for Refugees (2003). *Forced Migrants as an Under-utilized Asset: Refugee Skills, Livelihoods, and Achievements in Kampala, Uganda*. Walkobinger E (1995) *Austria: The Danger of Populism, New Xenophobia in Europe* (Kluwer Law International, United Kingdom).

United Nations High Commissioner for Refugees (2019). *Refugees Affected by Xenophobic Attacks in South Africa in Need of Urgent Support*. <https://www.unhcr.org/africa/news/stories/refugees-affected-xenophobic-attacks-south-africa-need-urgent-support> (25 Temmuz 2023).

United Nations High Commissioner for Refugees (2020) *Guidance on Racism and Xenophobia: How UNHCR can Address and Respond to Situations of Racism and Xenophobia Affecting Persons Under its Mandate* (UN High Commissioner for Refugees, Switzerland).

United Nations Human Rights Council (2016) *Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance* (UN Human Rights Council, Geneva).

United States Holocaust Memorial Museum (y.y.). *The Kielce Pogrom: A Blood Libel Massacre of Holocaust Survivors*. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/the-kielce-pogrom-a-blood-libel-massacre-of-holocaust-survivors> (21 Temmuz 2023).

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (2022). *South Africa: UN Experts Condemn Xenophobic Violence and Racial Discrimination Against Foreign Nationals*. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/07/south-africa-un-experts-condemn-xenophobic-violence-and-racial> (18 Aralık 2022).

United Nations Library (2023). *What is the UN Doing to Combat Racism and Racial Discrimination*. <https://ask.un.org/faq/306811> (22 Temmuz 2023).

United Nations News (2022). *South Africa on the 'Precipice of Explosive Xenophobic Violence' UN Experts Warn.* <https://news.un.org/en/story/2022/07/1122612> (18 Aralık 2022).

ULUSLARARASI KURULUŞLAR

Civil Nation (y.y.). *Xenophobic rhetoric.* https://civication.org/hungary/government/rhetoric_of_government_officials/xenophobic_rhetoric/ (19 Ekim 2022).

Comitê Internacional da Cruz Vermelha (2016). *Acesso Mais Seguro em Ação: Estudo de Caso África do Sul.* <https://www.icrc.org/data/files/publications/pt/safer-access/casos/caso-estudio-sudafrica.pdf> (22 Temmuz 2023).

European Commission (2015). *Hungary: Xenophobia at its Peak.* https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/hungary-xenophobia-its-peak_en (18 Ekim 2022).

Human Rights Watch (1998). *"Prohibited Persons": Abuse of Undocumented Migrants, Asylumseekers, and Refugees in South Africa* https://www.hrw.org/legacy/reports98/sareport/#_1_4 (18 Aralık 2022).

Human Rights Watch (2009). *South Africa Events of 2009.* <https://www.hrw.org/world-report/2009/country-chapters/south-africa#28ab32> (18 Aralık 2022).

Human Rights Watch (2020). *South Africa: Widespread Xenophobic Violence.* <https://www.hrw.org/news/2020/09/17/south-africa-widespread-xenophobic-violence> (18 Mayıs 2023).

Inter-Agency (2001). *International Migration, Racism, Discrimination and Xenophobia.* https://publications.iom.int/system/files/pdf/international_migration_racism.pdf (7 Ekim 2022).

International Labour Office (1998) *Labour Migration To South Africa In The 1990s* (International Labour Office, Harare).

International Migration Organization (2008). *IOM Launches Counter Xenophobia Programme in South Africa*. <https://www.iom.int/news/iom-launches-counter-xenophobia-programme-south-africa> (22 Temmuz 2023).

International Migration Organization (2009). *“One” Movement Launched to Combat Xenophobia and Racism in South Africa as New Study is Released*. <https://www.iom.int/news/one-movement-launched-combat-xenophobia-and-racism-south-africa-new-study-released> (23 Temmuz 2023).

International Migration Organization (2010). *South Africa’s One ovement Promotes Integration and Diversity Through Soccer*. <https://www.iom.int/news/south-africas-one-movement-promotes-diversity-and-integration-through-soccer> (25 Temmuz 2023).

International Migration Organization (2012). *“I am a Migrant too” 2012 International Migrants Day Campaign Launched*. <https://www.iom.int/news/i-am-migrant-too-2012-international-migrants-day-campaign-launched> (23 Temmuz 2023).

International Migration Organization (2015). *IOM Calls for Action to Combat Violence Against Migrants in South Africa*. <https://www.iom.int/news/iom-calls-action-combat-violence-against-migrants-south-africa> (24 Temmuz 2023).

International Migration Organization (2019). *IOM Calls for Action to Combat Violence Against Migrants in South Africa*. <https://www.iom.int/news/iom-calls-action-combat-violence-against-migrants-south-africa> (23 Temmuz 2023).

Malawi Human Rights Comission (2015). *Press Release on Xenophobic Attacks in South Africa*. <https://www.facebook.com/HumanRightsCommissionofMalawi/posts/press-release-on-xenophobic-attacks-in-south-africathe-malawi-human-rights-commi/1009054189126307/> (18 Mayıs 2023).

NATO (2023). *Collective Defense and Article 5*.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm (22 June 2023).

Reliefweb (2019). *Amid Rising Xenophobic Attacks in South Africa, UNHCR Ramps up Aid for Refugees, Calls for Urgent Actions*.
<https://reliefweb.int/report/south-africa/amid-rising-xenophobic-attacks-south-africa-unhcr-ramps-aid-refugees-calls> (25 Temmuz 2023).

Southern African Litigation Center (2015). *Open Letter: SALC Urges SADC to Take Action Against Xenophobia*.
<https://www.southernafricalitigationcentre.org/2015/04/22/open-letter-salc-urges-sadc-to-take-action-against-xenophobia/> (20 Temmuz 2023).

MAKALELER

Adeola R (2020) Xenophobia and internal displacement in Africa: Defining protection and assistance through the Kampala Convention. *South African Journal of International Affairs* 27(4): 493-510.

Amisi B, Bond P, Cele N ve Ngwane T (2011) Xenophobia and civil society: Durban's structured social divisions. *Politikon* 38(1): 59-83.

Aremu OJ (2013) 'Responses to the 1983 Expulsion of Aliens from Nigeria: A Critique'. *African Research Review* 7(3): 340-352.

Aremu JO, Ajayi AD T.A. (2014) Expulsion of Nigerian immigrant community from Ghana in 1969: Causes and impact. *Developing Country Studies* 4(10): 176.

Berkowitz L (1989) Frustration and aggression hypothesis: Examination and reformulation. *Psychological Bulletin* 106 (1): 59-73.

Bhebe N (2010) História Geral da África. *UNESCO Brasil* 6: 169-210.

Breuer J, Elson M (2017) Frustration-Aggression Theory. In P. Sturmei (Ed.), *The Wiley Handbook of Violence and Aggression*. Chichester: Wiley Blackwell (pp. 1-12). <https://doi.org/10.1002/9781119057574.whbva040>

- Claassen C (2017). *Explaining South African Xenophobia*.
<https://ssrn.com/abstract=2974065> (20 Ocak 2023).
- Crush J, Williams V, Peberdy S (2005) Migration in Southern Africa. *Global Commission on International Migration* 1-40.
- Davies JC (1962) Toward a theory of revolution. *American Sociological Review* 27(1): 5-19.
- Degler CN (1998) *National Identity and the Conditions of Intolerance* (German Historical institute and Cambridge University Press, New York).
- Fahey T (2010) Poverty and the two concepts of relative deprivation. *University College Dublin* 1-28.
- Gündüz ZY (2010) The European Union at 50-xenophobia, islamophobia and the rise of the radical right. *Journal of Muslim Minority Affairs* 30(1): 35-47.
- Harris B (2002) *Xenophobia: A new pathology for a new South Africa?* Cape Town: University of cape Town Press 169-184.
- Harington JS, McGlashan ND, Chelkowska EZ (2004) A century of Migrant labour in the gold mines of South Africa. *The Journal of The South African Institute of Mining and Metallurgy* 104(2): 65-71.
- Mpakati A (y.y.) Malawi: The birth of a neocolonial state. *University of Uppsala* 33-68.
- Naicker C (2016) The languages of xenophobia in post-apartheid South Africa: Reviewing migrancy, foreignness, and solidarity. *Agenda* 30(2): 46-60.
- Oni EO, Okunade SK (2018) The Context of Xenophobia in Africa: Nigeria and South Africa in Comparison. *Research Gate*.
- Roberts B (1970) Malawi Progress and Problems since Independence. *African Affairs*, 69(274): 60-64.

KÍTAPLAR

- Asamoah OY (2014) *The political history of Ghana (1950–2013): The experience of a non-conformist*. Bloomington: Author House 187.
- Boardeau J (2010) *Xenophobia: The violence of Fear and Hate* (The Rosen Publishing Group, New York).
- Congolo v.d. (2018) *Os Contornos da Violência Xenófoba na África do Sul e Suas Implicações para os Países Vizinhos* (Instituto Superior de Relações Internacionais, Maputo).
- Cossa PP (2018) *Violência xenofobia na África do Sul e seu impacto para o processo de integração regional na SADC*. Lisans Tezi, Instituto Superior de Relações Internacionais, Relações Internacionais, Maputo.
- Crush J, Jeeves A ve Yudelman D (1991) *South Africa's Labour Empire: A History of Black Migrancy to the Gold Mines* (Westview Press, San Francisco).
- Crush J ve Jeeves AH (1997) *White Capitalist Agriculture in Southern Africa White Farms, Black Labour: The State and Agrarian in Southern Africa, 1910-1950* (University Of Natal Press, South Africa).
- Gellner E (1995) *Nationalism and Xenophobia, New Xenophobia in Europe* (Kluwer Law International, United Kingdom).
- Saleh A (2013) *Ethnic Identity and the State in Iran* (Palgrave MacMillan, New York).
- Stokes J (2009). *Encyclopedia of the People of Africa and the Middle East*. (Infobase Publishing, New York).
- Wilson F (1972) *Labour in the South African Gold Mines 1911-1969* (Cambridge University Press)

İNTERNET HABERLERİ

Akinola AO (2020). *The Politics Of Ghana's Xenophobic Attacks On Nigerians*. *Institute for Pan African Thought and Conversation*. <https://ipatc.joburg/110-the-politics-of-ghanas-xenophobic-attacks-on-nigerians/> (20 Temmuz 2023).

Aljazeera (2022). *Decades after 9/11 Muslims battle Islamophobia in the US*. <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/11/decades-after-9-11-muslims-battle-islamophobia-in> (18 Ekim 2022).

Aljazeera (2022). *Why is Islamophobia on the Rise in France?* <https://www.aljazeera.com/podcasts/2022/10/27/why-is-islamophobia-on-the-rise-in-france> (18 Ekim 2022).

All Africa (2015). *Africa: Xenophobia - Pan-African Parliament Considers Relocating Headquarters from South Africa*. <https://allafrica.com/stories/201505041581.html> (21 Temmuz 2023).

Anadolu Ajans (2015) *South Africa: From Apartheid to Xenophobia*. <https://www.aa.com.tr/en/politics/south-africa-from-apartheid-to-xenophobia/54503> (18 Mayıs 2023).

A Mente é Maravilhosa (2021). *O que é a Teoria da Frustração-agressão*. <https://amenteemaravilhosa.com.br/teoria-da-frustracao-agressao/> (17 Ekim 2022).

BBC News (2015). *South Africa Xenophobia Africa Reacts*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-32354993> (01 Nisan 2023).

BBC News (2019). *South Africa: How Common are Xenophobic Attacks?* <https://www.bbc.com/news/world-africa-47800718> (19 Aralık 2022).

BBC News (2022). *Uganda: The Story Your Parents Never Told You*. <https://www.bbc.com/news/newsbeat-63549826> (20 Temmuz 2023).

Bergen PL (2022). *September 11 Attacks*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/event/September-11-attacks> (18 Ekim 2022).

- Bordalo R (2019). *África do Sul Violência Contra Estrangeiros: Xenofobia Mostra os Dentes Desde 1994*. <https://novojornal.co.ao/internacional/interior/africa-do-sul-violencia-contras-estrangeiros---xenofobia-mostra-os-dentes-desde-1994-69341.html> (18 Aralık 2022).
- Britannica (y.y.). *Color bar*. <https://www.britannica.com/topic/colour-bar> (10 Temmuz 2023).
- Britannica (y.y.). *What is Apartheid?* <https://www.britannica.com/question/When-did-apartheid-start> (09 Aralık 2022).
- Britannica (y.y.). *Charlie Hebdo Shooting*. <https://www.britannica.com/event/Charlie-Hebdo-shooting> (20 Temmuz 2023).
- Business Standard (2015). *Zimbabwe Denounces Xenophobic Attacks in South Africa*. https://www.business-standard.com/article/news-ians/zimbabwe-denounces-xenophobic-attacks-in-south-africa-115041800795_1.html (17 Mayıs 2023).
- Cambridge Dictionary (y.y.). *Boer*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/boer> (20 Aralık 2022).
- Chronicle (2015). *Zim Evacuates 1,000*. <https://www.chronicle.co.zw/zim-evacuates-1000/> (01 Nisan 2023).
- Conectas (2021). *O Legado da Conferência de Durban para o Brasil*. <https://www.conectas.org/noticias/o-legado-da-conferencia-de-durban-para-o-brasil/> (22 Temmuz 2023).
- Daily Trust (2015). *Xenophobia: Pan-African, ECOWAS Parliaments Want Urgent Action*. <https://dailytrust.com/xenophobia-pan-african-ecowas-parliaments-want-urgent-action/> (21 Temmuz 2023).
- DW (2015). *ONU Diz-se Preocupada com Xenofobia na África do Sul*. <https://www.dw.com/pt-br/onu-diz-se-extremamente-preocupada-com-xenofobia-na-africa-do-sul/a-18390417> (18 Aralık 2022).

- Economist Intelligence (2015). *Malawi to Repatriate Citizen From South Africa*. [http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=643105648&Country=Malawi&topic=Politics&subtopic=Foreign](http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=643105648&Country=Malawi&topic=Politics&subtopic=Foreign%20Affairs) 6 (18 Mayıs 2023).
- Eagle Online (2019). *Pan African Parliament Condemns Xenophobic Attacks in South Africa*. <https://eagle.co.ug/2019/10/08/pan-african-parliament-condemns-xenophobic-attacks-in-south-africa.html> (21 Temmuz 2023).
- El Pais (2015). *Twitter Tenta Resgatar o Sonho de Nelson Mandela na África do Sul*. https://brasil.elpais.com/brasil/2015/05/05/internacional/1430827380_956784.html (19 Mayıs 2023).
- Enriconi L, Morais P (2018) *Xenofobia: O que é?* <https://www.politize.com.br/xenofobia-o-que-e/> (08 Ekim 2022).
- Flückiger P (2017). *Xenophobia on the Rise in Poland*. <https://www.dw.com/en/polands-government-stays-silent-as-xenophobia-worsens/a-39941042> (18 Ekim 2022).
- Globo (2015). *Presidente da África do Sul se Encontra com Mugabe do Zimbábue*. <https://g1.globo.com/Noticias/Mundo/0,,MUL636974-5602,00-PRESIDENTE+DA+AFRICA+DO+SUL+SE+ENCONTRA+COM+MUGABE+DO+ZIMBABUE.html> (17 Mayıs 2023).
- Huiskes K (y.y.). *Remembering September 11*. <https://millercenter.org/remembering-september-11/september-11-terrorist-attacks> (17 Ekim 2022).
- Jornal Noticias (2019). *Academicos e Sociedade Civil Analisam Impacto da Xenofobia na Africa do Sul*. <https://jornalnoticias.co.mz/ciencia-e-ambiente/academicos-e-sociedade-civil-analisam-impacto-da-xenofobia-na-africa-do-sul/> (12 Mayıs 2023).
- Jornal Noticias (2019-2). *Xenofobia na África Do Sul Marcou pela Negativa o Ano 2019*. <https://jornalnoticias.co.mz/internacional/xenofobia-na-africa-do-sul-marcou-pela-negativa-o-ano-de-2019/> (13 Mayıs 2023).

- Jornal Noticias (2022). *África Do Sul: Migrantes Protestam Contra a Violência e Xenofobia*. <https://jornalnoticias.co.mz/destaque/africa-do-sul-migrantes-protestam-contr-a-violencia-e-xenofobia/> (12 Mayıs 2023).
- Kakissis J (2018). *Hungary has a Xenophobia Problem*. <https://www.npr.org/sections/parallels/2018/04/27/602375067/hungary-has-a-xenophobia-problem> (19 Ekim 2022).
- Kaziboni A v.d. (2022). *5 Xenophobic Myths About Immigrants in South Africa Debunked by Researchers*. <https://theconversation.com/5-xenophobic-myths-about-immigrants-in-south-africa-debunked-by-researchers-191194> (30 Aralık 2022).
- Masina L (2019). *Malawi Repatriates Citizens Targeted in South Africa*. https://www.voanews.com/a/africa_malawi-repatriates-citizens-targeted-south-africa/6176298.html (18 Mayıs 2023).
- Longley R (2021). *All about Relative Deprivation and Deprivation Theory*. <https://www.thoughtco.com/relative-deprivation-theory-4177591> (15 Ekim 2022).
- Mavota E (2022). *Reforço das Relações entre Africa do Sul e Moçambique*. <https://www.dw.com/pt-002/refor%C3%A7o-das-rela%C3%A7%C3%B5es-entre-%C3%A1frica-do-sul-e-mo%C3%A7ambique/a-15601755> (02 Ocak 2023).
- McNeil T (2020). *The long history of xenophobia in America, Tufts Now*. <https://now.tufts.edu/2020/09/24/long-history-xenophobia-america> (18 Ekim 2022).
- Merriam Webster (y.y.). *Apartheid*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/apartheid> (09 Aralık 2022).
- Merriam Webster (y.y.). *Nationalism*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/nationalism> (13 Ekim 2022).
- Merriam Webster (y.y.). *The History of the Word 'Xenophobia'*. <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/a-short-history-of->

xenophobia#:~:text=Xenophobia%20was%20formed%20from%20a,%22%20or%20%22fear%22 (7 Ekim 2022).

Migration Data Portal (2020). *Data*. <https://bitly.com/7ByKf> (02 Aralık 2022).

Midrand Reporter (2019). *Pan-African Parliament Discusses Ways to Help fight Xenophobia in SA*. <https://midrandreporter.co.za/229629/pan-african-parliament-discusses-ways-to-help-fight-xenophobia-in-sa/> (21 Temmuz 2023).

Mozambique News reports & Clippings (2015). *Mozambicans Reacts to South African Xenophobia*. https://www.open.ac.uk/technology/mozambique/sites/www.open.ac.uk.technology.mozambique/files/files/Mozambique_285-20April15_xenophobia_IMF-and-education.pdf (15 Mayıs 2023).

Nebe C (2022). *South Africa: New Campaign Reignites Xenophobic Rhetoric*. <https://www.dw.com/en/south-africa-new-campaign-reignites-xenophobic-rhetoric/a-61486487> (18 Aralık 2022).

News24 (2015). *South Africans Chased out of Mozambique*. <https://www.news24.com/news24/south-africans-chased-out-of-mozambique-20150417> (15 Mayıs 2023).

Nickerson C (2021). *Frustration-Aggression Hypothesis*. <https://www.simplypsychology.org/frustration-aggression-hypothesis.html#author> (17 Ekim 2022).

Notícias MMO (2015). *Escritor Mia Couto Endereça uma Carta Aberta ao Presidente Jacob Zuma*. <https://noticias.mmo.co.mz/2015/04/escritor-mia-couto-endereca-carta-aberta-ao-presidente-zuma.html#ixzz4juHwuVJh> (15 Mayıs 2023).

Novo Jornal (2019). *Africa do Sul: Violencia Contra Estrangeiros - Xenofobia Mostra os Dentre 1994*. <https://www.novojornal.co.ao/internacional/interior/africa-do-sul-violencia->

- [contra-estrangeiros---xenofobia-mostra-os-dentes-desde-1994-69341.html](https://www.infopedia.pt/apoio/artigos/$privacao-relativa) (13 Mayıs 2023).
- Nyíri P (2003). *Xenophobia in Hungary: A Regional Comparison*. http://pdc.ceu.hu/archive/00002079/01/eve_xenophobia_polpap.pdf (19 Ekim 2022).
- Owusu SA (2012). *Ghana Must Go: The Aftermath*. <https://www.modernghana.com/news/371266/ghana-must-go-the-aftermath.html> (20 Temmuz 2023).
- Porto Editora (y.y.). *Privação Relativa na Infopédia*. [https://www.infopedia.pt/apoio/artigos/\\$privacao-relativa](https://www.infopedia.pt/apoio/artigos/$privacao-relativa) (19 Ekim 2022).
- Pressreader (2022). *Juíz Laulino Lança “My Love da Fofoca Jurídica 2”*. <https://www.pressreader.com/mozambique/o-pais/20200422/281655372215910> (12 Mayıs 2023).
- RFI (2015). *Moçambicanos continuam a Fugir da Violência Xenófoba na África do Sul*. <https://www.rfi.fr/br/afrika/20150423-mocambicanos-continuam-fugir-violencia-xenofoba-na-afrika-do-sul> (12 Mayıs 2023).
- RFI (2015-2). *Onda de Xenofobia na África do Sul Afecta Moçambicanos*. <https://www.rfi.fr/br/afrika/20150416-onda-de-xenofobia-na-afrika-do-sul-afecta-mocambicanos> (12 Mayıs 2023).
- RFI (2015-3). *Apos Novos Atos Xenofobicos na África do Sul, Presidente Zuma Cancela viagem ao Exterior*. <https://www.rfi.fr/br/mundo/20150418-apos-novos-atos-xenofobos-na-afrika-do-sul-presidente-zuma-cancela-viagem-ao-exterior> (12 Mayıs 2023).
- RFI (2019). *Mocambique: Jovens Impedidos de Marchar Contra Xenofobia Sul-Africana*. <https://www.rfi.fr/pt/20190921-mocambiquejovens-impedidos-de-marcharem-contraxenofobia-sul-africana> (12 Mayıs 2023).

- Ribeiro B (2008). *Privação Relativa: Porque Nem Sempre Mais Significa Melhor*. <https://dissonanciacognitiva.wordpress.com/2008/11/07/privacao-relativa-porque-nem-sempre-mais-significa-melhor/> (15 Ekim 2022).
- Rose S (2022). *A Deadly Ideology: How the 'Great Replacement Theory' Went Mainstream*. <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/08/a-deadly-ideology-how-the-great-replacement-theory-went-mainstream> (18 Ekim 2022).
- RTP Notícias (2008). *Mais de 15.000 Moçambicanos Regressaram a Moçambique Fugindo de Xenofobia*. https://www.rtp.pt/noticias/mundo/mais-de-15000-mocambicanos-regressaram-a-mocambique-fugindo-de-xenofobia_n147998 (05 Ocak 2023).
- Seabela MG (2021). *A Brief History of Black Labour Control in South Africa: Migrant Labour and Recruitments 1890s-1970s*. <https://ditsong.org.za/en/2021/06/15/a-brief-history-of-black-labour-control-in-south-africa-migrant-labour-and-recruitments-1890s-1970s/#:~:text=The%20control%20of%20African%20labour%20dates%20back%20to,the%20resources%20in%20the%20former%20Transvaal%2C%20in%201893> (19 Aralık 2022).
- Silva DN (y.y.) *Xenofobia*. <https://brasilecola.uol.com.br/sociologia/xenofobia.htm> (8 Ekim 2022).
- Sousa G (2014) *Mais Passado que Futuro*. <https://www.dw.com/pt-002/mais-passado-que-futuro-mineiros-mo%C3%A7ambicanos-na-%C3%A1frica-do-sul/a-17762980> (09 Aralık 2022).
- South African History Online (y.y.). *The History of Migrant Labor in South Africa*. <https://www.sahistory.org.za/article/history-migrant-labour-south-africa> (09 Aralık 2022).
- South African History Online (y.y.). *Xenophobic Violence in Democratic South Africa Timeline*. <https://www.sahistory.org.za/article/xenophobic-violence-democratic-south-africa-timeline> (09 Aralık 2022).

- South African History Online (y.y.). *Zimbabwean Independence Day*. <https://www.sahistory.org.za/dated-event/zimbabwean-independence-day> (01 Aralık 2022).
- The Africa Report (2022). *South Africa Systemic Xenophobia Betrays a Political Comrade in Zimbabwe*. <https://www.theafricareport.com/226413/south-africas-systemic-xenophobia-betrays-a-political-comrade-in-zimbabwe/> (19 Mayıs 2023).
- The Economist. (2015). *Blood at the End of the Rainbow*. <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21649429-south-africas-poor-are-turning-those-even-more-downtrodden-blood-end-rainbow> (02 Ocak 2023).
- The Guardian (2015). *South Africa Faces Backlash over Xenophobic Attacks on Migrant Workers*. <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/18/south-africa-migrant-workers-protests> (15 Mayıs 2023).
- The Guardian (2019). *AU Commission Seeks Justice for Xenophobia Victims in South Africa*. <https://guardian.ng/news/au-commission-seeks-justice-for-xenophobia-victims-in-south-africa/> (20 Temmuz 2023).
- The Guardian (2020). *Donald Trump set to Fall Back on Xenophobia with Re-election Plan in Tatter*. <https://www.theguardian.com/us-news/2020/apr/26/donald-trump-xenophobia-re-election-campaign-2020> (20 Ekim 2022).
- The Guardian (2022). *Xenophobic Attacks in Ghana*. <https://guardian.ng/opinion/xenophobic-attacks-in-ghana/> (20 July 2023).
- The New York Times (1972). *Uganda and Racism*. <https://www.nytimes.com/1972/11/09/archives/uganda-and-racism.html> (21 Temmuz 2023).
- The Guardian Nigeria (2015). *Mugabe Condemns Anti-migrant Attacks in South Africa*. <https://guardian.ng/news/mugabe-condemns-anti-migrant-attacks-in-south-africa/> (17 Mayıs 2023).

- The Herald (2015). *Latest: ZANU PF Condemns Xenophobia*. <https://www.herald.co.zw/latest-zanu-pf-condemns-xenophobia/> (17 Mayıs 2023).
- The Herald (2015 -2). *SA Attacks Expose ZIFA*. <https://www.herald.co.zw/sa-attacks-expose-zifa/> (17 Mayıs 2023).
- The Herald (2022). *SADC Tackles Xenophobia in SA*. <https://www.herald.co.zw/sadc-tackles-xenophobia-in-sa/> (17 Mayıs 2023)ç
- The University of Chicago Press (y.y.). *Defending the Master Race: Conservation, Eugenics, and the Legacy of Madison Grant*. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/D/bo44309831.html> (21 Temmuz 2023).
- Khumalo T (2022). *Stubborn xenophobia in South African Society*. <https://www.dw.com/en/the-stubborn-xenophobia-in-south-african-society/a-62809345> (18 Aralık 2022).
- União das Cidades Capitais de Língua Portuguesa (2020). *45 Anos de Independência de Moçambique*. <https://www.uccla.pt/noticias/45-anos-de-independencia-de-mocambique> (17 Aralık 2022).
- Voa Português (2015). *Daviz Simango Defende Acção Judicial Contra a África do Sul*. <https://www.voaportugues.com/a/daviz-simango-defende-accao-judicial-contra-governo-sul-africano/2735978.html> (15 Mayıs 2023).
- Voa Português (2015-2). *Oldemiro Balói Responsabiliza Governo da África do Sul pela Violência*. <https://www.voaportugues.com/a/oldemiro-baloi-responsabiliza-governo-da-africa-do-sul-pela-violencia/2731327.html> (14 Mayıs 2023).
- Voa Português (2015-3). *SADC Leaders Commend S. Africa for Tackling Xenophobia*. <https://www.voanews.com/a/sadc-leaders-commend-south-africa-for-tackling-xenophobia/2742611.html> (13 Mayıs 2023).
- XpatWeb (y.y.). *Zimbabwean Exemption Permit*.

<https://www.xpatweb.com/zimbabwean-exemption-permit/> (19 May 2023).

ZEP Exemption (y.y.). *The History Behind the Zimbabwean Exemption Permit (ZEP)*. <https://zepexemption.co.za/the-history-behind-the-zimbabwean-exemption-permit-zep/> (18 May 2023). Roberts B (1970) Malawi Progress and Problems since Independence. *African Affairs*, 69(274) : 60–64.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Evanilde Rofina Alfiado

Uyruğu: Mozambik

Doğum Yeri ve Tarihi:

Tel: E-posta:

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Joaquim Chissano Üniversitesi	2020

YABANCI DİL

Portekizce

Türkçe

İngilizce